ÑAPA

Weekendbijlage
van dagblad Amigoe

zaterdag 29 september 2012

DIERENDAG SPECIAL

Pagina's 1, 2, 5, 10 en 14

REPORTAGE

CARF:
Anders denken
over zwerfdieren
5

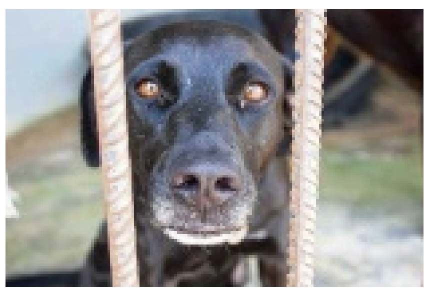

ACHTERGROND

Odette's Doest:
Chaos voorkomen
10

INTERVIEW

Dierenarts rader in
kankeronderzoek
14

Stichting Dierenhulp:

'Kleine ingreep, groot effect'

Natalja Overwijk

Jan Thiel, Chogogo Resort. Weelderige begroeiing, wuivende palmen en vakantiegangers die zich met een cocktail in de hand uitstrekken op hun bedje bij het zwembad. Wie goed kijkt, ziet dat ook de katten deze paradijselijke plek ontdekt hebben. Onder de bosjes en tussen de huizen liggen ze lekker te luieren in de schaduw. En elke avond rond 18.00 uur lopen ze in optocht achter Maria Rood van Stichting Dierenhulp aan. Op een vaste plek geeft Maria de katten eten, waarbij ze meteen hun oren checkt op een klein knipje.

Stichting Dierenhulp doet er met behulp van zes dierenartsen en een groepje vrijwilligers alles aan om de overpopulatie op een diervriendelijke manier terug te dringen.

Tekst: Elsbeth Stoové Foto's: Ken Wong

Op Curaçao is een overpopulatie van honden en katten. Veel van deze dieren zwerven rond en hebben honger of zijn ziek. Behalve dat de dieren hier zelf onder lijden, veroorzaakt dit overlast voor mensen en komt het de uitstraling van het eiland als toeristentrekker niet ten goede.

Nathalja Overwijk zag deze problemen en wilde er dolgraag zelf iets aan doen. Daarom besloot ze drie jaar geleden contact op te nemen met de al bestaande Stichting Dierenhulp.

Stichting Dierenhulp werd in 1996 opgericht door Mark Vos, nadat hij tijdens een vakantie op het Venezolaanse eiland Isla Margarita besloot om de dieren daar te helpen (meer info: zie kader). Nathalja reisde af naar Bonaire, waar Stichting Dierenhulp wel al actief was, besprak haar plannen en kon meteen aan de slag op Curaçao. Vanaf die tijd doet zij er met behulp van zes dierenartsen en een groepje vrijwilligers alles aan om de overpopulatie op een diervriendelijke manier terug te dringen. Nathalja: "Curaçao is prachtig, dat willen we zo houden."

Sterilisatie is het onvruchtbaar maken van een teef of poes door het weghalen van de eierstokken of eierstokken en baarmoeder. Castratie is het onvruchtbaar maken van een reu of kater door het verwijderen van de teelballen.

Beide ingrepen zijn routineoperaties met weinig risico, die de dierenarts kan uitvoeren bij honden en katten vanaf zes maanden. De operatie voorkomt voortplanting en allerlei ziektes.

Sterilisatie

Als Nathalja en Maria praten over hun werk, spatten het enthousiasme en de dierenliefde er vanaf. Ze krijgen geen geld voor hun werk. Net als de andere mensen die Stichting Dierenhulp helpen werken ze vrijwillig. Hun voornaamste activiteit is ervoor zorgen dat zoveel mogelijk honden en katten gesteriliseerd en gecastreerd worden. Waarom? En is dat niet zielig? Nee! Het steriliseren en castreren zorgt ervoor dat er minder dieren bijkomen. Nathalja laat een plaatje zien, een soort stamboom: "Zelfs als we het laag inschatten, kan een hond na vier jaar al 100.000 nakomelingen hebben! Kan je nagaan hoeveel het al helpt om één hond te steriliseren, laat staan een hele groep."
Hoe meer sterilisaties, hoe beter we de overpopulatie terug kunnen dringen. Ook voor de dieren zelf heeft steriliseren en castreren voordelen: ze zijn minder vatbaar voor ziektes, worden weer sterker (dus betere waakhonden) en lopen minder snel weg. "Iedereen zou moeten weten hoeveel voordelen dit heeft", aldus Nathalja.

Doodnormaal

In een heleboel landen brengen mensen hun honden en katten standaard naar de dierenarts om ze te laten steriliseren. Op Curaçao gebeurt dit nog niet genoeg en weten veel mensen niet dat het überhaupt een optie is. Stichting Dierenhulp probeert dit te veranderen. "We adverteren via murals, in kranten, op tv en op de radio. Verder gaat ook via via de informatie rond", aldus Nathalja.

Maria neemt soms buurtkinderen mee als ze op zoek gaat naar zwerfkatten, die ze vervolgens vangt, verzorgt, laat steriliseren bij een dierenarts en weer terugzet op de plek waar hij gevonden is. "De kinderen staan altijd te springen om mee te helpen, ze vinden het fantastisch en het maakt grote indruk." Op deze manier hoopt Maria dat de kennis verspreid wordt en dat steeds beter bekend wordt wat Stichting Dierenhulp doet. Nathalja en Maria hopen allebei dat het op een gegeven moment voor iedereen doodnormaal gaat worden om je hond of kat te laten steriliseren.

Vangen

Stichting Dierenhulp zet zich in voor zowel huisdieren als zwerfdieren en wil uit beide groepen zoveel mogelijk dieren steriliseren. Zwerfdieren worden zoals gezegd gevangen en daarna weer uitgezet. Bij huisdieren gaat het uiteraard iets anders. Mensen kunnen Stichting Dierenhulp bellen, dan wordt er een afspraak voor ze geregeld bij een dierenarts. Als mensen weinig geld hebben wordt de operatie gratis gedaan, en als iemand zelf echt geen vervoer heeft kan Stichting Dierenhulp het dier zelfs komen halen en weer terugbrengen. Als mensen vragen willen stellen over (de verzorging van) hun dier kunnen ze het nummer ook bellen. "Graag!", zegt Nathalja, "hoe meer voorlichting en advies we kunnen geven, des te beter."

Terugzetten

Zwerfhonden en katten zoeken plekken op waar eten te vinden is, zoals Jan Thiel en de resorts en restaurants die daar zijn. Als je ze zou vangen en weghalen, komt er gewoon een volgende groep voor in de plaats. Vandaar dat de katten die Maria vangt na het steriliseren weer terug worden gezet. Op die manier creëer je een vaste groep van katten die zichzelf niet meer voortplanten en die je goed in de gaten kunt houden.

De katten krijgen bij het steriliseren een tatoeage in hun linkeroor, en er wordt een klein knipje in datzelfde oor gemaakt. Daardoor kan Maria van een afstandje al zien welke katten ze nog moet vangen. Dat vangen gaat overigens niet altijd even gemakkelijk: "De katten bij Jan Thiel zijn gewend geraakt aan de restjes van de restaurants. Kattenvoer maakt niet altijd meer indruk, je kunt ze soms beter lokken met pizza!" Maria is in februari begonnen bij de Stichting Dierenhulp. "Ik ging gewoon een keertje meehelpen, maar het werkt verslavend, dus nu doe ik het elke avond."

Samenwerking

Johan Hanselaar is al veertien jaar manager van Chogogo Resort en ook al veertien jaar bezig met het managen van de katten die er rondlopen. In het begin lukte het nog wel, maar op een gegeven moment kwamen er wel érg veel katten en begon het steeds lastiger te worden. Toen hoorde hij afgelopen april een spot van Stichting Dierenhulp langskomen op de radio. Hij belde ze op en een samenwerking was geboren. Stichting Dierenhulp gebruikt een hoekje van het terrein van Chogogo om de katten te voeren en te vangen en ontving een donatie van het resort.

Beide partijen zijn blij met de samenwerking en Johan vertelt dat het werk van Stichting Dierenhulp een groot effect heeft gehad. De kattenpopulatie is nu weer stabiel en de dieren zijn een stuk gezonder. Dit is fijn voor de katten, maar ook goed voor de andere dieren in het gebied én natuurlijk voor de gasten van het resort. Hij onderstreept dat het hele eiland baat heeft bij de aanpak van Stichting Dierenhulp. "Als iedereen dezelfde strategie hanteert, dan zijn de problemen over een paar jaar opgelost." Ook Nathalja en Maria benadrukken het belang van samenwerking en zijn ermee bezig om verschillende organisaties bij hun activiteiten te betrekken.

Advies

Veel mensen proberen dieren die aan komen lopen te helpen door ze eten te geven. Hoewel dit natuurlijk heel goed bedoeld is, raadt Stichting Dierenhulp dit toch af. Nathalja: "Het gevaar is dat er meer en meer dieren op het eten af gaan komen en dat mensen het dan niet meer aankunnen." Vervolgens bellen ze bijvoorbeeld het asiel, maar dat heeft niet altijd genoeg plek. Liever heeft Nathalja dat mensen meteen naar Stichting Dierenhulp bellen. De dieren worden dan door hen onderzocht. Hebben ze een tatoeage, dan zijn ze al gesteriliseerd en kan de eigenaar achterhaald worden. Zo niet, dan kunnen ze alsnog behandeld, verzorgd en weer uitgezet worden.

Steun

Nathalja en Maria zijn positief over de toekomst en hopen op een groeiende samenwerking met zowel organisaties als particulieren. Alle steun is hierbij welkom.
Stichting Dierenhulp kan altijd vrijwilligers gebruiken, en wie met Nathalja en Maria praat zal ongetwijfeld zin krijgen meteen aan de slag te gaan. Maar ook wie hier geen tijd voor heeft kan helpen, door te doneren (zie kader). "Als je geen tijd hebt, maak dan geld over. Letterlijk iedere gulden telt, dus als je niet zoveel kan missen, denk dan niet dat het geen zin heeft om iets te geven. We zijn met alles blij en zetten alles volledig in voor de dieren. Stel je voor, als iedereen op Curaçao een gulden zou geven...", verzucht Maria.

Stichting Dierenhulp is in 1996 opgezet door Mark Vos, toen nog met de naam Stichting Dierenhulp Venezuela. Het eerste project was het opzetten van een asiel op Isla Margarita. Inmiddels heeft Stichting Dierenhulp projecten in Griekenland, Costa Rica, op Tenerife en de Caribische eilanden.

Op Curaçao is de stichting nu ongeveer drie jaar actief. Bij het nieuwste project, op Jan Thiel, zijn sinds februari 2012 al zo'n 200 katten gevangen en gesteriliseerd.

Stichting Dierenhulp ontvangt geen overheidssteun en geen subsidies en is dus geheel afhankelijk van donaties. Er is geen betaald personeel, waardoor al het geld ten goede komt aan de projecten.

Doneren? Dat kan op 22021301 t.n.v. Stichting Dierenhulp bij de MCB bank te Curaçao.

Voor het maken van afspraken voor sterilisaties of het stellen van vragen, bel 561 7171 (maandag - vrijdag, 09.00 - 17.00 uur)

Voor meer informatie kijk op http://www.dierenhulp.nl/ of op Facebook: https://www.facebook.com/#!/stichting.dierenhulpcuracao

ÑAPA 2012 Nr. 34

INHOUD

Kattenparade onder controle 1
Spotlight 2
Historie: Asiento! (4) 3
Gezondheid 4
CARF: Anders denken over zwerfdieren 5
Culturele Agenda 6
Historie: Onze havens 7
Varia Puzzels 8
Eten&Drinken 9
Odette Doest: Chaos voorkomen 10
Business Columns 11
Business Rubrieken 12
In bedrijf 13
Dierenarts rader in kankeronderzoek 14

Colofon

BLADMANAGER
Karin Wooning

EINDREDACTEUR
Hans Vaders

ADVERTENTIES
Marloes Tak

VORMGEVING
Wendela Ataliede
Sarah Kuiper

Aan deze Ñapa werkten mee:

AVVB
Marja Berk
Monique Casimiri
Verele Ghering
Fred de Haas
Margot Hack
Erik van Kampen
Lisette Keus
Aroena Lakhi
Judice Ledeboer
Roxanne Martha
Wouter Mol
Milangela Plate
Jan de Ruijter
Jack Schellekens
Mike Schepers
Milly Schwengle
Elsbeth Stové
Hans Vaders
Bertine Vermeer
May Voges
Miriam de Windt
Ken Wong
Karin Wooning

Ñapa is een publicatie van:
Uitgeverij Amigoe NV
Scherpenheuvel z/n
Curaçao
Tips voor de redactie?
Bel 736-9050
Email napa@amigoe.com
Adverteren?
Bel Marloes Tak
767-2000
advertentienapa@amigoe.com

Fundraising I-Animal

‘Oneliners tegen dierenleed’

Siegmond van Lamoen is zijn naam en hij wordt steeds bekender. Vooral op scholen neemt zijn faam toe en dat kunnen we slechts toejuichen. In het kader van Dierendag 2012 zit Van Lamoen op zijn praatstoel en vertelt gepassioneerd over de doelstellingen die hij voor ogen heeft om het roer om te gooien. Welk roer? “Dierenleed”, antwoordt hij beslist. Van Lamoen was betrokken bij een educatieproject van de Dierenbescherming op scholen en richtte in juni 2012 zijn stichting, I-Animal, op.

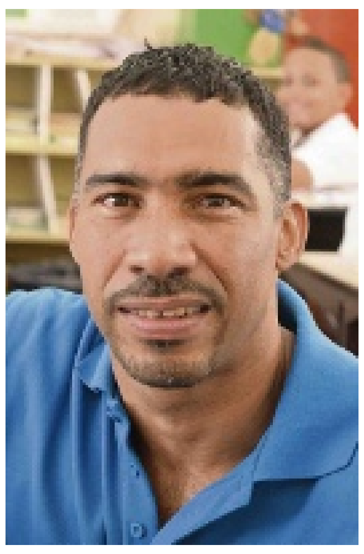

Siegmond van Lamoen

Tekst: Marja Berk

I-Animal wil bereiken dat mensen beter op de hoogte zijn van het omgaan met dieren, met de natuur. “Hierbij draait alles om educatie en nog eens educatie”, is zijn stellige mening. Via posters en billboards vraagt hij aandacht voor zijn stichting met rake teksten en pakkende foto’s. “Oneliners zijn het beste om de aandacht van het publiek te trekken.” Het is hem een doorn in het oog dat mensen een hond laten inslapen, puur en alleen om het feit dat hij schurft heeft. “Daar gaat ook één van de billboards over. Mensen moeten weten en leren dat dit te genezen is!”

Maar waarom deze stichting? “Luister”, benadrukt Van Lamoen. “Er zijn heel veel goede instellingen op het eiland die opkomen voor het belang van het dier. Maar deze organisaties zijn met veel dingen tegelijk bezig, richten zich niet specifiek op die educatie. En daar gaat het nou juist om. Iemand die niet weet dat er iets aan die schurft gedaan kan worden, denkt al snel dat zijn hond doodgaat of dat hij hem uit zijn lijden moet verlossen. Maar het gaat natuurlijk niet alleen om schurft. Er bestaat veel dierenleed uit pure onwetendheid.” Educatie, mensen leren hoe om te gaan met hun dier in een bepaalde situatie, het is zijn passie. “Alleen op die manier bereik je een mentaliteitsverandering en die is broodnodig.”

I-Animal richt zich in eerste instantie op educatie via scholen. “Als je als kind veel over dieren en de natuur leert dan gaat dat in je systeem zitten. Dat kan een hoop ellende voorkomen en daar doen we het voor.” Zijn voorlichting en lessen worden in het Papiamentu gegeven, tenzij het een Nederlands- of Engelstalige school betreft. Hij wil dan ook geen ‘buitenlandse bemoeienis’ om het even vriendelijk uit te drukken. “Ik heb absoluut niets tegen Nederlanders die zich op het eiland voor het dier inzetten, integendeel. Daar moet ik duidelijk in zijn. Maar om de Curaçaose jeugd goed te bereiken vind ik het van belang dat zij op dit gebied worden onderwezen in hun eigen taal.” Als Siegmond van Lamoen zijn pupillen toespreekt is dat niet in termen van ‘goed’ of ‘fout’. “Het heeft geen zin met de vinger te wijzen. Het heeft wél zin om te laten zien hoe het ánders kan en hoe het ánders moet. We beoordelen of veroordelen niemand.”

Het bestuur van stichting I-Animal bestaat uit drie mensen. “Meer wil ik ook niet. Met alleen een voorzitter, een penningmeester en een secretaris is het mogelijk snel beslissingen te nemen en door te pakken. We beschikken gelukkig wel over vrijwilligers die helpen. Dat stelt ons in staat volgens een schema te werken.”

Posters, billboards en lesmateriaal, het kost allemaal geld. Hoe komt I-Animal daaraan? “Daar wordt hard aan gewerkt. In het kader van Dierendag zullen wij op 7 oktober een grootscheepse fundraisingsactie op touw zetten. Die actie vindt plaats op het Brionplein en dat wordt geweldig! Elke organisatie die maar iets met dieren te maken heeft, is uitgenodigd mee te doen. Zij kunnen die dag uitgebreid uitleggen wat hun dienst of product inhoudt en informatiemateriaal verspreiden. Er zullen wat dieren aanwezig zijn waarmee je op de foto kunt; bekende fotografen zijn al uitgenodigd, onder anderen Bea Moedt en Theo Meijer. Zij printen dan direct die professionele foto voor je uit. Bovendien vindt er in het kader van die fundraising een ludieke actie plaats.” Zoals? Van Lamoen lacht en legt uit: “Er zal een grote kooi worden neergezet met mensen erin. Geen dieren, maar mensen. Iedereen kan dan een donatie doen om die mensen weer uit die kooi te krijgen. Er zitten ook bekende mensen van de pers tussen, maar wie dat zijn verklap ik nu natuurlijk niet.” Die actie moet effect krijgen.

Mensen moeten zich gaan afvragen waarom het zo raar is dat mensen opgesloten zitten, maar niet vreemd opkijken als een dier gekooid is. “Dat vinden veel mensen de normaalste zaak van de wereld maar dat is het niet!” Zo verbindt Van Lamoen het educatieve met fundraising. “Er zullen veel deelnemers aanwezig zijn, onder meer Stichting Dierenbescherming, Carf, Dierenhulp en vele andere organisaties. Ook de dierentuin is aanwezig en de Dolphin Academy, Sea Aquarium, de Ostrich Farm en diverse petshops.”

Dat wordt groots, daar op het Brionplein. De dag begint om 09.00 uur met de opsluiting van mensen in die beruchte kooi, er zullen veel kraampjes staan, er kan op een pony worden gereden. Uiteraard op een diervriendelijke manier. Van Lamoen hoopt op een grote opkomst en gaat daar eigenlijk een beetje van uit. Hij hoopt met deze dag ook meer vrijwilligers aan te trekken, want er is veel werk aan de winkel. “Natuurlijk is het belangrijk de educatie te richten op kinderen. Dat is de basis, daar begint het mee. Maar het lijkt me ook zeer wenselijk volwassenen te confronteren met een betere behandeling van hun dier. En het is ook niet zo dat je klaar bent als je de scholen hebt gehad. Er zijn zoveel thema’s te behandelen dat we nog jaren vooruit kunnen. Neem de recente olieramp, dat is een heel belangrijk onderwerp”, meent Van Lamoen.

Hij zou nog uren kunnen vertellen, maar er rest ons slechts één advies: Ga op 7 oktober kijken op het Brionplein. Van 09.00 uur tot 18.00 uur bent u van harte welkom.

Drie van de billboards met ‘oneliners’ die dankzij de inspanningen van Siegmond van Lamoen verspreid over het eiland geplaatst zijn. ‘No kana bai, Yuda nan’ (loop niet weg, help hen), ‘Kapá i kontentu’ (gecastreerd en blij’) en ‘Sarna ta kurabel’ (schurft is te genezen).

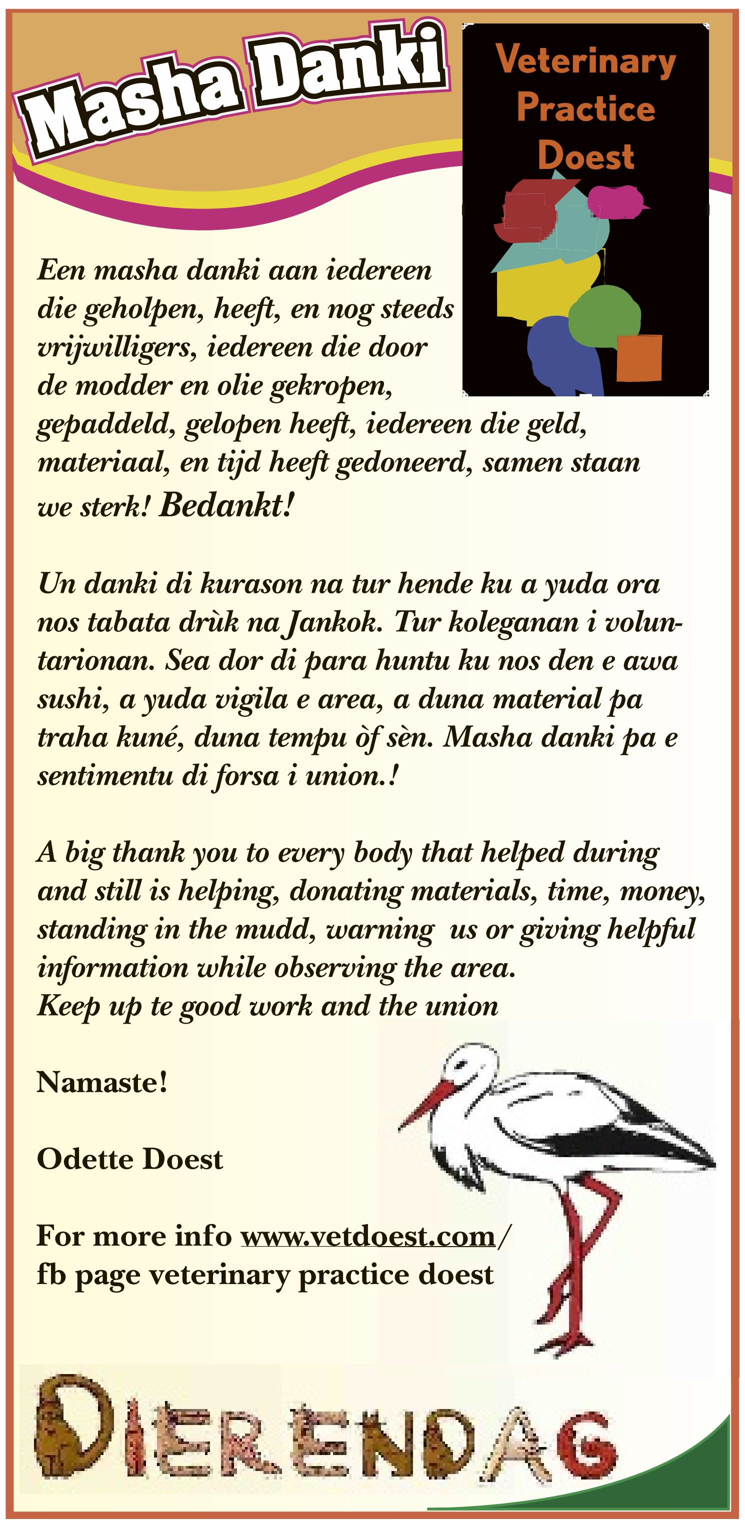

Thuis

Op de camping

Op de camping. Als Antilliaan niet veel gedaan, maar gaandeweg wel leuk gaan vinden. Veel dingen deden mij dan ook echt aan thuis denken.

De kikkertjes en krekeltjes die ik elke dag hoorde. Maar ook de blaffende honden als er een voertuig met sirene langs stoof. De honden in Italië vertoonden hetzelfde blafgedrag als de honden op Curaçao. Dat is dus iets honds, en niet iets van de Antillen zoals ik vaak dacht en zei.

Als je gewend bent om met tropische temperaturen te mogen slapen in de airco of met een ventilator, dan is slapen zonder hulpmiddelen best een beproeving. Niet alleen de warmte is een spelbreker, maar die muggen. Je hoort ze aankomen, je voelt ze bijna prikken en je slaat altijd mis als je ze dood wilt meppen. Thuis in Nederland en ook op Curaçao heb ik zo’n tennisracket met stroomdraden en dat werkt zeer effectief. Ik heb nog geen mug kunnen ontdekken die het kan navertellen als hij de draden van dichtbij bekijkt.

De muggen in Italië waren gemener dan de muggen op Curaçao of in Nederland. Deze zag je niet. Ze waren zo klein dat je ze pas opmerkte als je gestoken was. Het leek dan ook de eerste avond dat er geen muggen waren. Gelukkig hadden we wel muggenspray bij ons, met flink wat deet, zodat we ons konden wapenen tegen deze kleine monsters.

Er waren nog meer monsters. Wimpiri’s. Ik heb geen idee of er ook een Nederlandse naam is voor deze heel kleine vliegbeestjes. Ook meedogenloos. Die ervaar je, net als op Curaçao, pas als ze steken. In Nederland heb ik ze nog niet meegemaakt en dat wilde ik ook graag zo houden.

De warmte speelde ons ook parten. De eerste nacht gaat het wel. Op de één of andere manier heb je de koelte nog in je lijf. In dit geval van de bergen, maar dan de nachten erna...

Het idee om een camping met airco te beginnen is daar ontstaan. Een camping op Curaçao was voor ons vast onderwerp van gesprek. Alle pro’s en contra’s werden besproken en de warmte bleek de bottelnek. Airco dus. Een grote hal, glazen wanden en glazen dak. Eco dripsysteem voor de palmbomen binnen en airco aan. Wel zand, geen wind, zodat de tenten en caravans zandvrij kunnen zijn. Bandopnames van krekels en kikkertjes op de achtergrond. Blaffende honden tegen meerprijs, als ook muggen, voor de echte diehards.

Monique Casimiri

Wel afgetrainde muggen, zodat andere campinggasten er geen last van zouden hebben. Nu nog op zoek naar een investeerder. Ik denk dat dit idee best meegenomen had kunnen worden door het vorige kabinet. Het valt een beetje in de categorie casino op Klein Curaçao. Volslagen onzinnig, maar onwijs leuk om over te fantaseren.

Opmaat naar een herdenking

Asiento! (4)

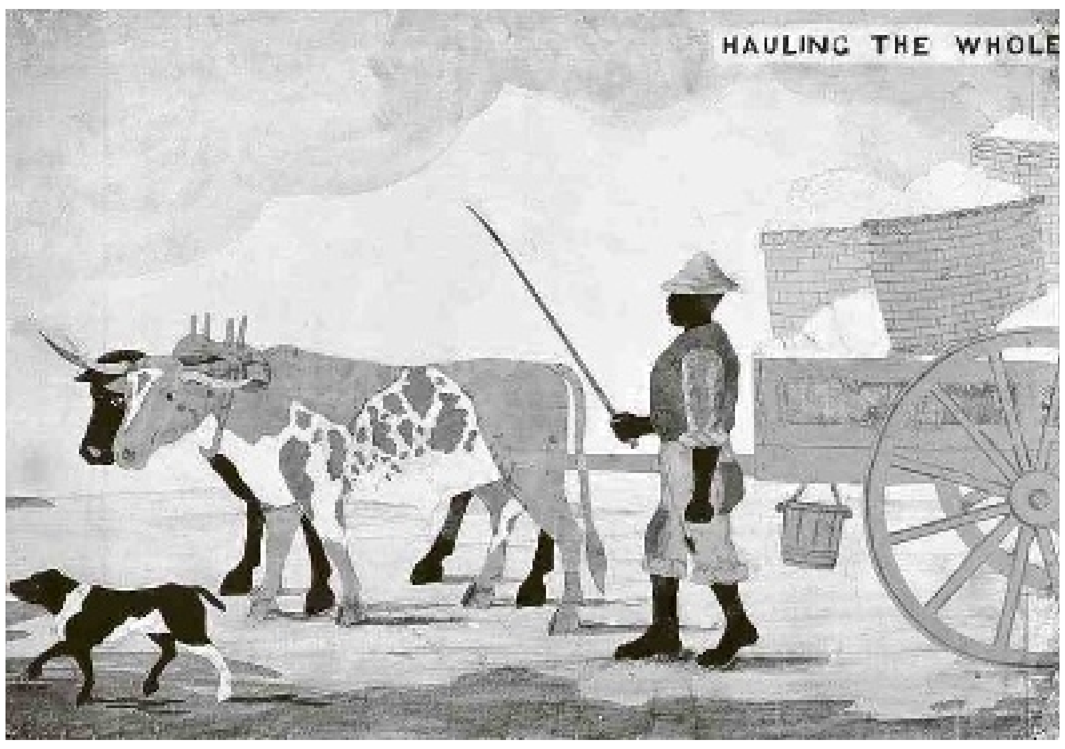

Als opmaat tot de grote herdenking in 2013 van het feit dat Nederland 150 jaar geleden de slavernij in zijn koloniën heeft 'afgeschaft', neemt onze medewerker Fred de Haas de lezers van Ñapa mee in een veelomvattend artikel over de slavernij van de klassieke oudheid tot heden. Er wordt ook aandacht besteed aan de interne Afrikaanse en de Arabische slavenhandel die zo mogelijk nog verwoestender was dan de Atlantische.

Als een Phoenix die uit de as van de slavernij verrijst zien we tenslotte de geboorte van authentieke Creoolse culturen, waarin muziek en religie zo'n kenmerkende rol spelen.

Tekst: Fred de Haas

Felipe Guaman Poma de Ayala

Ayala, een Peruaanse Indiaan tussen twee vuren. De reden waarom ik in dit artikel wat plaats wil inruimen voor Guaman Poma de Ayala is dat men zo weinig hoort en leest over het standpunt van de autochtone Indiaan in de tijd van de Spaanse overheersing en de 'Atlantische' slavernij. Guaman Poma is een goed voorbeeld van het denken van de ontwikkelde Indiaan uit die tijd.

Felipe Guaman Poma de Ayala (geboren circa 1550) was een Indiaan van adel uit de tegenwoordige Peruaanse provincie Ayacucho. Hij sprak Quechua en Spaans - dat hij overigens grammaticaal niet helemaal beheerste - en diende als tolk bij Fray Cristóbal de Albornoz. In die hoedanigheid reisde hij veel en maakte kennis met de manier waarop de Spanjaarden zijn land en volk regeerden. De neerslag van zijn observaties is te vinden in zijn 'Nueva Crónica y buen gobierno' die hij schreef rond het jaar 1615 en die is gedigitaliseerd door de Koninklijke Bibliotheek van Kopenhagen (op het internet te vinden).

Guaman Poma zag ook hoe de 'negers' in Perú werden behandeld en vergeleek dit met de situatie waarin de oorspronkelijke Indiaanse bewoners verkeerden. Hij pleitte in zijn werk voor gelijke behandeling en kan met een beetje goede wil worden beschouwd als een vroeg socialistisch denker. Hij had trouwens veel van zijn kennis en manier van beschouwen te danken aan Bartolomé de las Casas, de geestelijke die zich had ingezet voor het lot van de tot slaaf gemaakte Indianen en er aldus - min of meer ongewild - voor had gezorgd dat men Afrikanen als slaaf ging gebruiken. Later had Bartolomé de las Casas daar spijt van en keurde die praktijk af. Guaman Poma heeft dit echter niet meer meegemaakt.

Het is curieus om te lezen hoe Guaman Poma onderscheid maakt tussen 'Negros bozales', de direct uit Afrika ingevoerde slaven en 'Negros criollos', de Afrikanen die in de kolonie waren geboren en voor wie hij geen goed woord over heeft. Over de 'bozales' schrijft hij onder meer het volgende (in het Spaans van begin 17e eeuw):

'Estos son fieles, creen en Dios, guardan los mandamientos y las santas buenas obras y obedesen a sus amos. Cree más presto la fe y trabaja con sus prógimos. Tienen caridad, amorosos; de bozales salen buenos esclabos pues que San Juan Buenauentura salió de ellos. Dizen los españoles negros bozales no uale nada. No saue lo que se dizen. Lo que a de tener enseñalle con amor y criansa y dotrina. Uale déstos por dos negros criollos un bozal; de bozal salen santos'.

(Vertaling: 'Die echte Afrikanen zijn trouw, geloven in God, houden zich aan de tien geboden, doen aan goede werken en gehoorzamen hun meesters. Ze nemen het geloof sneller aan en zijn coöperatief; ze hebben hun naasten lief en zijn goedhartig; het zijn goede slaven want de heilige Johannes Buenaventura is immers uit hen voortgekomen. De Spanjaarden zeggen dat de direct uit Afrika ingevoerde slaven niets waard zijn. Maar ze weten niet wat ze zeggen. Je moet ze liefde en geloof bijbrengen. Dan is één echte Afrikaan net zoveel waard als twee Creoolse Afrikanen; echte Afrikanen brengen heiligen voort').

We zien dus dat de Indiaan Guaman Poma de slavernij, curieus genoeg, beschouwt als een gegeven en ook geen enkele kritiek heeft op de katholieke godsdienst.
Even verder lezen we hoe hij denkt over de zwarte Creolen die in de koloniën zijn geboren:

'Cómo los negros y negras criollos son bachilleres y rreboltosos, mentirosos, ladrones y rrobadores y salteadores, jugadores, borrachos, tauaqueros, tranposos, de mal beuir y de puro uellaco matan a sus amos y rresponde de boca. Tiene rrozario en la mano y lo que piensa es de hurtar y no le aprouecha sermón ni predicación ni asotes ni pringalle con tocino. Mientras más castigo, más uellaco, y no ay rremedio, ciendo negro o negra ciolla'.

(Vertaling: 'Wat zijn die Creoolse negers en negerinnen van hier toch babbelziek en twistziek, leugenachtig en diefachtig; het zijn rovers en struikrovers, gokkers, dronkenlappen, rokers, oplichters, ze leven er maar op los, het zijn schurken, doden hun meesters en zijn zo brutaal als de pest. Ze lopen met de rozenkrans in hun hand en denken alleen maar aan stelen: ze zijn ongevoelig voor preken en goede woorden, voor slaag en verwennerij. Hoe zwaarder ze worden gestraft hoe schurkachtiger ze worden en daar is niets aan te doen. Het zijn immers Creoolse negers en negerinnen van hier').

Overigens is hij van mening dat met goed onderwijs en een behoorlijke behandeling er best wat te maken valt van de Creoolse negers en negerinnen. Het loont de moeite om eens een kijkje te nemen op de gedigitaliseerde versie op de website, want Guaman heeft niet alleen uitgebreid en scherp geschreven over het koloniale misbruik, maar ook nog tal van leuke en mooie tekeningen gemaakt bij zijn werk.

Afrikanen in Zuid-Amerika

Hoewel dit onderwerp eigenlijk te veelomvattend is om in het bestek van dit artikel te behandelen, is het toch interessant om de lezer een idee te geven van de invloed van miljoenen Afrikanen in het Caribisch gebied en de landen van Latijns-Amerika. We zullen een selectie maken van de gebieden waarin deze aanwezigheid in sociaal en cultureel opzicht nog steeds duidelijk aanwezig is. Vanuit het oogpunt van de Curaçaose geschiedenis ligt het voor de hand om de blik te richten op Spaanssprekende landen als Cuba, Venezuela, Colombia, Santo Domingo en Puerto Rico.

Cuba

Driekwart van de Afrikanen kwam in de eerste helft van de 19e eeuw naar Cuba. In totaal waren er in die tijd ongeveer 850.000, van wie er nog velen Afrikaanse talen spraken. Men duidde de Yoruba uit Nigeria aan met de term 'Lukumí'. Ook de term 'Carabalí' kom je vaak tegen. Dat woord is afgeleid van 'Calabar', de oostelijke kuststreek van het huidige Nigeria. Het is een naam die over heel Latijns-Amerika verspreid is, sinds de vroegste tijden. De Colombiaanse priester Sandóval merkte in 1627 het volgende over hen op:

'Los caravalíes son incontables y no se entienden unos a otros, ni hablan lenguas mutuamente inteligibles...'

(Vertaling: 'Er zijn talloos veel Carabalí's en ze verstaan elkaar niet en spreken ook geen onderling verstaanbare talen...'). Zie ook Pérez, Nancy e.a. 'El cabildo carabalí isuama', 1982, Santiago de Cuba.

Nog vager is de aanduiding 'Mandinga'. Vanaf de vroegste tijden werd die term gebruikt om elke uit West-Afrika afkomstige 'zwarte' aan te duiden.

Nog zo'n onduidelijke term is 'Kongo'. In Cuba betrof het duidelijk Afrikanen die Bantoetalen spraken, voornamelijk Kikongo uit het noordelijk deel van de Kongo. Die taal is blijven voortbestaan in de religieuze rituelen en liederen van de Afrikaanse (met Europees-religieuze gebruiken doorspekte) rituelen die bekend staan onder de naam 'Regla de Congo', 'Palo monte' of 'Mayombe'. Een verzamelnaam voor die religieuze fenomenen in Cuba is 'Santería'.

In de negentiende eeuw was er veel sprake van arbeidsmigratie van de andere eilanden. Ook vanuit Aruba en Curaçao. Een zekere Gerardus Bosch had mensen in het Cubaanse Cienfuegos Papiaments horen praten (D.C. Hesseling, 1933, 'Papiamento en Negerhollands', Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde, 52/2). Ook kwam Papiaments in andere delen van Cuba voor. Cubanen noemden het wel 'español arañado' (Spaans met krassen). De meeste arbeiders kwamen uit het nabijgelegen Haïti. Alejo Carpentier schreef over de ellendige omstandigheden van die mensen in zijn boek 'Ecue-Yamba-O'.

Santo Domingo

Santo Domingo, het oostelijk deel van het vroegere 'Hispaniola' (La Española) moest al gauw haar aanvankelijk belangrijke rol in het Spaanse koloniale rijk afstaan aan landen als Mexico en Perú waar goud en zilver in overvloed aanwezig waren. In tegenstelling tot het westelijk deel van 'Hispaniola', het latere Haïti, waren er betrekkelijk weinig Afrikaanse slaven in Santo Domingo. De Spanjaarden waren bang geworden sinds de eerste slavenopstand van 1521 op de plantage van Diego Columbus en hielden het aantal Afrikanen bewust klein.
De Dominicaanse Afrikanen waren over het algemeen 'criollos', mensen die in het land zelf waren geboren.
Na de onafhankelijkheid van Haïti, zijn er duizenden Haïtianen naar Santo Domingo gekomen. Het land heeft zelfs een invasie en bezetting van het Haïtiaanse leger gekend. Er kwamen ook immigranten uit Cuba en Puerto Rico, Syriërs, Chinezen, arbeiders uit Barbados en Jamaica die 'cocolos' werden genoemd. Ook kwamen er Sefardisch joodse handelaren uit Curaçao die in een wijk woonden die 'Punda' heette.
Bij al die invloed van het Haïtiaanse Creools is het een wonder dat het Spaans zich heeft weten te handhaven. Dat was vooral te danken aan het onderwijs en de verbeterde communicatiemiddelen.

Puerto Rico

Ook in Puerto Rico bleef het aantal Afrikanen relatief klein. Er zijn vooral aan het eind van de 18e, begin 19e eeuw Afrikanen ingevoerd uit alle delen van Afrika (onder meer uit Senegambia, Sierra Leone, Bénin, Ghana, Nigeria, Kongo en Angola). Ook kwamen er slaven uit Curaçao in Puerto Rico terecht, vooral in het westelijk deel van het eiland. Later kwamen er ook 'vrije' emigranten uit Aruba en Curaçao. Puerto Rico werd één grote smeltkroes van Caribiërs en Creoolse talen. Een tijdlang was het zogenaamde 'Negerhollands' dat door Afrikanen van de Virgin eilanden werd gesproken een belangrijk communicatiemiddel onder de zwarte bevolking (D.C. Hesseling, 1933, Papiamento en Negerhollands. Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde nr 52).
Maar het aantal mensen van Afrikaanse afkomst was te klein om het mogelijk te maken dat er Afrikaanse tradities in stand bleven, al zijn er wel Afrikaanse culturele overblijfselen te vinden, bijvoorbeeld in de muziek. De 'Plena' is hiervan een voorbeeld. Kijkt u maar op YouTube (Plena Puertorriqueña Javielito Oquendo jr quinto de plena canta John Rivera).
Wie meer wil weten over de Afrikaanse erfenis van Puerto Rico kan luisteren en kijken naar 'African History in Puerto Rico, YouTube'. Hoewel de titel Engels is wordt er alleen (mooi) Spaans gesproken. Hij beperkt zich niet tot Puerto Rico maar schenkt aandacht aan de spirituele Afrikaanse erfenis in het algemeen.

Colombia

Via de havens Cartagena, Riohacha en Santa Marta kwamen duizenden Afrikanen Colombia binnen. In de eerste tijd kwamen ze uit Senegambia, Sierra Leone en de Goudkust (Ghana), in de 17e eeuw uit Nigeria en later uit Kongo en Angola. Ze werkten in de landbouw en de mijnen (Popayán, Chocó, Valle de Cauca, Cali, Zaragoza, Antioquia).

Bekend is de nederzetting voor gevluchte slaven Palenque de San Basilio (zie: Palenque de San Basilio, Colombia Ucros Travel, YouTube). De Creoolse taal die daar wordt gesproken is bestudeerd door onder anderen Armin Schwegler. U kunt de taal horen als u de koppeling op YouTube aanklikt.

Gemeenschappen van gevluchte slaven waren in heel Colombia te vinden. In de steden hadden ze ook verenigingen (cabildos) die gebaseerd waren op de ethnische groepen waartoe ze behoorden (Arará, Mandinga, Mina etc.).
Ik zou op deze plaats wat uitgebreider willen ingaan op de situatie van de Afrikaanse bevolking in Colombia. Uiteindelijk ligt het land vlak voor de Antilliaanse eilanden en heel dicht bij Aruba. Culturele raakvlakken laten zich gemakkelijk vinden.

Hoewel Colombia, na de Verenigde Staten en Brazilië, het land is met de meeste inwoners van Afrikaanse afkomst (één op de vier Colombianen is van Afrikaanse origine) wordt Colombia in de Grondwet van 1991 nog steeds gezien als een land van mestiezen, mensen die een gemengd Europees-Indiaanse afstamming hebben (vergelijk Aruba). De koppigheid waarmee Colombia nog steeds zo wordt voorgesteld vindt zijn oorzaak in het feit dat de bevolking van Bogotá en de centrale hoogvlakte al vanaf de 18e eeuw Europees-Indiaans van afstamming is. Degenen die er 'anders' uitzagen bleven comfortabel uit het zicht. Als men de blik echter ook naar andere streken had gewend, zou zich een heel ander beeld hebben voorgedaan.

Al in de 18e eeuw leefde één vijfde deel van de Afrikaanse bevolking aan de Caribische kust. Nog eens één vijfde deel van de zwarte bevolking leefde in Antioquia en de bergen van het zuiden (Popayán, Pasto). Helemaal Afrikaans was de 3 procent van de bevolking die aan de kust van de Stille Oceaan verbleef. Een groot deel van de Afrikaanse bevolking vindt men in de Cauca-vallei, de Patía-vallei en langs de oevers van de Magdalena-rivier. Ook waren er dus de puur Afrikaanse gemeenschappen in Colombia te vinden van gevluchte slaven, zoals de Palenque de San Basilio bij Cartagena, die in het begin van de 18e eeuw zelfs een beperkte autonomie van Spanje kreeg.

Dankzij de Wet 70 van 1993 ('Ley 70 de negritudes', ook op internet te vinden) werd eindelijk erkend dat de zwarte gemeenschappen aan de Pacifische kust recht hadden op een eigen culturele identiteit. Ik citeer een deel uit de wet die ook een beschrijving geeft van wat er onder een 'zwarte gemeenschap' moet worden verstaan:

Comunidad negra: Conjunto de familias de descendencia afrocolombiana que poseen una cultura propia, comparten una historia y tienen sus propias tradiciones y costumbres dentro de la relación campo - poblado que revelan y conservan conciencia de identidad que los distinguen de otros grupos étnicos.

(Vertaling: Onder zwarte gemeenschap wordt hier verstaan een geheel van families van Afro-Colombiaanse afkomst die een eigen cultuur, een eigen geschiedenis en haar eigen tradities en gewoonten binnen het kader platteland-dorp hebben, blijk geven van en zich nog steeds bewust zijn van het feit dat ze een eigen identiteit hebben die hen onderscheidt van andere ethnische groepen).

Principios: (Beginselen)

• Reconocimiento y protección de la diversidad étnica y cultural. Derecho a la igualdad.

(Vertaling: Erkenning en bescherming van de etnische en culturele verscheidenheid. Recht op gelijkheid).

• Respeto a la integridad y a la dignidad cultural de las comunidades negras.

(Vertaling: Respect voor de integriteit en de culturele waardigheid van de zwarte gemeenschappen).

Participación de la comunidad y de las organizaciones de las negritudes, sin detrimento de su autonomía, en las decisiones que las afectan y en las de la nación.

(Vertaling: Deelname van de gemeenschap en de organisaties van de zwarte groeperingen aan de beslissingen die hen en de natie betreffen, zonder dat dit hun autonomie aantast).

Enzovoorts. Eigenlijk is het te gek voor woorden dat deze mensen zolang op erkenning hebben moeten wachten en daaruit kan men afleiden hoe het gesteld was met de situatie vóórdat die wet er kwam. Overigens heeft de 'Ley 70' geen betrekking op de zwarte gemeenschappen in de Cauca-vallei en aan de Caribische kust. Daarvoor moet kennelijk nog een traject worden afgelegd.

Wordt vervolgd

Medisch

Vragen over... de griepprik

Tekst: Wouter Mol

Het is weer oktober, de maand van de jaarlijkse griepprik. Daarom nogmaals vragen over de griepprik.

Wat is de griepprik?
De griepprik is een vaccinatie, met daarin een cocktail van griepvirussen, die voor de komende periode worden verwacht. De injectie moet u hierdoor resistent maken tegen de meeste griepvirussen, maar geeft geen garantie dat er geen griep wordt gekregen.
De griepprik is er alleen voor de 'gewone' griep en dus niet voor bijvoorbeeld de Mexicaanse griep.

Wat is griep?
Griep wordt veroorzaakt door het griepvirus (influenzavirus) en komt in de wintermaanden voor. Kenmerkend voor griep is koorts, die binnen 12 uur kan oplopen tot 39 graden Celsius of hoger. Volledig herstel van griep duurt één tot drie weken. Elk jaar circuleren andere griepvirussen. Het ene virus maakt meer mensen ziek dan het andere. Naast griep hebben veel mensen klachten die op griep lijken, hoesten, verkoudheid, enz. maar door een ander virus veroorzaakt worden. De griepprik beschermt alleen tegen het griepvirus.

Voor wie is de griepprik?
De griepprik wordt aangeraden voor mensen met een verhoogd risico om complicaties te krijgen van een griepinfectie. Dit zijn:

- mensen van 65 jaar en ouder;
- mensen met hartziekten en vaatziekten; dit zijn veelal mensen die een hartaanval gehad hebben, die hartklachten hebben zoals hartritmestoornissen, of mensen die een hartoperatie hebben ondergaan;
- mensen met longziekten zoals astma, chronische bronchitis of longemfyseem;
- mensen met diabetes (suikerziekte), niet alleen mensen die insuline spuiten, maar ook de mensen die tabletten met bloedsuikerverlagende middelen slikken of een dieet volgen;
- nierpatiënten; vooral als de nieren door een ziekte niet goed werken (dus niet bij nierstenen);
- mensen met weinig weerstand door andere ziekten of door een medische behandeling, bijvoorbeeld mensen die recent een beenmergtransplantatie hebben ondergaan, mensen die met HIV zijn geïnfecteerd, mensen met leukemie (bloedkanker) en mensen met kanker die chemotherapie of bestraling ondergaan;

Voor deze mensen is het belangrijk dat zij jaarlijks tussen half oktober en half november de griepprik halen. De griepprik maakt de kans om griep te krijgen veel kleiner. Als u toch griep krijgt, verloopt de ziekte meestal minder ernstig. Bovendien verkleint de griepprik de kans dat u complicaties krijgt zoals longontsteking of verergering van uw 'eigen' ziekte.

Waarom wordt niet iedereen gevaccineerd tegen griep?

Voor jonge, gezonde volwassenen vormt griep geen gevaar. Deze groep hoeft dan ook niet gevaccineerd te worden.

Ik ben zwanger, kan ik mij dan toch laten vaccineren?
Als u zwanger bent, is het krijgen van griep, en dan met name de complicaties die het gevolg kunnen zijn van griep, een risico voor moeder en kind. Daarom wordt vaccinatie vaak aanbevolen voor zwangere vrouwen, die tijdens het griepseizoen (december tot april) in het tweede of derde trimester van hun zwangerschap zijn (dus meer dan dertien weken zwanger). Als u tot de risicogroepen behoort, wordt vaccinatie aanbevolen ongeacht het stadium waarin de zwangerschap zich bevindt.
Alleen vrouwen in de eerste drie maanden van de zwangerschap kunnen beter even wachten met de prik.

Wanneer moet je de griepprik halen?
Wanneer u tot een risicogroep behoort, is het verstandig om elk najaar de griepprik te halen. De griepprik geeft pas na twee weken goede bescherming tegen de griep. Zorg daarom dat u de griepprik haalt voordat de griep uitbreekt. De beste tijd is eind oktober of begin november.

Kan ik als gevolg van vaccinatie griep krijgen?
Nee, vaccinatie vindt plaats met onderdelen van een geïnactiveerd (dood) virus. Omdat het vaccin pas twee tot drie weken na vaccinatie een optimale bescherming geeft, kunt u in deze periode wel griep krijgen, maar de kans is groot dat u er minder ziek van wordt dan zonder prik. Dit komt doordat u dan toch al een bepaalde weerstand hebt opgebouwd. Vaccinatie in oktober of november is het meest ideaal, omdat u dan in de maanden daarna vrijwel zeker volledig beschermd bent als de griep gaat heersen.

Geeft de griepprik bijwerkingen?
Circa 95 procent van de gevaccineerden heeft geen of slechts gering ongemak als gevolg van de griepprik. Bij een kleine minderheid is de plek van de prik daags na de vaccinatie iets dikker en gevoeliger. Ook een klein gedeelte van de mensen zegt zich de dag van de vaccinatie en de dag erna moe en 'gammel' te voelen. Dit laatste kan worden verklaard doordat het lichaam begint met de bouw van antilichamen tegen het griepvirus. De ene persoon is hier gevoeliger voor dan de ander.
Bij mensen die allergisch zijn voor eieren kan de griepprik een allergische reactie veroorzaken. Voor de aanmaak van het vaccin worden namelijk virusstammen in bebroede kippeneieren gebracht.
Iemand die gevaccineerd is kan toch hoofdpijn, koorts en spierpijn of de echte griep krijgen. Bijvoorbeeld omdat hij of zij de griepprik te laat heeft gehad, of omdat diegene een griepvirusvariant heeft gekregen dat niet in het vaccin was opgenomen, of omdat er sprake is van een infectie door een ander virus.

Wouter Mol is huisarts te Curaçao

Mens & Psyche

Fronto-temporale dementie (FTD)

Dementie is een verzamelnaam voor aandoeningen in de hersenen, waardoor de getroffen persoon langzaam aan steeds meer lichamelijke, cognitieve en geestelijke vermogens verliest. Er zijn diverse vormen van dementie die zich elk anders uiten. De meest voorkomende vorm is de ziekte van Alzheimer. In deze rubriek wordt aandacht besteed aan fronto-temporale dementie, afgekort FTD.

Tekst: Milangela Plate

Fronto-temporale dementie is een vorm van dementie waarbij vooral het voorste gedeelte (frontaal kwab) en/of de zijgedeelten (temporaal kwabben) van de hersenen zijn aangedaan. De frontaal kwab speelt een belangrijke rol bij ons vermogen om logisch na te denken, te oordelen op basis van waarden en normen, beslissingen te nemen en te kunnen plannen en organiseren. Dit gebied is ook verantwoordelijk voor het reguleren van ons (sociale) gedrag. In de temporaal kwabben zijn vooral onze taalvaardigheden gelokaliseerd, dat wil zeggen: ons vermogen om te kunnen spreken, lezen, schrijven en begrijpen van wat ons wordt verteld.

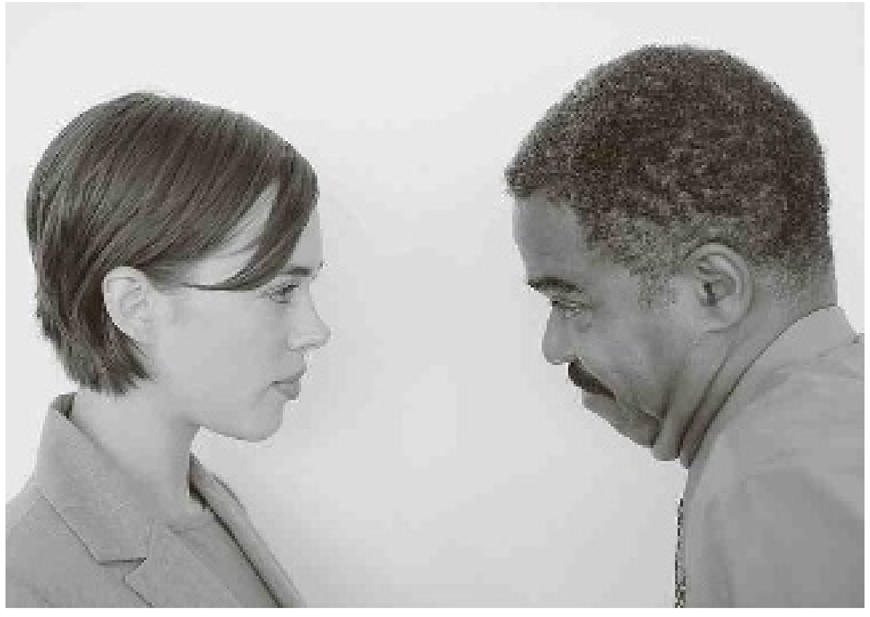

Mantelzorgers ervaren impulsiviteit en verlies van sociale omgangsvormen vaak als beschamend en frustrerend.

Gedrag en persoonlijkheid
In tegenstelling tot de ziekte van Alzheimer, waarbij andere delen van de hersenen zijn aangedaan, hebben mensen met FTD (in het begin van de ziekte) minder vaak problemen met oriëntatie in tijd, plaats of persoon. Zij hebben over het algemeen geen moeite om aan te geven welke dag het is, mensen te herkennen of de weg te vinden. Ook het geheugen blijft in het begin van deze aandoening vaak nog lang goed.

In het begin van FTD zullen vooral de geleidelijke veranderingen in persoonlijkheid en gedrag opvallen. Veranderingen die in schril contrast staan met wie de persoon vroeger was. FTD uit zich natuurlijk bij iedereen anders. Echter, over het algemeen worden drie verschijningsvormen onderscheiden: het apathische type, het dwangmatige type en het ontremde type.

Het apathische type: Bij het apathische (lusteloze) type merkt de omgeving dat de persoon minder initiatief neemt: hij lijkt nergens energie of motivatie meer voor op te kunnen brengen. Hij kan lange tijd niets doen tot iemand hem een opdracht geeft. Hij kan zich soms minder goed concentreren, is sneller afgeleid en toont minder of vlakkere emoties. Het kan gaan opvallen dat iemand die voorheen tamelijk sociaal of actief was, langzaam aan in zichzelf gekeerd raakt, sociale contacten (zelfs familie en goede vrienden) uit de weg gaat en voormalige hobby's gaat verwaarlozen.

Het dwangmatige type: Deze personen kunnen bijvoorbeeld een vast dagritueel ontwikkelen waar zij zich precies aan willen houden, terwijl zij dit voorheen niet deden. Elke dag op precies dezelfde tijd opstaan, alleen op één bepaalde plaats en tijd eten of koffie drinken, hetzelfde boek steeds weer opnieuw lezen, bepaalde zinnen, woorden of handelingen blijven herhalen. Ook het herhaaldelijk urineren, verzamelen van spullen of dezelfde (nutteloze) bewegingen met handen, armen, voeten of benen blijven herhalen. Daarnaast is soms (toegenomen) koppigheid te zien bij dit type.

Het ontremde type: Opvallend bij dit type zijn vaak ernstige onrust, agitatie en impulsiviteit. Door de aandoening in de hersenen zijn de ontremde typen de controle kwijt over hun gedrag. Dit kan zich bijvoorbeeld uiten in een veranderd eetpatroon: de persoon schrokt zijn eten naar binnen of gaat overmatig eten of snoepen.
Het gedrag kan ook in sociaal opzicht ontremd raken. Door hun aandoening kunnen mensen met FTD namelijk hun waarden, normen en sociale omgangsvormen kwijtraken. Hun gedrag kunnen zij dan niet meer evalueren volgens geldende sociale normen. Zij maken daardoor ongepaste opmerkingen of grapjes, uiten zich beledigend, vloeken onafgebroken of zijn seksueel ontremd waardoor ongewenste intimiteit (bij vreemden) kan voorkomen. Ook woedeuitbarstingen, agressie, huilbuien of juist extreme opgewektheid kunnen zich voordoen.

Mantelzorgers ervaren impulsiviteit en verlies van sociale omgangsvormen bij hun naaste met FTD vaak als beschamend en frustrerend. Het veranderde en soms vreemde of ascociaal lijkend gedrag van de persoon met FTD is voor de mantelzorgers nauwelijks aan anderen uit te leggen.

Symptomen
Behalve bovengenoemde persoonlijkheids- en gedragsveranderingen kunnen zich bij FTD gaandeweg ook andere symptomen voordoen. Bij verval in de frontale gebieden van de hersenen krijgt de persoon met FTD steeds meer moeite met logisch nadenken, het nemen van beslissingen, alsook moeite met het plannen en organiseren. Het wordt daardoor steeds moeilijker om complexe handelingen uit te voeren, zoals koken, administratie, aankleden, huishouden of werken.

Verval in de temporaalkwabben gaat gepaard met taalproblemen: moeite met het begrijpen of spreken van een taal (afasie), het vormen van correcte zinnen, op woorden komen of voorwerpen bij de naam noemen. Gaandeweg wordt men vaak stiller en meer kortaf.

Bij FTD treedt ook geregeld decorumverlies op, dat wil zeggen dat de persoon minder oog heeft voor persoonlijke verzorging of persoonlijke hygiëne. Al vroeg in het beloop kan incontinentie ontstaan.

Afhankelijk van de aangedane gebieden kan het ook voorkomen dat mensen moeilijker gaan lopen, strammer bewegen en/of last krijgen van evenwichtsproblemen of tremoren (beverigheid in bijvoorbeeld hand, armen of benen).

Ziekteverloop
FTD is een vorm van dementie die over het algemeen op relatief jonge leeftijd voorkomt, meestal tussen midden 40 jaar en begin 65 jaar. Vervolgens gaat de persoon geleidelijk aan achteruit en krijgt steeds meer moeite met de uitvoering van dagelijkse bezigheden.
Het ziekteverloop kan erg verschillen, maar over het algemeen leven personen met FTD gemiddeld zo'n 5 tot 10 jaar nadat de eerste symptomen zijn opgetreden.

Behandeling
Soms kan het lang duren alvorens mensen met FTD of hun familie aankloppen bij hulpverleners, omdat de eerste symptomen van FTD veel gelijkenis vertonen met bijvoorbeeld depressie of burn-out.

Diagnose van aandoeningen zoals dementie komt meestal tot stand door het samenvoegen van informatie uit diverse invalshoeken, waaronder: neuropsychologisch onderzoek door een psycholoog, medisch onderzoek door de huisarts, psychiatrisch onderzoek door een psychiater en beeldvormend onderzoek door een neuroloog. Doorgaans voeren al deze hulpverleners aanvullende gesprekken met de persoon en/of een mantelzorger.

Wanneer men bij een naaste tussen de 45 en 65 jaar opvallende en aanhoudende veranderingen in onder meer gedrag, persoonlijkheid, emotie of taalvaardigheden waarneemt, dan is een bezoekje aan de huisarts, psycholoog of psychiater aan te raden.

Alhoewel er (vooralsnog) geen medicijnen bestaan die FTD of andere vormen van dementie kunnen genezen, is het soms wel mogelijk om bepaalde emotionele of gedragsmatige uitingen van dementie te verhelpen met medicatie of adviezen over de omgang met de persoon.

Milangela Plate is psycholoog/gerontoloog. Email: milangela.plate@takecare.an

Thea Clever van CARF:

‘Maximaal 15 honden thuis’

Je kunt haar ribben tellen, schurftige kale plekken in haar vacht, hangende melkklieren en ze sleept haar rechterachterpootje over de grond achter zich aan. Je eerste reactie is ‘Aaah zielig’, maar ze is te vies om te aaien, je bent bang dat ze agressief is en ziektes heeft, daarbij loopt zij op straat en zit jij in je auto en er zijn per slot van rekening zoveel zwerfhonden hier. Geen beginnen aan... Denkt het gros, maar Stichting Curaçao Animal Rights Foundation (CARF) denkt daar anders over.

Tekst: Lisette Keus Foto’s: Mike Schepers

Zij vangen de dieren (op), verzorgen het dier alsof het hun eigen huisdieren zijn en zoeken een adoptiegezin voor hen. En zoals elke stichting vaart ook CARF op vrijwilligers; mensen die zonder er iets voor terug te krijgen zich inzetten voor een ander, mensen die de wereld proberen te verbeteren en dat vaak nog naast hun baan, tenminste, de baan waar ze geld mee verdienen.

Wij gingen een dagje mee met Thea Clever, een van de drie pijlers van de in 2008 opgerichte (CARF). Zij is samen met Sheila Maal en Djoeke Giliam de basis van de stichting en zet zich dag en nacht in voor de belangen en het welzijn van de (zwerf)dieren op Curaçao. In hun werk worden de drie ondersteund door andere vrijwilligers die onder meer optreden als gastgezinnen voor de dieren. Ook deze vrijwilligers doen goed werk, absoluut, maar iemand zoals Clever die zich met zulke toewijding en volledige overgave inzet voor deze zielige beestjes zie je maar zelden.

Clever: “Het eerste idee van de stichting was om de dieren te vangen, te verzorgen, te steriliseren en dan weer uit te zetten, alleen dat lukt niet helemaal”, lacht ze. “Ik heb nu zestien honden thuis, maar mijn streven is om eigenlijk onder de vijftien te blijven. Ik houd kantoor aan huis en op een gegeven moment begon mijn werk eronder te lijden, dus moest ik wel minderen. Maar dan komt er weer zo’n zielig hondje en dan denk ik ‘Aaaah, kom maar’. We hebben ook katten, maar gelukkig wel minder dan honden.”

Ik vraag Clever hoeveel katten ze dan in de opvang heeft en verwacht een antwoord van rond de vijf; dertien! Katten zijn volgens haar minder gewild op Curaçao, dus zijn ze eigenlijk niet meer echt in de opvang, maar ze wonen gewoon bij haar.

Clever: “Af en toe zijn er wel mensen die een katje meenemen hoor, maar vooral de kittens dan. Zodra katten groter worden zijn ze voor veel mensen minder leuk. En zwarte katten, die vinden mensen vaak ook niet leuk. Maar ik vind het niet erg dat ze bij me zijn. Net zoals de honden, soms heb ik een hond die niemand wil hebben omdat het beestje kale plekken heeft of zoals Foxie - Clever wijst op een kleine hond die net komt aangelopen - vol zit met abcessen. Als zij er over tien jaar nog is vind ik het prima hoor, ze loopt niemand in de weg. En zolang de abcessen niet overgaan, blijf ik haar verzorgen.”

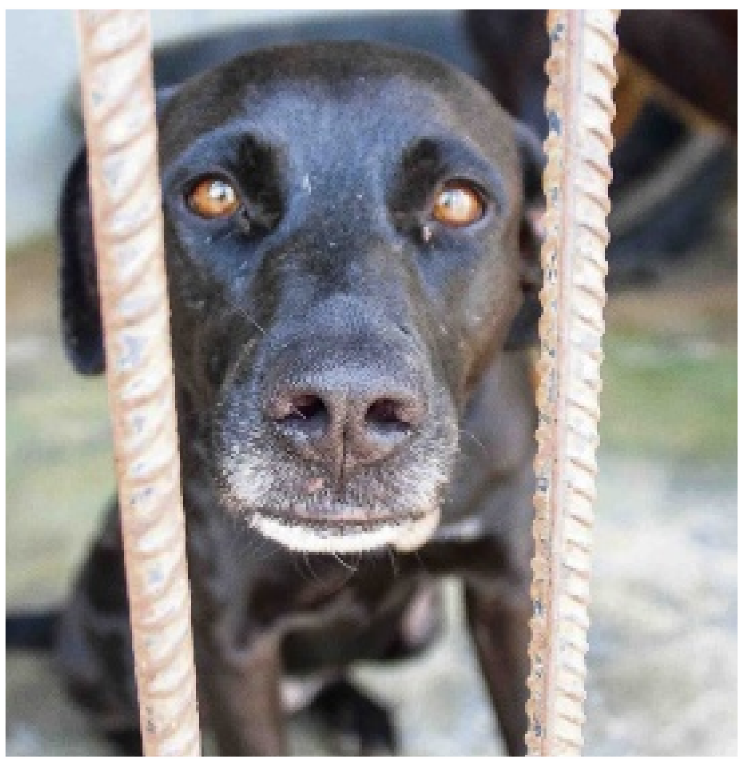

“Dan komt er weer zo’n zielig hondje en dan denk ik ‘Aaaah, kom maar’.”

Patiënten

Een dag van Clever begint dan ook met het uitlaten van de honden, want - zoals ze zelf zegt - sommige honden moeten leren om aan de lijn te lopen en daarbij moeten ze ergens hun behoeften doen.

Dan worden de dieren verzorgd; ze krijgen te eten en hun medicijnen. Alle dieren die CARF namelijk opvangt zijn verzwakt, hebben wonden en/of ziekten. De verzorging van de dieren kost dan ook redelijk wat tijd, vooral door de hoeveelheid honden. Ook kost het heel wat geld; precieze bedragen kan Clever niet noemen, maar elk dier heeft wel iets en medicijnen zijn duur. De financiële zorg wordt volledig gedragen door CARF, die het geld weer van donoren, sponsors en inzamelingsacties krijgt. Clever en de andere adoptiegezinnen zorgen voor de dieren.

“De honden die hier komen zijn echt patiënten. Zwervers of door eigenaren verwaarloosd. De eerste week dat de dieren hier zijn eten en slapen ze ook alleen maar. Elke hond heeft ook zijn of haar eigen dieet”, legt Clever uit.

We zitten op de porch te praten en haar man komt er even bijzitten. Dirk: “Het is niet normaal soms hoor. De één ligt aan een infuus, de ander moet hartpillen, weer een ander een ander soort medicijn.”

“We geven alle dieren goed voer, met een goede voedingswaarde. Sommige dieren hebben een leverdieet, andere een nierdieet, voer voor oude honden, puppyvoer, noem maar op”, legt Clever uit die na vijf minuten zitten weer is opgestaan, want stilzitten daar heeft ze geen tijd voor, zegt ze zelf. Ze pakt een bezem en begint de aarde van de porch te vegen die een van de honden net zorgvuldig uit de plantenbak heeft gegraven. Dan loopt ze naar een bak met shampoos en andere middeltjes. “Kijk, bijna elke hond heeft een speciale shampoo, ik zou wel een apotheek kunnen beginnen”, grapt ze. “Oh ja, voor ik het vergeet, Lina moet haar stukje lever nog hebben.” Clever loopt haar huis in en komt terug met een stukje lever en opent een schuifdeur aan de zijkant van haar huis. Daar ligt een hond op de bank zoals we ze allemaal kennen van de straat; hartverscheurend. Clever geeft de hond het stukje vlees en moeizaam, maar gretig schrokt het dier het vlees naar binnen. “Je denkt nu zeker dat ze er niet uitziet en erg mager is? Nou, ze was nog vijf kilo lichter toen ik haar net kreeg.” Clever zegt het met een cynische ondertoon.

Een van de valkuilen van een vrijwilliger die zich met zoveel passie inzet voor iets: waarom doet een ander het niet? “Soms word ik gebeld dat er een hond is aangereden en of ik die kan komen halen. Nou nee, ik ben de dierenambulance niet. Mensen moeten ook zelf hun verantwoordelijkheid nemen. In het begin was ik nog wel naïef en ging ik de straat op om heen en weer te rijden op zoek naar straathonden, maar dat doe ik niet meer. Soms ga ik er nog wel op uit om een dier te vangen (zie kader, red.), maar mensen komen ze ook gewoon langsbrengen.”

Twee van de honden die door Thea Clever zijn opgevangen. Ze wil zelf niet op de foto. “Het gaat om de dieren, niet om mij.”

CARF voorop

Nadat ze de honden te eten heeft gegeven is het tijd voor haar eigen administratie en andere werkzaamheden van haar eigen bedrijf, al blijven de CARF-klusjes er wel tussendoor komen. De CARF-telefoon gaat. Het is Sheila, met wie Clever de situatie bespreekt van de honden die ze onder haar hoede heeft. Ze vertelt Sheila dat ze het vandaag niet meer redt om de zwangere hond te gaan vangen die ergens bij de Caracasbaaiweg loopt. Haar eigen werk komt anders in het gedrang, dus ze gaat een ander keertje. Wel gaat ze nog even langs de dierenarts met een van de honden die morgen opgehaald wordt door zijn nieuwe gezin en langs de honden verderop in de straat. Dan legt ze neer en kijkt mij aan: “Ga je mee? Een ander punt van CARF is bewustwording en daarom heb ik wat honden in de buurt die ik af en toe check en wat extra verzorg.”

Nadat we de honden die bij Clever thuis verblijven schoon drinkwater hebben gegeven en van teken hebben ontdaan, stappen we in de auto. Iets verderop in de buurt stoppen we bij een hek waar twee honden vrolijk naar ons toe komen, een derde ligt in de schaduw en slaat alles rustig op afstand gade. “Die onder de boom is via CARF geopereerd, we hebben uiteindelijk haar pootje moeten amputeren, maar dat gaat nu heel goed. Alleen het baasje is nu nog aan het afbetalen. Dat is vaak een van de problemen, geld. Maar de vrouw heeft een extra straathond opgevangen en als tegenprestatie help ik haar een beetje.”

Katten zijn minder gewild, dus zijn ze eigenlijk niet meer echt in de opvang, maar ze wonen gewoon bij Hansates.

Ondertussen opent Clever het hek en knuffelt de honden; we verschonen de waterbakken, geven de honden extra te eten en een vitaminepil. Bij de buren komt ineens ook iemand naar buiten, groet ons en wil ons overduidelijk laten zien dat ook hij voor zijn hond zorgt door op dat moment het dier te eten te geven. Clever loopt ook bij hen het hek binnen en maakt even een praatje met de jongen en geeft de hond een pil. “Ik heb hen een tijdje geleden uitgelegd dat etensresten niet genoeg zijn voor een hond en kippenbotjes niet goed. Ik heb hen dus brokken gegeven. Eén keer in de zoveel tijd geef ik de hond ook nog een vitaminepil en haal ik hem even aan. Alleen al dat ze zien dat ik bij de buren ben, herinnert hen eraan voor de hond te zorgen en het werkt als een soort controle. En het gaat goed, want het beest is echt opgeknapt.”

Onderweg terug rijden we langs een zwarte hond die aan de kant van de weg ligt, Clever vermindert vaart. De ingewanden van het dier hangen er half uit. ”Aaah te laat”, zegt Clever, die dan weer gas geeft, terug naar haar zestien honden, dertien katten en nog wat kippen waarvoor zij wel net op tijd kwam.

(Op)gevangen

Er loopt al enige tijd een verwilderde hond bij een snèk. CARF is op de hoogte en houdt hem in de gaten. Navraag in de buurt leert dat hij is achtergelaten door een echtpaar dat verhuisd is. De hond paste kennelijk niet in het nieuwe interieur. Nu is hij mager, onverzorgd en bang. Hij krijgt dagelijks voer, vers water en wat aandacht van een vrijwilliger. Het is nog niet gelukt om het beest te vangen.

Op een dag is hij er niet meer en de komende etmalen wordt hij ook niet gesignaleerd.

Een week later ziet een vrijwilliger hem ineens weer lopen. Het ijzer smeden als het heet is, heet dat: direct bellen met een van de CARF-pijlers, die alles meteen terzijde schuift en direct aan komt scheuren met hondensnacks en een vangkooi. De vrijwilliger is begonnen met lokken, maar het vangen van een bange hond vergt het uiterste van het geduld.

Hij komt de snacks voorzichtig innen en schiet er in het begin daarna meteen weer vandoor. Met lieve woordjes en terughoudend gedrag wordt zijn vertrouwen beetje bij beetje gewonnen.

Er gaat iets lekkers in de vangkooi. Het dier steekt zijn neus in de kooi, maar trekt zich schielijk terug. Nog een snack... en zo gaat het een half uur door. Maar hij heeft honger en iedere keer een beetje, waagt hij zich verder in de kooi.

Dan ineens, met een trefzekere zwaai van de lassoriem, heeft ze hem te pakken. Hij worstelt, maar niet lang. Hij geeft zich gewonnen, laat zich aaien en prijzen en gaat na wat licht duw- en trekwerk de kooi in.

Er wordt al gas gegeven: linea recta naar de dierenarts om hem te laten controleren op ziektes en aandoeningen.

Twee weken later. De hond is intussen liefdevol tijdelijk opgevangen, hij sterkt aan en wordt gesocialiseerd.

En nu is het hopen op adoptie.

OKTOBER DIERENMAAND SPECIAL

Bij aankoop van een zak
Eukanuba hondenvoer (minimaal 13 lbs)
een handige opscheplepel GRATIS
(Zolang de voorraad strekt)

Eukanuba
Het Beste Voor Uw Hond

Verkrijgbaar bij Animal Party, Trendy Pet Place, Veeris Pet Center, Aquarian Caracasbaaiweg, Aquarian Gosieweg.

what all cats want:
a purrrfect world animals day
spent @

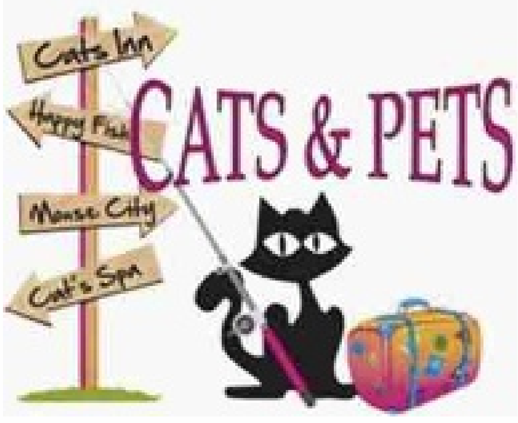

www.catsandpetscuracao.com
or call: 6655774
see you soon!!

Inspiratie

Leren van de Leermeester

Het woord 'leermeester' dekt eigenlijk niet de lading van de daadwerkelijke betekenis van het woord. Want een leermeester leert niet alleen, maar inspireert ook.

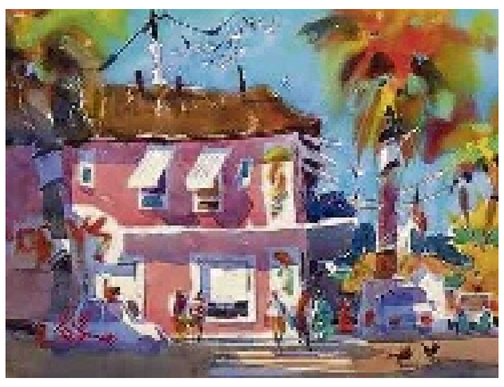

Hij of zij stimuleert een leerling om verder te gaan, zonder de leerling de weg te wijzen, maar wel altijd te blijven begeleiden. Hij of zij geeft tips en trucjes om uiteindelijk beter te worden. En hoewel ze zeggen dat ervaring de beste leermeester is, is dus een ervaren leermeester misschien nog wel beter. Kunstenares Tanya Haynes noemt in ieder geval haar twee leermeesters ook haar inspiratiebronnen: Malcolm Farley en Frank Francese.

Malcolm Farley
Bij zowel Farley als Francese volgde de kunstenares lessen. Kracht leerde ze van Malcom, controle – of juist laten gaan – leerde ze van leerde Francese. Van beiden leerde ze kleur. Haynes: "Als je de schilderijen van Malcolm bekijkt zie je meteen de heldere en felle kleuren die hij gebruikt. Ook het gevoel van actie wat hij zo goed weet neer te zetten is wat mij intrigeert. De kracht die zijn werken uitstralen. Als je mij zou vragen welk werk ik het mooiste zou vinden zou ik het niet eens weten. Zijn stijl, de verfrissing en levendigheid die het uitstraalt… Dit komt ook door de kleuren waarmee hij werkt. Hij heeft bijvoorbeeld Gorbachev uitgebeeld met een gekleurd gezicht. Wie kleurt er nou iemand met verschillende kleuren? Dit doet iets ongelooflijks met het werk. Hij denkt out of the box, want iedereen zou kiezen om Gorbachev in te kleuren met een huidskleur, maar hij kiest voor een soort blauw. En we herkennen allemaal wie het is. Incredible."

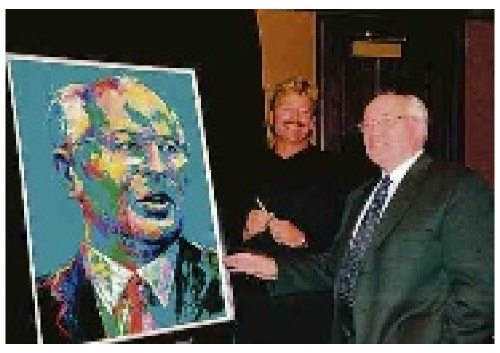

Frank Fracese
De Amerikaase Haynes woont al een aantal jaren op Curaçao. In haar werken zie je dan ook de tropische invloeden duidelijk terug. Net als in de werken van haar voorbeeld Francese waaraan je niet te missen ziet waar hij zich op de wereld begeeft. "Francese reist veel, hij maakt zijn werken op locatie. Dat is iets wat me bij hem heel erg aantrekt. Maar ook weer de kleuren. Frank heeft een schilderij de Harpoon Harry's bijvoorbeeld; de palmboom is niet gewoon een groene palmboom, maar is neergezet met rood, groen, zwart, geel. En ook het gebouw schildert hij felroze. Iedereen zou ervoor kiezen het gebouw een andere kleur te geven, want het wordt anders misschien teveel. Maar hij kiest ervoor om het roze te schilderen, lekker dramatisch."

Verf moet zichzelf verven
Haynes: "Van Malcolm heb ik geleerd om dingen meer expressief te schilderen, dat maakt je werk krachtig. En van Frank heb ik geleerd om aquarellen te maken. Hij heeft me echt geleerd hoe ik met aquarelverf om moet gaan. Want bij aquarellen moet je de verf zichzelf laten verven. En het klinkt misschien raar, maar je moet niet proberen de verf onder controle te houden. Het doet toch niet wat je wilt, dus moet je het laten gaan. Het beste is dan ook om de verf op het papier te mengen en niet op je palet, de verf en het water vinden vanzelf hun weg op het papier, jij hoeft het dan alleen te leiden."

Lezingenserie

Caribische pioniers

Kunsthistorica Jennifer Smit verzorgt in oktober drie lezingen over Caribische pioniers van de beeldende kunst.

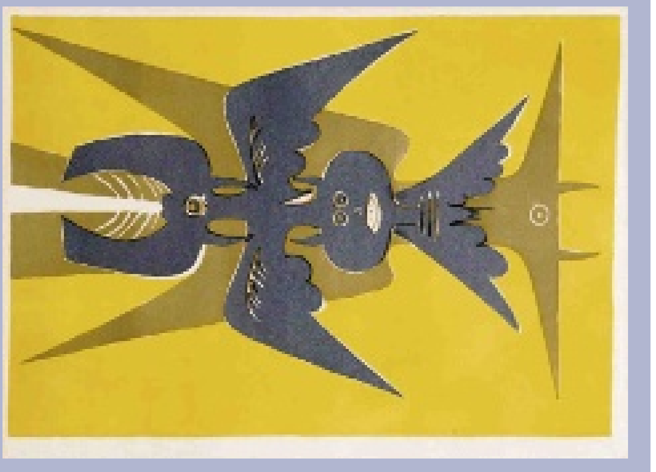

Boven: 'Embleme' van Wifredo Lam, onder 'Ghetto Mother' van Edna Manley.

De Caribische beeldende kunst staat momenteel wereldwijd volop in de belangstelling. Deze lezingen zullen dieper ingaan op de betekenis van pioniers als de Cubaanse kunstenaar Wifredo Lam en de Jamaicaanse kunstenares Edna Manley die hebben bijgedragen aan de bekendheid van de visuele cultuur van de Caribische regio. Ook hebben zij een belangrijk aandeel gehad in de ontwikkeling van een eigen nationale en culturele identiteit op Cuba en Jamaica in de twintigste eeuw. Hun invloed in de Caribische regio is van groot belang geweest.

De lezingen worden gehouden op maandag 1, 8 en 15 oktober in Mon Art Gallery in het Renaissance Rif Fort, Otrobanda. De kosten bedragen 125 gulden voor 3 lezingen, te betalen bij aanvang. Het aantal plaatsen is beperkt.

Culturele Agenda

KUNST & EXPOSITIES

'Caribische pioniers' in Mon Art Gallery
Serie lezingen over pioniers in de Caribische beeldende kunst door kunsthistorica Jennifer Smit (zie kader).
De lezingen worden gehouden op maandag 1, 8 en 15 oktober.
Aanvang: 19.00 uur
Locatie: Mon Art Gallery, Renaissance Rif Fort, Otrobanda.
Kosten: 125 gulden (voor 3 lezingen) te betalen bij aanvang.
Voor informatie en inschrijving: Jennifer Smit, tel. 561-0982 of mail: jensmit@cura.net

Jennifer Smit

Taboo
De expositie 'Taboo' is te zien in Landhuis Bloemhof tot en met zaterdag 13 oktober. Er is werk te zien van diverse Curaçaose en Arubaanse artiesten. Het streven is om lokale, internationale en privétaboes bespreekbaar te maken en mensen in discussie met elkaar te brengen.
Voor meer informatie: tel. 737-5775 of e-mail info@bloemhof.an. Landhuis Bloemhof, Sta. Rosaweg 6, naast Café Tap Maar In.
Openingstijden: dinsdag tot en met zaterdag tussen 09.00 en 14.00 uur.

De vogels van Curaçao
Expositie aquarellen 'De vogels van Curaçao'. Al vele jaren komt schilderes Marianne van Veen op Curaçao. Gefascineerd door de natuur op het eiland is zij als autodidact begonnen met schilderen. Met name hebben de vogels op het eiland haar aandacht. Haar werken zijn te omschrijven als realistisch met veel aandacht voor details. Tot en met eind december exposeert zij haar aquarellen in restaurant E Lanternu, Fontijn 20 aan de Weg naar Soto. De expositie is, met uitzondering van dinsdag, dagelijks geopend van 10.00 tot 14.00 uur en van 17.00 tot 22.00 uur.

Fonz Heijdens
Bij Mon Art Gallery in het Renaissance Rif Fort kunt u een foto-expositie bezichtigen van Fonz Heijdens. Ook is er werk te zien van Evelien Sipkes (theepotten), Annemiek Dicke (vuurtorens), Marlies Schoenmakers (keramiek) en Margo Nelissen (sieraden).

El Indjan
Het beeld El Indjan van Herman van Bergen wordt tot 7 oktober geëxposeerd bij een van de meest invloedrijke kunstevenementen van het moment: ArtPrize 2012 in de stad Grand Rapids in de Amerikaanse staat Michigan. Dit is een nieuwe mijlpaal in de carrière van Van Bergen en een unieke kans voor de kunstenaar om zijn visie uit te dragen. Maar ArtPrize brengt tegelijkertijd Curaçao en de Curaçaose kunst onder de aandacht van een miljoenenpubliek. Een confrontatie met de destructieve en met de creatieve kant van de mensheid, dat is de essentie van El Indjan, een ode aan de oorspronkelijke bewoner van Curaçao.

MUZIEK

Cd Rudolf Palm
De Maduro Muziek Stichting op Curaçao heeft recent een cd uitgebracht met een 18-tal werken van de Curaçaose musicus en componist Rudolf Palm (1880-1950). Rudolf Palm is een kleinzoon van Jan Gerard Palm (1831-1906) en de vader der van de Curaçaose componisten Albert Palm (1903-1958) en Edgar Palm (1905-1998). De composities worden op de cd vertolkt door de Curaçaose medicus-musicus-componist Robert Rojer.
De cd is nu op Curaçao te koop bij boekhandel Mensing's Caminada. In Nederland is de cd te bestellen via de website van de Palm Music Foundation. http://www.palmmusicfoundation.com/

NIEUW & OPMERKELIJK

Art2gether
Maandelijkse workshop op 6 oktober van 16.30 tot ongeveer 18.30 uur met als thema: 'Maak kennis met een kunstenaar'. Deze keer Happy Hour met Gaudi. De workshop bestaat uit het beschilderen van een houten paneel en dit beplakken met allerlei materialen.
Kosten: 50 gulden (incl. materiaal, hapjes en drankjes in de sfeer van de kunstenaar).

Schilderlessen
Kosten: 150 gulden (incl. materiaal, koffie, thee) voor 4 lessen.
Start: maandag 1 oktober 's ochtends van 10.00 tot 11.30 uur en 's avonds van 19.30 tot 21.00 uur.
Vervolglessen in november en december (steeds 4 lessen).
Locatie: Kaya Ma Pieternella M12 (afslag St. Michiel).
Meer informatie: tel. 515-3141, www.art2gether.com en facebook

DANS & THEATER

Gifts from Yemaya
Dèka, een crack addict, sjouwt met een blauw koffertje op wielen met 40 jaar levensbagage. Die bagage bestaat uit koraalstenen van het strand. Dèka weigert nog langer met haar zware vracht rond te sjouwen en wil haar stenen vanaf de Julianabrug teruggooien voor Yemaya, de godin van de zee. Een monoloog in het Nederlands, geschreven en gebracht door Germaine Jong Loy. Muziek van Isoco en Enrico Henriquez, zang Elia Isenia en Niata Augusta, dans Ivan Felipa, Marvia Laurence en Khalil Guribaldi.
Locatie: Teatro Luna Blou
Datum: 12, 13, 20 oktober, 20.00 uur, 21 oktober 15.00 uur.
Entree: 30 gulden.
Kaarten verkrijgbaar bij Bruna en Teatro Luna Blou.

Dance Curaçao
Dansweek georganiseerd door dansschool Turning Point, bedoeld voor enigszins ervaren, getalenteerde dansers van 12 - 17 jaar. Nieuwe ervaringen opdoen, kennis uitwisselen en je verder ontwikkelen. Lessen onder leiding van de internationale professionele dansers Jorge Vazquez, Stacy Printz en Junadry Leocaria.
Deelnemers kunnen kiezen voor 1, 2, 3 of 4 lessen per dag. Elke les duurt anderhalf uur.
Hiphop, jazz en moderne dans, intermediate en advanced.
Het eindresultaat is op zaterdag 13 oktober in La Tentashon te zien.
Meer informatie en aanmelding: mail dancecuracao@gmail.com of bel 465-0331/562-9920.
Facebook: dancecuracao.

Luna Yen
La Tentashon is begonnen met de audities voor Luna Yen, het 'open podium' oftewel de talentenjacht voor jongeren. In de categorieën dans, zang, acteren, rap, breakdance, hiphop, spoken word en stand up comedy mogen 15 jongeren en/of groepen laten zien wat ze kunnen.
De tweede editie is op 8 oktober met Chris Strick, dj Carlito, winnaars Luna Yen 1e editie 2012, The Best of Luna Yen & All The Above.
Entree: 15 gulden.
Voor meer informatie: bel Teatro Luna Blou 462-2209 of mail naar latentashon@gmail.com

Kata ku Ana a perde konvoi
Komedie van Anthony Jamanika. Twee bejaarde dames zorgen voor Cristel. Ze voeden haar op in beeld en gelijkenis, maar Cristel wil geen oude vrijster worden zoals Kata en Ana en verzet zich tegen hun streken.
Zaterdag 29 september om 21.00 uur
Zondag 23 september om 20.00 uur
Locatie: Teatro Luna Blou
Entree: 27,50 gulden

NIEUW & OPMERKELIJK

Marshe di Artesania
Gallery Alma Blou (Landhuis Habaai) organiseert ook in oktober weer haar Marshe di Artesania, op zaterdag 13 oktober van 10.00 -14.00 uur. U hebt dan weer de mogelijkheid om fraaie, handgemaakte artikelen te kopen. U bent van harte welkom. We zullen ook deze keer lekkere hapjes hebben en het aanbod van onze kraamhouders is iedere keer weer verschillend. Standhouders kunnen zich opgeven voor deelname aan de markt op galleryalmablou@gmail.com of bel 4628896.

Marshe di Pasku
In november zal Gallery Alma Blou een extra feestelijke Marshe di Pasku houden en speciaal voor de gelegenheid is dit 's avonds: zaterdagavond 10 november van 18.00 - 21.00 uur. Voor deze gelegenheid zullen er nog meer kramen zijn en alles is gericht op Kerstmis 2012, dus met kerstversieringen voor uw huis maar ook met de mogelijkheid om een origineel en handgemaakt cadeau te kopen voor onder de kerstboom. Wilt u als standhouder meedoen aan de kerstmarkt? We hebben nog een beperkt aantal vrije plaatsen, dus meld u snel aan!

FILM

Filmhuis Openbare Bibliotheek
9 en 11 oktober: Tous les Soleils.
Plaats: Auditorium, Nationale Bibliotheek, Scharloo
Tijd: 19.00 uur

BOEKEN & LITERATUUR

The Portuguese Immigrant in Curaçao
Charles do Rego analyseerde het proces van immigratie, participatie en integratie in het kader van zowel de verzendende als de ontvangende landen. Inzicht op de uitkomst van de strijd om de eigen cultuur te behouden én om zich tegelijkertijd aan te passen en te gedijen in een nieuwe samenleving. Het boek is verkrijgbaar in de lokale boekwinkels en bij Caribpublishing.

Vuurwerk in mijn hoofd
Het eerste boek voor kinderen (11 - 12 jaar) van Roland Colastica met de titel Vuurwerk in mijn hoofd (ISBN 978 90 258 5998 5 - 30 gulden) is uitgegeven bij Leopold en op Curaçao te verkrijgen bij Bruna en Mensing's Caminada. Roland Colastica, geboren op Curaçao (1960), was de jongste van negen broers en één zus. Zijn moeder was sopraan in het kerkkoor en zijn vader een gepassioneerd verteller van filosofische verhalen. Roland (Roj) groeide dus op met muziek, zang en 'storytelling'. Hij kwam er al jong achter dat ook hij niet zonder creatieve expressie kon. De bekende kinderboekenschrijver Sjoerd Kuyper begeleidde Roland in het schrijversproces (www.rolandcolastica.com / www.leopold.nl).

Soliman Reys, De Veenboer, grootadmiraal & renegaat & zeerover
Nel Casimiri-Veenboer dook de geschiedenis in en schreef een boek over een van haar voorvaderen. Het boek is getiteld Soliman Reys, De Veenboer, groot-admiraal & renegaat & zeerover en voor 29,50 gulden verkrijgbaar bij Bruna en Mensing's Caminada.

Cultuurgids
Sinaya Wolfert komt dit jaar uit met de Curaçao Cultuurgids met agenda 2013 en vele verhalen en foto's en uitneembare prentbriefkaarten. De herdenking van 150 jaar afschaffing van de slavernij staat er centraal in. Niet alleen een agenda maar ook een algemene cultuurgids voor het eiland Curaçao. Er staan interviews en verhalen in met leerzame en leuke informatie en inzichten over de Curaçaose cultuur.
Het agendadeel kan na gebruik worden verwijderd, waarna men de rest van het boekwerk overhoudt.

VARIA

Landhuis Groot Santa Martha
Iedere eerste zondag van de maand houdt Landhuis Groot Santa Martha een Open Dag. Er is een keuze uit verschillende soorten krioyomaaltijden, een buffet, lekkernijen en drankjes. Ook zijn er producten van de werkplaatsen te koop.
Tijd: 09.00 - 15.00 uur.
Toegang volwassenen: 2,50 gulden.
Kinderen: 1 gulden.
Voor meer informatie: telefoon 864-7287.

Ascencion
Iedere eerste zondag van de maand is er vanaf 10.00 uur Open Huis op landhuis Ascencion. De toegang is gratis. Om 11.00 uur is er een rondleiding om en door het landhuis.
Stichting Vormingscentrum Landhuis Ascension organiseert vrijwel iedere donderdag rondleidingen over de plantage en omgeving. Vanaf 08.30 uur bent u welkom. De rondleiding duurt ruim een uur. Deelname is uitsluitend mogelijk bij opgave via tel: 864-1950, 518-7265 of per mail: info@landhuisascencion-curacao.com.

NOTEERT U ALVAST

Workshop Bloemhof
'Jewelry Design with Silver Clay' met Margo Nelissen.
Datum: woensdagen 17 - 31 oktober
Tijd: 18.00 - 21.00 uur
Prijs: 225 gulden

'A breast or Two'
Exposite en kunstagenda over borstkanker. In oktober zal in de Mon Art Gallery in het Renaissance Rif Fort de expositie 'A breast or Two - Celebration of Life' te zien zijn en de uitgave van de unieke Art Desk Dairy 2013, een kunstagenda met teksten van Nicole Grimmelt-Pieternella en illustraties van Wilson García. Meer dan veertig kunstenaars, waaronder José Maria Capricorne, Tirzo Martha, Ria Houwen, Evelien Sipkes, Yubi Kirindongo, Ellen Spijkstra, Hortence Brouwn en sieradenontwerpster Rebecca Paz, hebben zich laten inspireren door de teksten van de door borstkanker getroffen Curaçaose Nicole.

Workshop Intuïtie, 'een zesde zintuig'
Datum: zaterdag 27 oktober, 3, 10 en 17 november.
Tijd: 14.00 - 16.30 uur.
Aanmelden met persoonlijke gegevens en telefoonnummer: info@yogacentrumcuracao.com
Meer informatie: tel. 528-3029, yogacentrumcuracao.com, Kaminda Johan M. Statius van Eps 14.
Prijs: 275 gulden ex ob.

Kerstmarkt
Op zaterdag 1 december organiseert Landhuis Bloemhof haar 2e Kerstmarkt van 09.00 tot 14.00 uur. Zij nodigt dan ook mensen uit die hun handgemaakte artikelen voor een redelijke prijs willen verkopen tijdens de markt. Bloemhof is op zoek naar zelfgemaakte werken en producten zoals bijvoorbeeld kerstdecoraties, kleine schilderijen, kookboeken van lokale auteurs, pepperjelly, specerijen en kruidenmixen, bewerkt textiel, voorverpakte lekkernijen en hapjes, wijn, ponche crema en andere leuke artikelen die als cadeautje kunnen dienen. Prijzen voor tafels en tenten zijn tussen de 30 en 75 gulden. Als u, of iemand anders die u kent, geïnteresseerd is om te participeren, graag snel een e-mail sturen naar info@bloemhof.an of bellen naar 7375775. De ruimte is beperkt. Wie het eerste komt, het eerste maalt!

De Culturele Agenda verschijnt iedere zaterdag in de Ñapa.

Stuurt u alle info s.v.p. naar: agenda.cultuur@gmail.com.

Onze havens door de jaren heen (slot)

Curaçao heeft vijf natuurlijke havens en de belangrijkste daarvan is het Schottegat. Het Schottegat is een natuurlijke binnenbaai, die met de zee is verbonden door de St. Annabaai, een natuurlijk kanaal, 1.280 meter lang en op zijn smalst 90 meter, met een vaargeul waarvan de diepte variëert van 15 tot 24 meter.

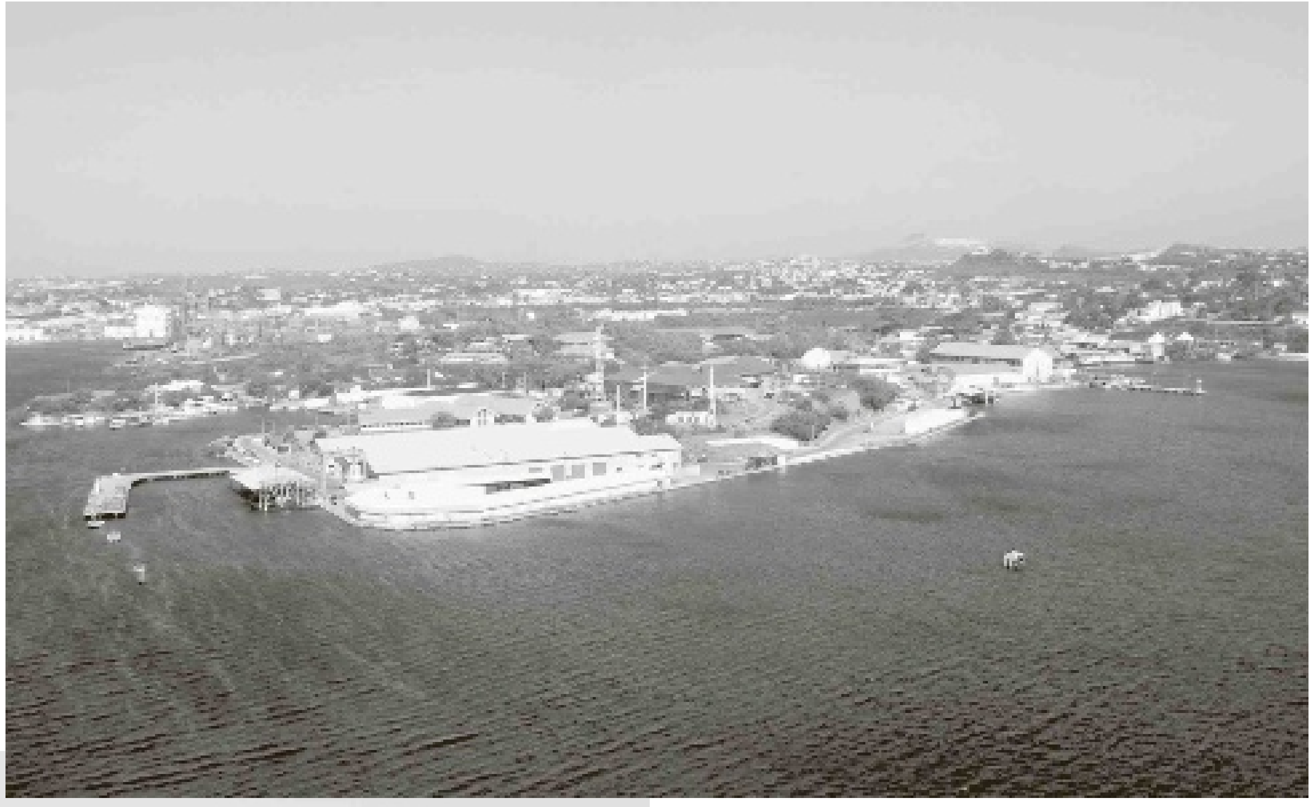

Marinebasis Parera

Tekst: Jack Schellekens

CPA, Curaçao Ports Authority N.V. is eigenaar van de meeste werven en het gebied grenzend aan de haven. CPA is verantwoordelijk voor de commerciële ontwikkeling van de haven en is tevens de hoogste havenautoriteit.
Alle diensten ten behoeve van schepen en goederen, vanaf het moment dat ze de haven binnenvaren tot het moment van vertrek, worden verleend door ISO-gewaarmerkte maatschappijen. Van de havenautoriteit tot het sleepbootbedrijf, van de stuwadoor tot de agent, al deze dienstverleners hebben een officieel ISO-certificaat. Het ISO 9001-certificaat is het internationale keurmerk voor het kwaliteitsmanagementsysteem. Eisen en tevredenheid van de klant en continu verbeteren zijn hierbij de sleutelwoorden.
Bovendien is de haven van Curaçao door de Caribbean Shipping Association (vertegenwoordiger van alle scheepvaartlijnen) zowel in 1997 als in 2000 tot de meest betrouwbare en efficiënte haven van het Caribisch gebied uitgeroepen.
De Curaçaose haven heeft meer dan 200 directe en indirecte verbindingen met havens over de hele wereld, van het Caribisch gebied tot het Verre Oosten.

Sleepbootbedrijf KTK
Toen de Nederlanders in 1634 een handelspost op Curaçao vestigden, konden ze niet vermoeden dat Curaçao zou uitgroeien tot het handelscentrum van het Caribisch gebied dat het nu is.
Tot 1985 werden sleepdiensten verricht door de 'Curaçaose Scheepvaart Maatschappij' (CSM) die onderdeel was van Shell.
In oktober 1985 kreeg Curaçao Ports Authority van de Curaçaose overheid de supervisie over de nieuw opgerichte Curaçao Towage Company (CTC), lokaal bekend als Kompania di Tou Kòrsou (KTK). Sindsdien heeft de KTK zich ontwikkeld tot een zichzelf bedruipende, succesvolle onderneming. Goede strategische planning, een duidelijke visie en aanzienlijke investeringen hebben geleid tot de huidige hoge standaard en de mate van professionaliteit.
Vanaf de late jaren negentig ging KTK zich voorbereiden en begon men te investeren in materialen en mensen, met het doel om haar diensten uit te breiden naar internationale wateren.
Uitgebreide training bij gerenommeerde Nederlandse maritieme scholen in combinatie met jaren van bestaande ervaring, leverden een zeer ervaren team van professionals op. In 1999 boden de sleepboten al diensten in internationale wateren.
In 2004 breidde KTK haar activiteiten uit naar alle havens van Curaçao, waardoor zij het voornaamste sleepbootbedrijf van Curaçao werd. In 2005 werd begonnen met het uitbreiden van de vloot. Plannen om meer sleepboten te verwerven zijn al in voorbereiding om zeker te zijn van een volgende groeispurt. Momenteel beschikt KTK over een vloot van negen moderne sleepboten.

Curaçao Port Services (CPS)
Curaçao was de eerste in de regio die in 1982 een containerhaven bouwde. De CPS bestuurt de containerhaven en andere vrachtfaciliteiten in de haven. De containerterminal is 120.000 vierkante meter (12 ha). De CPS zorgt 24 uur per dag voor de afhandeling van containers en andere vracht, met name voor activiteiten als het laden en lossen, de overslag, opslag en koeling van goederen en de bewaking van de kades en bijbehorende warenhuizen, kantoren en koelstation.
In 1998 behaalde de CPS, als eerste Caribische stuwadoor, het ISO-certificaat voor al haar administratieve en operationele activiteiten. De CPS is onlangs NEN-ISO 9001-2000 gecertificeerd.
Onder de vele faciliteiten voor de afhandeling van vracht horen een containerkade van 500 meter, een multi-functionele kade van 900 meter met een totaaloppervlak van 30.000 vierkante meter, een mobiele en twee vaste containerkranen (elke kraan met een capaciteit van 40 ton), faciliteiten voor het opstapelen van containers, een weegbrug, koelfaciliteiten en vorklifttrucks met een capaciteit van 2.5 tot 25 ton. CPS huurt de terminal en de installaties van CPA.

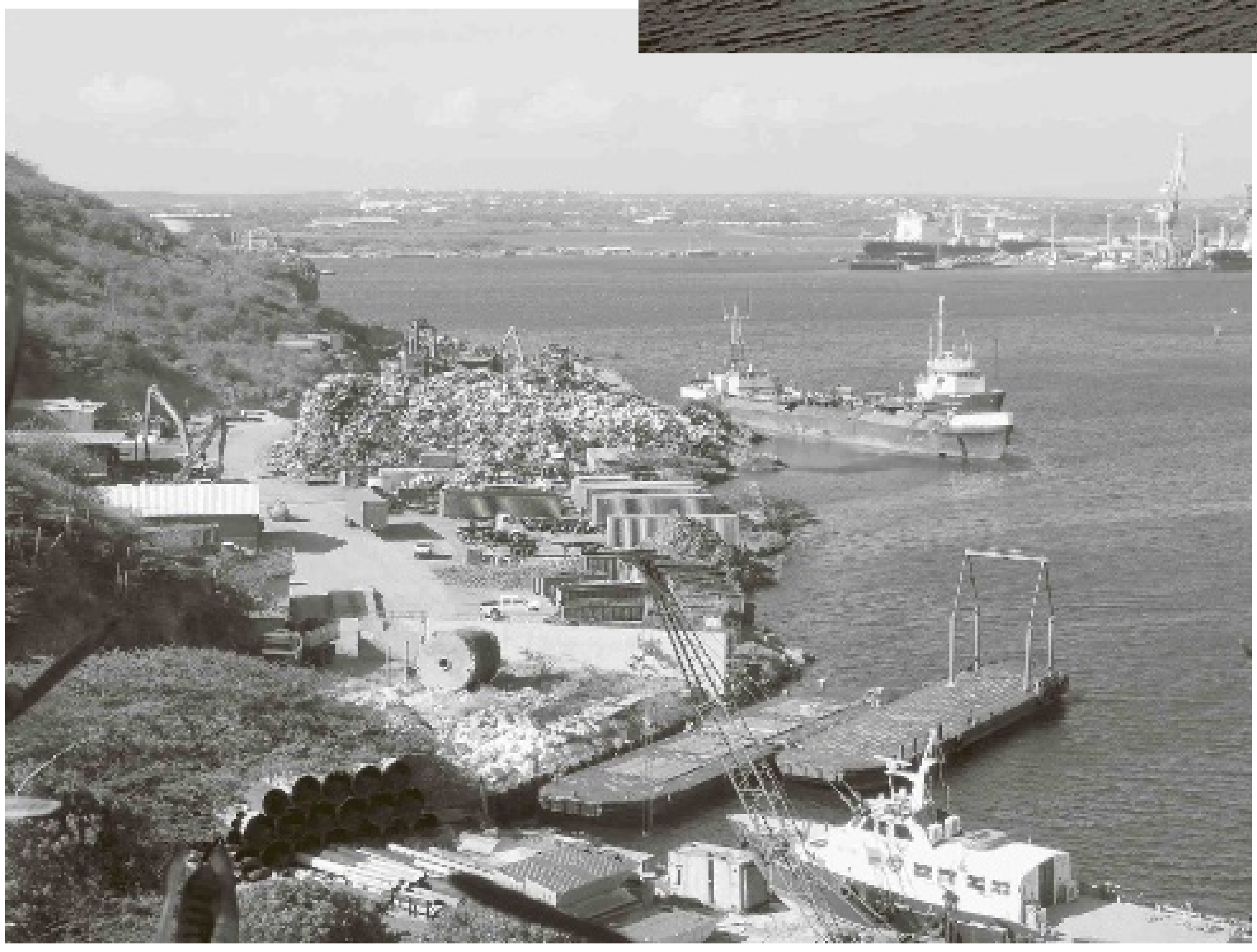

Antillean Scrap

Marinebasis Parera
Vanwege bezuinigingen in de jaren 1913 - 1930 bij de Koninklijke Marine (KM), werd de permanente stationering op Curaçao opgeheven. Dat leverde een gevaarlijke situatie op. Na een brutale overval door de Venezolaanse revolutionair Rafaël Urbina, keerde de KM in 1929 hals over kop terug op Curaçao. De KM stuurde de 'Hr. Ms. Kortenaer' naar Curaçao met mariniers om de orde te herstellen en van nu af aan bleef de marine op Curaçao.
De marinebasis Parera is gegroeid uit een kleine werf van de marine. Deze werf bouwde sinds 1914 motor-torpedoboten, MTB's, voor de bestrijding van de Duitse onderzeeboten. In 1944 werd de werf omgedoopt tot Marinebasis Parera. Inmiddels was er ook de Nettendienst gevestigd. Deze spande stalen netten voor de St. Annabaai, om torpedo's af te weren. In 1947 werd de basis als gevolg van bezuinigingen gesloten, maar toen in 1950 de Marine de defensie van de Antillen op zich nam, kreeg Parera eerherstel. De basis werd opgeknapt en in 1955 was ze weer volop in bedrijf. Tussen 1958 en 1963 werd zij om politieke redenen opnieuw gesloten, doch daarna groeide Parera uit tot de belangrijkste marinebasis op Curaçao.

Overige havens
In 1913 werd Fuikbaai in gebruik genomen. Er zijn twee ligplaatsen: een voor het laden van fosfaat en een voor het lossen van explosieven en rivierzand.
Caracasbaai werd in 1927 ingericht als oliehaven. De Caracasbaai werd gebruikt voor het laden van tankers en het afmeren van grote cruiseschepen. Caracasbaai heeft ook een lokale vissershaven.
Voor het opslaan en laden van lichte olieproducten werd in 1928 Bullenbaai aangelegd. In 1974 werd deze omgebouwd tot Curaçao Oil Terminal (COT).
Een eenvoudig aangelegde haven is de haven van Sint Michielsbaai. Deze is bestemd voor schepen die een gevaarlijke lading vervoeren, besmettelijke ziekte aan boord hebben of wachten op een ligplaats. Michielsbaai heeft eveneens een lokale vissershaven.

Vrije Zone
De Harbor Free Zone is de belastingvrije zone bij de haven en is de grootste van het Caribisch gebied. De zone is een groot gebied waar goederen opgeslagen, verpakt, tentoongesteld en verkocht kunnen worden. Het is een distributiecentrum voor textiel, schoenen, parfum, farmaceutische producten en vele andere artikelen voor de groot- of detailhandel met aantrekkelijke belastingvrije prijzen. De Harbor Free Zone ligt binnen een afgebakend gebied van 23 hectare. Het voornaamste deel van bedrijven binnen de Harbor Free Zone bestaat uit handelsmaatschappijen die producten uit de Verenigde Staten, Europa en Azië in het Caribisch gebied en Zuid-Amerika verhandelen. Behalve handelsmaatschappijen zijn hier ook maatschappijen gevestigd die in opdracht diensten als opslag, distributie en orderverwerking verzorgen.

Veerbootverbinding
'Almirante Luis Brion'
In september 1973 kwam een geregelde veerbootverbinding tot stand tussen Curaçao, Aruba en Venezuela die onderhouden werd door de Venezolaanse veerboot 'Almirante Luis Brion'.
Het schip kon 1200 passagiers en 120 tot 140 auto's vervoeren. Tevens waren er 40 hutten beschikbaar, een modern ingerichte eetsalon en een groot cafetaria met zelfbediening. De vaartijd Curaçao - Venezuela bedroeg ruim drie uur. In de eerste jaren werden per jaar gemiddeld 60.000 passagiers, ruim 8000 auto's en 4000 à 5000 vrachtwagens vervoerd. Door de eerste grote devaluatie van de bolivar in 1983 verminderde het aantal passagiers drastisch en werd de veerdienst gestaakt.

'Chogogo'
In 2001 werd gestart met een veerbootverbinding tussen Bonaire en Curaçao vice versa met de catamaran 'Chogogo'. Het vaartuig was blijkbaar niet bestand voor haar taak , want door de ruwe zee tussen de eilanden was de Chogogo regelmatig buiten dienst voor onderhoud, soms zelfs voor enige weken. Deze veerbootverbinding duurde slechts anderhalf jaar en de veerboot werd te koop gezet.

Antillean Scrap
Aan het Schottegat (Baai van Macola) is ook een metaalsloperij gevestigd, genaamd Antillean Scrap. Bij Antillean Scrap werken 12 mensen in vaste dienst. Het bedrijf verwerkt ijzer en niet-ijzer houdende metalen, zoals bijvoorbeeld aluminium en koper. Het te verwerken materiaal bestaat uit afgedankte auto's, witgoed van de vuilstortplaats en afval van de Dokmaatschappij, de Curaçao Oil Terminal en van de Isla. De metaalversnipperaar kan ongeveer 100 kubieke meter verwerken en de schaar kan ongeveer 125 kubieke meter knippen. Het ijzer wordt geëxporteerd naar Taiwan en Mexico en de niet-ijzerhoudende metalen gaan naar Nederland.

CURAÇAO MARITIME MUSEUM

Het Curaçao Maritime Museum is gevestigd aan de v/d Brandhofstraat 1

Openingstijden:
maandag t/m zaterdag van 09.00 uur tot 16.00 uur

Voor informatie kunt u bellen naar 465-2327

Leesvoer

'Alles is zoals het zou moeten zijn'

Alles is zoals het zou moeten zijn is een scherpe relatiekomedie over liefde, seks en daten.

Iris Vandenberg is eindredacteur bij Media Nox; een hip televisieproductiebedrijf gespecialiseerd in realityshows als Bitch Slap en Orgastronomie. Misschien niet de meest elegante titels, maar zoals Iris zelf zegt: 'Ik heb principes en vaste lasten.'

Haar eigen studie Journalistiek heeft zij destijds opgegeven om, middels een carrière in de tv-wereld, de medische opleiding van haar jeugdliefde Pieter te financieren. Nu hij als kaakchirurg aan de slag is en zij samen een huis hebben gekocht, is Iris klaar voor de volgende stap: een kind.
Maar Pieter wil nog geen vader worden; wat Iris doet besluiten om eigenhandig actie te ondernemen - met verregaande consequenties. Zéker als op de dag van de bevalling ook nog blijkt dat Pieter is gevallen voor de charmes van een vileine co-assistente die hem overhaalt om 'goed werk' te gaan doen in Afrika.

Nu zij volkomen onverwacht wordt geconfronteerd met een onzekere toekomst als alleenstaande moeder, moet Iris niet alleen haar weg vinden in het emotionele mijnenveld van wraakfantasieën, online dating en seks met collega's, ook moet zij leren accepteren dat je het leven niet zomaar naar je eigen wensen kunt monteren.

Samen met haar twee beste vriendinnen (en een even aantrekkelijke als ongrijpbare hondenuitlater) vindt Iris langzaam maar zeker haar evenwicht terug. Maar niet voordat ze op hilarische wijze heeft afgerekend met haar overspelige ex, een valse collega en een onwillige hond - waarbij ook nog een lang begraven familiegeheim wordt ontrafeld.

'Alles is zoals het zou moeten zijn' voert je mee in een achtbaan vol onverwachte, gênante en humoristische ontwikkelingen, die je tot op de laatste pagina blijven boeien.

Titel: Alles is zoals het zou moeten zijn
Auteur: Daphne Deckers
ISBN/EAN: 9789049952457
Uitgever: Carrera

Ars Poëtica

Zeventig jaar verschil

Hij klaagt hardop dat hij de nieuwe
aardappeltjes niet meer haalt. Ik roep
dat ik ze al gegeten heb, dus hij moet
terug naar start of naar de gevangenis.
Hij strompelt toch al zo moe. Zijn hart.

Maar een vriend hoeft niet perce snel te zijn
van mij, alleen in de buurt.
Hij moet niet zeggen dat het weer weer
in de weg zit. Ik weet al lang dat het moet
vriezen voor regen ijzelt op straat.

En dan strooi ik heus wel zout voor je voeten.
Wat heeft het nu voor zin om zo maar
dood te willen gaan als ik er toch ook nog ben?

Of ben je jaloers dat ik nog zo n hoop
te leven heb. Ik ben jaloers dat jij het
hebt gehaald. Ik weet niet of ik dat wel kan.

Ted van Lieshout
Uit: och ik elleboog me er wel doorheen, 1988

Huntu Kòrsou

Jong geleerd is oud gedaan

Ik hoef u er niet van te overtuigen dat onze kinderen en jongeren van nu de toekomst van morgen zijn. Straks staan zij aan het roer en zullen zij beslissingen nemen die de toekomst van Curaçao bepalen. Maar zullen zij dan ook duurzame keuzes maken?

Tekst: Shakti-Aroena Lakhi

Helaas moet ik u het antwoord verschuldigd blijven, hoe graag ik dit voor u zou willen beantwoorden met een ja. Wat ik wel weet is dat het maken van duurzame keuzes aangeleerd kan worden door middel van bewustwording over duurzame ontwikkeling. En hoe eerder men begint, des te beter, want zoals het welbekende spreekwoord luidt: ‘Jong geleerd is oud gedaan’.

Eén van de thema’s die voor mij de basis is voor keuzes op het gebied van duurzame ontwikkeling is onze omgang en relatie met natuur en milieu. Bewustwording hierin vind ik een must, omdat het bijdraagt aan liefde en respect voor onze omgeving. Als ik om me heen kijk dan valt me op dat educatie op scholen op dit gebied nog in de kinderschoenen staat. Her en der worden er initiatieven georganiseerd door scholen in samenwerking met maatschappelijke organisaties. Er zijn scholen die jaarlijks een Siman di Medio Ambiente organiseren waar leerlingen onder meer leren om afval gescheiden in te zamelen. Goed begin, maar ik vraag mij echter af of leerlingen intussen het verschil weten tussen een bellisima en een divi divi of het besef hebben dat bereheim niet uit de supermarkt komt. In mijn ogen mag een school nog een stap verder gaan dan het jaarlijks organiseren van een milieuweek. Ik ben er zelfs voor dat scholen natuur- en milieueducatie in hun curriculum gaan implementeren.

Toch zie ik in mijn omgeving initiatieven voor natuuronderwijs buiten schoolverband toenemen. Steeds meer betrokken particulieren organiseren verschillende buitenschoolse initiatieven, want zij merken dat de behoefte aanwezig is op het gebied van natuur- en milieuactiviteiten. Omdat ze zelf kinderen hebben of omdat zij zo ontzettend begaan zijn met de zorg voor ons milieu en onze natuur. Zo ontving ik in een korte tijd in mijn mailbox twee berichten van ‘Eco Club for kids’ en ‘Planten Pret’ die gestart zijn met naschoolse activiteiten. Kinderen tussen de 6 en 12 jaar oud leren spelenderwijs hun omgeving kennen en hun eigen groente te verbouwen. En Green Force bijvoorbeeld gaat langs scholen om lessen te geven over afvalrecycling. Onlangs heeft dit bedrijf samen met kinderen mangroves geplant in Jan Sofat. Recent is Dolphin Acadamy gestart met het educatieproject ‘Bayena i Dòlfein’ voor leerlingen uit het funderend onderwijs.

Goede initiatieven allemaal, maar ik vraag mij echter af hoeveel en welke kinderen hiermee bereikt worden. Mijn vermoeden is toch een klein aantal dat afkomstig is uit gezinnen waarvan de ouders het belang van natuur- en milieueducatie onderschrijven. Maar what about kinderen die in hun dagelijks leven niets met natuur en milieu hebben? Wellicht is het een idee voor scholen om in te haken op dit aanbod van particulieren door deze in hun lessen te verankeren, waardoor een grotere groep kinderen kan worden bereikt. Op deze manier dragen scholen en particulieren gezamenlijk bij aan burgers met ‘Common Sense’.

Ir. Shakti-Aroena Lakhi is voorzitter en medeoprichtster van Huntu Kòrsou. Een stichting die zich inzet voor een ‘better quality of life’ op Curaçao. Meer lezen over dit initiatief: www.huntu-korsou.org en www.facebook.com/HuntuKorsou .

Spotlight op dieren

Opvoeding van een pup (vervolg)

Vorige week heeft u kunnen lezen hoe u de aandacht van een pup, of volwassen hond, kunt vangen en vasthouden. Belangrijk hierbij is om wat lekkers bij u te hebben als beloning en oogcontact met de hond te maken.

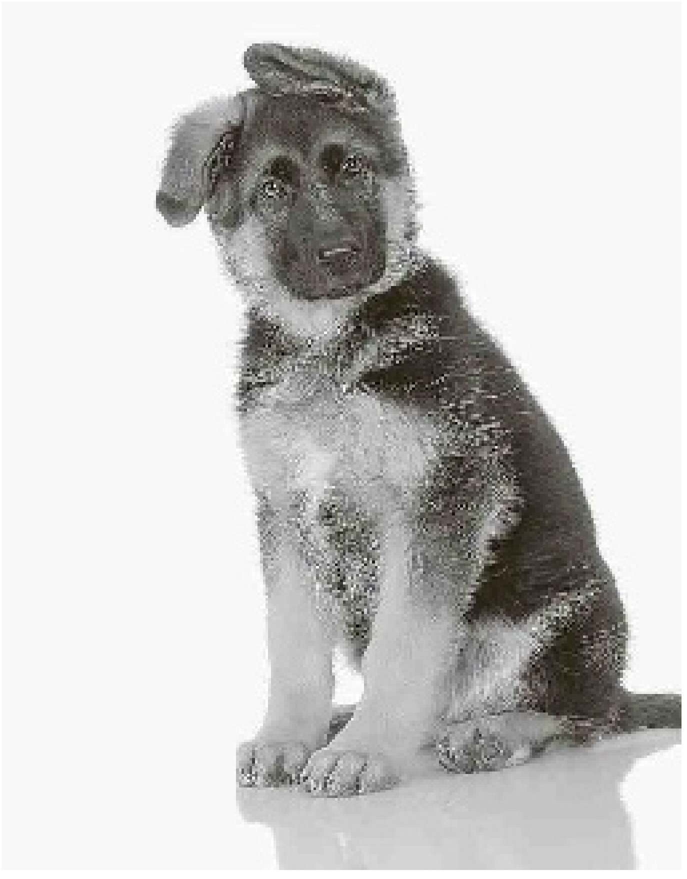

Tekst: Margot Hack

Ook het blijven herhalen van dit soort oefeningen is van belang. Oefen dit dus overal waar u met u hond heen gaat. Wanneer hij/zij de oefening onder de knie heeft, kunt u het snoepje vervangen door een speeltje. Doe dit echter niet te snel, want een snoepje is het gemakkelijkst te geven in een split-second en helpt bij het trekken en vasthouden van de aandacht. Ook is het erg belangrijk om de hond te prijzen voordat u het snoepje geeft, want dit bouwt het positieve gevoel op in de gedachten van de hond. Dit zorgt er ook voor dat u op een later tijdstip in de training de hond op het juiste moment kunt prijzen en het snoepje of speelgoedje pas later hoeft te geven (als u het toevallig niet bij de hand had en het ergens moet gaan halen bijvoorbeeld). Door het prijzen blijft de continuïteit in de gedachten van de hond tussen de actie en de beloning.

De mogelijkheid om op elk moment de aandacht van uw hond te krijgen is een groot voordeel wanneer u in situaties komt waar andere honden zijn. U bent dan niet alleen in staat om uw hond onder controle te houden, maar als u consequent bent in het richten van de aandacht op u, leidt u de aandacht af van de andere honden. Als dit lukt moet u de hond natuurlijk uitgebreid prijzen.

Veel mensen geloven dat het belangrijk is om een hond te socialiseren zodat hij op elk gewenst moment in staat is om te spelen met elke willekeurige andere hond. Dit is geen realistisch doel, zeker niet voor volwassen honden. Veel realistischer is het om de hond te leren dat hij altijd zijn aandacht op u moet richten en de andere honden moet leren negeren. U kunt op hondenshows zien dat dit de manier is waarop ervaren hondeneigenaren met de situatie omgaan. Zo’n show is zeker geen groot hondenpark waar alles en iedereen maar met elkaar speelt.

De aandachtsoefening is geen extreem tijdrovende oefening. Pak gewoon zo vaak als mogelijk een moment op zo veel mogelijk verschillende locaties om dit even te oefenen. Het zal opvallen hoe snel een hond zal leren om naar u op te kijken wanneer u zijn/haar naam noemt en hoe snel u er zelf aan went om dit positief te bekrachtigen door hem te prijzen. Mensen om u heen zullen opmerken dat het fantastisch is om te zien dat de hond zoveel van u houdt en dat jullie zo’n sterke band hebben - en ze hebben gelijk!

Animal Rights Aruba

“Tuma responsabilidad, cuida y sterilisa”

Voor donaties via Paypal zie website

“Bij een gebroken poot is het maken van een röntgenfoto altijd noodzakelijk anders kan de behandeling nooit goed gedaan worden!”

Dierenartsenpraktijken Vredenberg, Ronde Klip, Tera Kora en Comenencia
Tel: 737-2185-737-3202

Margot Hack is dierenarts te Ronde Klip

Puzzels

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL:
1. Kerkelijke straf; 4. vroomheid; 10. duinvallei; 13. Indische dakbedekking; 15. edelgas; 16. bootje; 17. uitspraken van Christus; 19. filmdecor; 20. beemd; 21. berenklauw; 23. haat; 25. getijde; 27. tijdperk; 29. Europeaan; 30. muzieknoot; 31. borrel; 33. smal stilstaand water; 34. teug; 36. bijbelse stad; 37. nachtspiegel; 38. persoonlijk vnw.; 39. bijwoord; 40. soort aardewerk; 42. rotan; 43. hondensoort; 45. spil; 46. wortel; 48. rivier in Frankrijk; 50. Frans lidwoord; 51. aan gene zijde; 53. afscheidsgroet; 55. streek in Frankrijk; 57. ratelpopulier; 59. sedert; 61. luizenei; 62. kleintje; 64. moeraspalm; 65. dicht; 66. lange opsomming; 67. gedwee.

VERTICAAL:
1. Schrijfbehoefte; 2. atmosfeer overdruk; 3. brilslang; 5. voormalig; 6. kledingstuk; 7. Engels telwoord; 8. totalisator; 9. voorzetsel; 10. hertenleer; 11. slot; 12. koffierat; 14. kaartspel; 16. rijglijf; 18. bloeiwijze; 20. vragend vnw.; 22. later arriveren; 24. olifant; 26. overrijp; 28. rode verfstof; 30. vis; 32. stonde; 35. watering; 40. hoffelijk; 41. haringachtig visje; 43. beperkt; 44. fifty–fifty; 47. water (Fr.); 49. bloem; 51. uitroep van verbazing; 52. alcoholische drank; 53. vrouwelijk zoogdier; 54. eenheid (Eng.); 56. nieuw; 58. muzieksoort; 60. Duits persbureau; 62. bolgewas; 63. vogelproduct.

1	2	3	■	4	5	6	7	8	9		■	10	11	12
13			14	■	15					■	16			
17				18	■	19			■	20				
	■	21			22		■	23	24				■	
25	26	■	27			■	28	■	29			■	30	
31		32		■	33					■	34	35		
■	36		■	37		■		■	38		■	39		■
40			41	■	42					■	43			44
45		■	46	47		■		■	48	49		■	50	
	■	51				52	■	53				54	■	
55	56				■	57	58		■	59			60	
61				■	62				63	■	64			
65			■	66							■	67		

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

mevr. Gislaine Christiaans
Camay 22-B
Aruba

E.L. Koeiman
Kaya Tai Tai 30
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2, tijdens kantooruren. Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744. De prijzen vervallen na drie maanden.

ANAGRAM

Op elke verticale regel dient een woord van vier een van vijf en een van zes letters te worden ingevuld. Het woord van vijf letters bestaat uit de letters van het voorgaande woord plus 1, het woord van zes letters bestaat uit de vijf letters van het voorgaande woord plus 1. Als de hele puzzel juist is ingevuld, vormen de letters op de vet omlijnde regel een woord.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

1. Ondeskundige, belhamel, cafébediende;
2. Bloedvat, roofvogel, niet hetzelfde;
3. Gordel, schout, wijfjespaard;
4. Europeaan, naar omlaag, identiek;
5. Lot zonder prijs, vervoermiddel, deurtje in een sluisdeur;
6. Part, voertuig, deel v.e. pan;
7. Zwak, gil, vogel;
8. Dierenverblijf, monsterlapje, hard gesteente;
9. Taaie lekkernij, edelgas, mohair;
10. Keukengerei, inhoudsmaat, ijzeren spijltje.

CRYPTO-OVERLAPPER

Op elke regel twee woorden invullen. Twee of meer eindletters van het eerste woord zijn meteen de beginletters van het tweede woord.

■	1	■	2	■	3	■	4	■
5								
■		■		■		■		■
6								
■		■		■		■		■
7								
■		■		■		■		■
8								
■		■		■		■		■

Horizontaal:
5. Aan het been om te studeren (4);
Familie van de baardmees (8);
6. Menigte in beweging (6);
Nauwkeurig als een lekker kapsel (7);
7. Zender langs het spoor (7);
Bij nacht is er geen water (4);
8. Beest met een volwassen karakter (7);
Wennen aan de veiligheid (6)

Verticaal:
1. Ontsnapping per vliegtuig (6);
Ventilatiebuis? (8);
2. Deze vriend wordt (op)gemerkt (6);
De kleding van een partner (7);
3. De handel die de reis niet onderbrak (8);
Ernstig vermoeden (3);
4. Het verkeer van paard en wagen (4);
Beest in de file? (7)

WOORDZOEKER

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

G	D	K	E	O	H	L	I	U	H	C	S	R
E	N	L	O	S	A	R	A	P	B	H	V	O
O	A	W	E	T	L	A	H	O	C	E	D	T
R	B	T	A	T	M	O	T	N	L	L	E	A
K	R	T	O	K	A	J	U	I	IJ	R	I	T
E	E	K	S	O	E	L	W	W	L	G	M	C
G	V	S	R	N	K	R	R	A	A	S	O	I
U	N	I	F	O	E	E	A	L	T	T	N	D
F	E	V	E	E	V	I	S	A	S	R	O	N
I	L	L	W	N	L	M	D	C	I	O	R	E
R	E	E	O	I	O	S	E	P	R	P	T	R
T	S	G	F	F	B	H	T	T	E	S	S	E
N	T	E	E	U	A	N	E	K	S	E	A	L
E	U	I	S	N	E	K	K	I	R	P	L	O
C	R	T	N	A	K	R	E	T	H	C	A	S
B	F	R	E	D	R	E	O	V	T	I	U	I

Achterkant
Astronomie
Botje
Briefomslag
Centrifuge
Dictator
Egelvis
Fels
Filiaal
Frutselen
Halma
Halte
Isoleren
Kenau
Koot
Kroeg
Lunch
Onverwijld
Parasol
Prikken
Schuilhoek
Sire
Sleepdienst
Sport
Stadsbus
Stemvork
Uitvoerder
Verband
Waker
Weerwil

PUZZELSLANG

Begin bij vakje 1. Bij elk volgend cijfer begint een nieuw woord. De laatste letter van een woord is telkens de eerste letter van het volgende woord. Bij goede invulling, is in de licht gekleurde vakjes een woord te lezen.

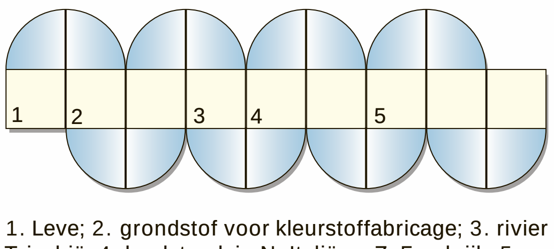

1. Leve; 2. grondstof voor kleurstoffabricage; 3. rivier in Tsjechië; 4. landstreek in N.-Italië en Z.-Frankrijk; 5. omlaag gaan.

© Puzzelland/120929

SUDOKU

9					5			
				1			6	
	6	1			3			4
		2		3		7		5
8			2	9				1
		7			8		9	3
1		5	4	2			7	
	4	6				8		
			7	8				6

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

Oplossing vorige week

1	6	7	5	8	9	4	3	2
5	4	8	2	3	7	6	9	1
3	2	9	1	6	4	7	5	8
4	3	1	9	7	2	5	8	6
8	9	2	3	5	6	1	7	4
6	7	5	8	4	1	3	2	9
9	1	6	7	2	3	8	4	5
2	8	3	4	1	5	9	6	7
7	5	4	6	9	8	2	1	3

OPLOSSINGEN VAN VORIGE KEER

Prijspuzzel: HORIZONTAAL: 1. Munster; 6. judopak; 12. akon; 14. kina; 15. te; 17. ia; 18. der; 20. no; 21. de; 22. rit; 24. schwung; 25. nok; 26. eet; 28. rijs; 29. ore; 31. mars; 35. egel; 37. salonlamp; 38. joke; 40. raab; 43. ene; 45. emt; 47. bol; 48. sla; 50. tremolo; 51. pau; 53. ka; 54. oh; 55. den; 56. ra; 58. ur; 59. grog; 61. race; 63. maaksel; 64. beteren. VERTICAAL: 1. Metrum; 2. na; 3. ski; 4. toast; 5. en; 7. uk; 8. dingo; 9. ono; 10. pa; 11. krekel; 13. bewijsnummer; 16. ei; 18. dhr; 19. rus; 21. do; 23. ter; 25. neg; 27. essen; 30. repro; 32. apo; 33. ulk; 34. val; 36. eta; 38. juskom; 39. kea; 41. alp; 42. beuren; 44. ethos; 45. eed; 46. ton; 47. borat; 49. la; 52. au; 54. ork; 57. ace; 59. ga; 60. ge; 61. re; 62. er. Crypto-overlapper: Horizontaal: 5. Promotent; 6. ontaardig; 7. spinkster; 8. bewijsneus. Verticaal: 1. Kringpoes; 2. omgaanzijn; 3. startsenij; 4. snuivenus. Anagram: 1. halt-halte-Halter; 2. maal-malta-Etmaal; 3. ruin-kruin-Indruk; 4. deel-kleed-Kelder; 5. rots-store-Nestor; 6. roep-opera-Europa; 7. erts-nerts-Unster; 8. eelt-telen-Toneel; 9. even-zeven-Evenzo; 10. ter-etser-Restje. Eindoplossing: HEIKNEUTER Woordzoeker: BIJWERKING Puzzelslang: 1. Oven; 2. nautiek; 3. kool; 4. lokeend; 5. dateren. Het sleutelwoord luidde: ONTKLEDEN

Veelzijdige kip

Van origine komt de wilde kip uit India en Oost-Azië. Literatuur wijst uit dat 7000 v.C. de kip werd gedomesticeerd. Rond 2500 v.C. verspreidde de kip zich naar West-Azië, Afrika en Egypte.

Tekst: Miriam de Windt

In het oude Rome en Egypte rond 300 v.C. was gevogelte heilig. Men leerde vier lessen van de haan: goed kunnen vechten, vroeg opstaan, eet samen met de familie en bescherm uw vrouw als ze in de problemen komt. De laatste drie 'lessen' mogen, mijns inziens, tegenwoordig nog best worden nageleefd.

Pas rond 1500 kwam de kip aan in Noord- en Zuid-Amerika met de Spanjaarden en de Mayflower. Pas begin 20e eeuw was de kip huisdier en hobby in de Verenigde Staten en nog geen voedsel. Na de Eerste Wereldoorlog begon men de kip te fokken als vee en voor eieren. Heel snel hierna groeide de kippenfokkerij enorm.

Tegenwoordig is de kip een van de meest gegeten vleessoorten ter wereld. Veelzijdige kip, u kunt welk ingrediënt of welke specerij dan ook noemen en er bestaat een recept van met kip. Bijvoorbeeld het gerecht van deze week, Caribische kip met de typerende smaakmakers citroen, thijm en rum.

Voedingswaarde (zie tabel)
De percentages zijn berekend op basis van 2000 calorieën (8400 Kjoules) per dag, voor een gezonde volwassene.

De analyse van het recept Caribische kip, wijst uit dat de volgende voedingsstoffen ruimschoots worden geleverd: dierlijke eiwitten, vetten, ijzer, vitamines A, B1, B2 en C. Helaas ook cholesterol en verzadigde vetten. In eerdere bijdragen in de Ñapa werd al uitgelegd dat u zich in eerste instantie geen grote zorgen hoeft te maken om de hoeveelheid cholesterol in de voeding. Door het spijsverteringsproces zal het merendeel van het cholesterol verteerd worden en in de ontlasting belanden. Met betrekking tot de verzadigde vetten, is het advies altijd het zichtbare vet zo goed als mogelijk te trimmen. Wat u ook kunt doen is het gerecht klaarmaken met minder kip. 1 Kilo kippenvlees voor 4 personen is tegenwoordig te royaal, gezien de hoge incidentie van hart- en vaatziektes en overgewicht. En het zout (natrium) kunt u ook altijd weglaten.

Kip, veelzijdig, gemakkelijk en betaalbaar
Doordat kip veelzijdig is, gemakkelijk klaar te maken en betaalbaar, wordt er heel veel kip gegeten. Bij veel mensen zelfs dagelijks! Echter, onvoldoende variëren is helaas geen goede optie voor uw gezondheid.
Kippenvlees valt in de categorie witvlees. Witvlees wordt geacht gezonder te zijn dan roodvlees en wordt derhalve vaker gegeten. Maar is kippenvlees wel zo gezond?

Kippenfokkerijen zijn afschuwelijk! De kippen leven in kooien van amper 30 cm x 30 cm, in grote aantallen op elkaar gepakt in loodsen zonder daglicht. Ze kunnen niet eens hun vleugels uitslaan.
Kippen hebben daglicht nodig, net als andere dieren en ook mensen, om vitamine D aan te maken. Toen de boeren ontdekt hadden dat ze voedingsstoffen aan kippenvoer

Miriam de Windt is diëtist en natural nutricionist.
Zij is te bereiken via:
T: 889-1788
C: 520-6932
E: mdewindt@scarlet.an

konden toevoegen, was dit het begin van de onnatuurlijke kippenfokkerij. In het Engels: de 'concentrated animal feeding operation' (cafo). Het was niet meer nodig om de kippen buiten te laten. Het werd een bedrijf om snel granen om te zetten in dierlijk eiwit. Met minder dan 1 kilo voeding kan 1 pond kippenvlees worden geproduceerd. In de bio-industrie is dit goedkoop. De fokkers van tegenwoordig kunnen in 6 weken een kuikentje omtoveren in een kip van ruim 2 kilo!

Miljoenen kippen in kleine kooien maken het erg moeilijk om kippenvlees en eieren te produceren die veilig en gezond zijn.

Kippen die in onhygiënische omstandigheden leven lopen groot risico besmet te raken en zullen ook besmette eieren leggen. De besmetting zit niet alleen in de eieren maar ook in het vlees en in kippenmest. Besmetting heeft het gevolg dat de groei en het gewicht van de kippen nadelig wordt beïnvloed.

Om het besmettingsgevaar zoveel mogelijk te voorkomen krijgen de kippen antibiotica en andere medicijnen. Minder snelle groei en lichtgewichtkippen betekent immers minder winst.
Zoveel antibiotica, medicijnen en groeihormonen kan ernstige gevolgen voor uw gezondheid hebben, aangezien dit resisitente pathogene bacteriën creëert. We lopen een groot risico van een pandemie of andere gezondheidscrisis.

Terecht maken steeds meer mensen zich zorgen over de bio-industrie. U kunt het beste uw kippenvlees en eieren kopen bij iemand die vrijlopende kippen heeft ('free-range'), gevoerd met natuurlijke ingrediënten.

Voedingswaardetabel

Voedingsstoffen	Hoeveelheid	% DAH
Calorieën/ kJoules	395/ 1659	20%
Eiwitten	50g	50%
Vetten	17g	25%
Verzadigde vetten	3g	15%
Cholesterol	208mg	75%
Koolhydraten	4g	2%
Voedingsvezels	0	0
Natrium	316mg	16%
Kalk	31mg	4.00%
IJzer	2.7mg	18%
Vitamine A	166mcg	18%
Vitamine B1	0.39mg	39%
Vitamine B2	0.3mg	29%
Vitamine C	19mg	25%

Kook mee met May

Caribische kip

Hoofdgerecht voor 4 personen.

Ingrediënten:
2 pond kippendijen zonder bot, zichtbaar vet verwijderd
2/3 eetlepels extra virgin olijfolie
zout en vers gemalen zwarte peper
1 flinke ui, klein gesneden
3 tenen knoflook
1 promèntè, pitjes verwijderd, heel fijn gesneden
sap van 2 citroenen
4 à 6 blaadjes tijm, klein gesneden
6 eetlepels donkere rum

Bereidingswijze:
Kippendijen in stukjes snijden.
Met zout en peper bestrooien.
Op een hoog vuur (bij voorkeur een wokbrander), de stukken kip snel aan alle kanten bruin bakken.
Ui, knoflook en promèntè toevoegen, meebakken en steeds omscheppen.
Citroensap, tijm en rum toevoegen.
20 Minuten op een klein pitje laten pruttelen tot de kip gaar is.
Met zoete aardappelen en gebakken bananen serveren.

Eet smakelijk,

May

WIJNADVIES

Verzorgd door de wijnspecialisten van Licores Maduro

Canepa Novisimo Cabernet Sauvignon, Chili

Druivensoort: **Cabernet Sauvignon**
Streek: **Central Valley**
Kleur: **Dieprode kersen met donkere rand**
Geur: **Zwarte bes**
Smaak: **Vol, rijp, leerachtig**

Het ene kippetje is het andere kippetje niet en dat geldt ook voor de Cabernet Sauvignon-druif. Mooie smaken van zwarte bes in deze rode Canepa met een ondertoon van melkchocolade, met een structuur van dennenhout en ceder met iets van droge leersmaak in de afdronk.

De wijn heeft zoals ik dat noem dus een goede body, maar met een duidelijke rijpe bessentoon en ook wat gedroogde pruimen. De body hebben we nodig voor bij de gegrilde smaken en de toevoeging van rode peper, zwarte peper en knoflook.

Het sappige karakter sluit goed aan bij de batata en de banana hasa, die het gerecht natuurlijk rijker en iets zoeter maken als contrast met de specerijen.

Santé!

Deze wijn is verkrijgbaar bij The Store Licores Maduro en uw favoriete supermarkt!

LICORES MADURO

Het genot van wijn

Een glaasje Madeira my dear?

Of liever een glaasje regenwater?

De Madeira-wijnen zijn wereldwijd beroemd, hebben een rijke historie, hebben veel potentieel in smaak en kwaliteit en toch kom je deze mooie wijnen naar mijn mening veel te weinig tegen.

Tekst: Erik van Kampen

Rond 1420 gaf Hendrik de Zeevaarder het bevel om Malvasia-wijnstokken rechtstreeks uit Kreta op te halen en aan te planten op Madeira.
Vanaf 1461 maakte de kolonisten het land geschikt voor de landbouw door terrassen en irrigatiekanalen aan te leggen, die levada's worden genoemd.

Vanwege de gunstige ligging naar onder meer Amerika en Brazilië, en de florerende handel met de Engelsen groeide Madeira in die tijd uit tot een van de belangrijkste doorvoerhavens voor Europa

Madeira exporteerde al in 1546 wijn naar Engeland. De Malmsey Madeira werd daar zeer populair vanwege zijn zoete aroma's. Vanwege deze grote populariteit vestigden vele Engelse handelaren zich op het eiland en verwierven belangrijke posities in de handel.
Vanaf de tweede helft van de 17e eeuw werd de wijn het belangrijkste exportproduct van het eiland.
De wijnen werden vooral in Amerika verkocht. De vraag in die tijd was groot en volgeladen schepen met Madeira vonden hun weg om daar gedronken te worden. Een klein nadeel was dat de wijn steeds duurder werd vanwege het uitblijven van de concurrentie. Amerika besloot daarom nog meer Madeira-wijnen te importeren om zo de prijs laag te houden. In die tijd dronk heel Amerika zowat Madeira.
Door de 'wereldhandel' van de Madeira-wijnen vertrokken er elke dag schepen vanuit de haven van Funchal volgeladen met vaten wijn voor hun trip naar de verste uithoeken van de wereld.
De reizen die gemiddeld een half jaar duurden waren zwaar en vol gevaar door stormen, hitte, kou en ziektes. De houten vaten wijn werden bij elke reis menig keer 'zeeziek' door de sterk wisselende temperaturen, brak ruimwater en andere ongemakken, zuurstof had vrij spel zodat de wijn snel oxideerde. Door de vaak hoge temperaturen die ontstonden in de vaten bij het passeren van de evenaar kreeg de wijn een soort saunabadje wat men in het Portugees 'estufa' noemt. Bij aankomst kwam men er tot ieders verbazing achter dat de wijn beter smaakte dan bij het vertrek, de wijn werd alleen maar zachter en soepeler.
Hierdoor kwam men snel tot de conclusie dat als de wijn de oceaan oversteekt of de evenaar passeert de wijn beter wordt, dus wanneer men twee keer deze reis maakt dan wordt hij nog beter. De wijn werd nu ook als ballast meegenomen bij de eventuele terugtocht om zo een betere wijn te krijgen wat uiteindelijk nog meer opleverde.

Er bestaat ook een Madeira-type dat Rainwater (regenwater!) heet, erg lekker trouwens.
De legende over het Rainwater-type vertelt dat de inhoud van een scheepslading bestaande uit vaten Madeira op de kade stond en na een flinke regenbui een beetje verwaterd was. De man die de lading ontving wilde deze aanvankelijk terugsturen, maar nam een slok van de lichtere en ietwat zouter geworden Madeira. Tot zijn verbazing was de kwaliteit zeer goed en werd er meer en meer van besteld. Het Rainwater-type was geboren en werd in de Verenigde Staten jaren lang het meest gedronken drankje van overzee.
Wow, dat is pas ondernemerschap, als je flessen drank gemengd met regenwater kan verkopen aan het buitenland als populair exportproduct en zo je eiland superbekend maakt als naam van een drankje.
Iets voor ons prachtige Curaçao misschien? Blue Curaçao/ Rainwater Liqueur?

À Votre Santé

Erik van Kampen is sommelier bij Licores Maduro.

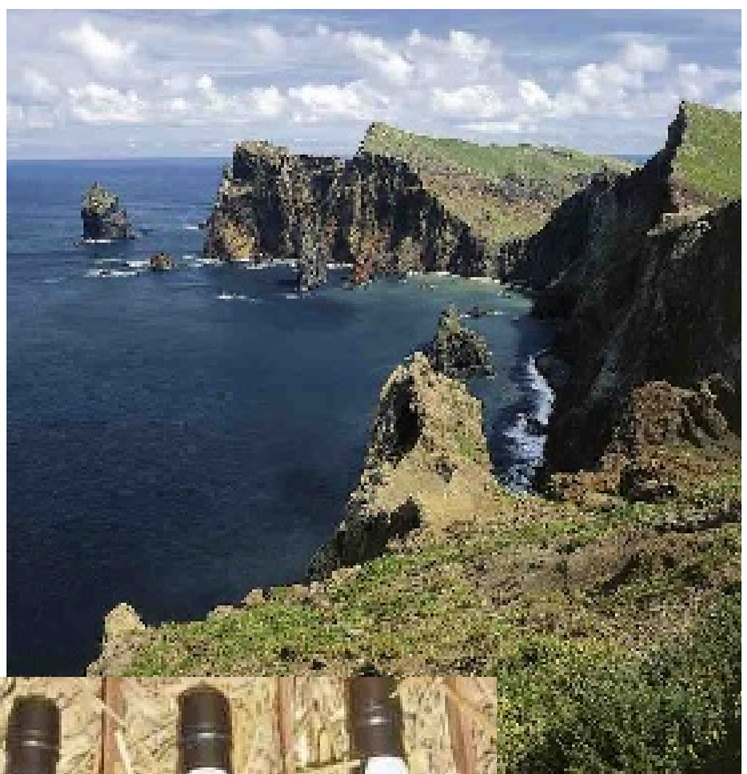

Dierenarts Odette Doest:

‘Het voorkomen van een chaos’

Het is er nog net geen dierentuin, maar dat gaat de goede kant op. Bij de oprit van haar praktijk begint het al: papegaaien, warawara’s, een roedel honden, veel katten, twee varkens. Een gezellige drukte. Odette Doest vervult met haar dierenartspraktijk haar dromen en ‘spreekt met vogels, viervoeters en vissen’. Wie dit boek van Konrad Lorenz ooit gelezen heeft, weet wat er wordt bedoeld. Ze ‘leest’ al haar dieren en zelfs haar varkens gehoorzamen.

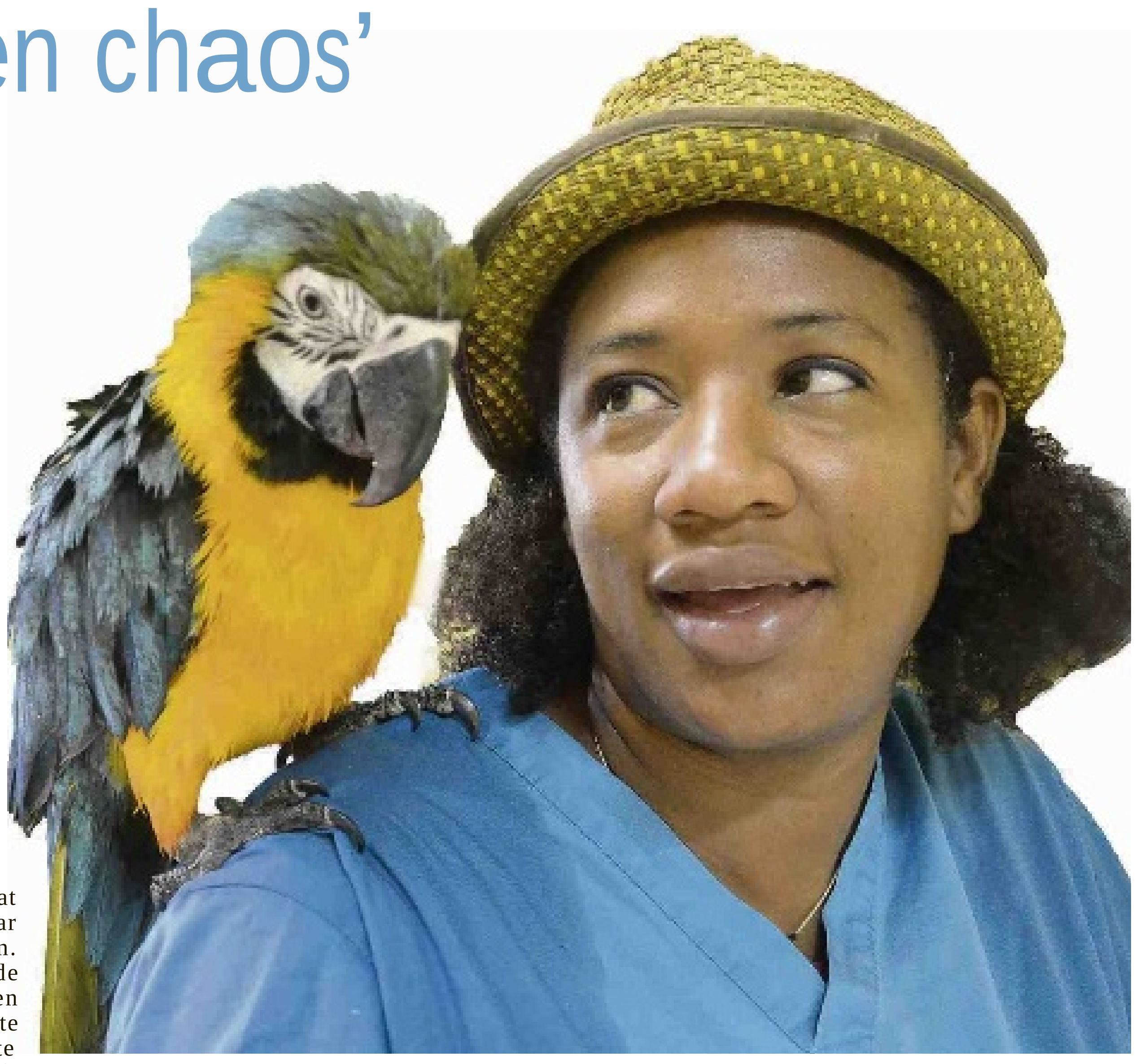

Odette Doest

Tekst: Marja Berk Foto’s: Ken Wong

Het is een drukke boel daar bij Doest en hevig gesticulerend en toeterend in haar gsm loopt ze naar het hek om haar bezoekster te verwelkomen. Een keer of vijf zegt ze: “Ogenblikje hoor, ik kom eraan”, om zich vervolgens weer op een andere dringende zaak te werpen. Dit alles geeft de tijd om eens rond te kijken en de atmosfeer te proeven. Die atmosfeer ademt dier. Gewoon, dier. Maar ook rust, in tegenstelling tot de drukke bezigheden van Doest op dat moment. Als ze eindelijk tijd kan vrijmaken voor het gesprek ploft ze met een glas water op de bank. Een diepe zucht volgt, maar het is een positieve zucht. Ze blaast gewoon even de drukte van zich af. “Zo, hè hè.” Zelden is van tevoren te bepalen of een gesprek leuk verloopt maar dit is er één van. We beginnen maar even met een saai, maar niet minder belangrijk onderwerp. Waar ze heeft gestudeerd, bijvoorbeeld. Doest: “Ik ben hier opgegroeid, maar voor mijn opleiding naar Utrecht gegaan en tijdens de studie stage gelopen in het buitenland. België, veel in Amerika geweest, New York en Boston bijvoorbeeld.”

Ze straalt uit dat ze van haar vak houdt en zal nooit een dier in de steek laten. Tot apen aan toe. “Een aap is absoluut geen huisdier, dat zeg ik ook tegen zo’n eigenaar. Maar ja, dan hebben ze die aap al. Ik ken eigenaren die wel exact weten hoe ze het overwicht op zo’n dier moeten houden. Dat moet ook wel . Een aap kan agressief worden en dan is het hek van de dam. Je moet absoluut consequent en de leider zijn.”

Iets geheel anders dan een schildpad, een aap of een kitten zijn uiteraard flamingo’s. Doest begrijpt onmiddellijk waar we heen gaan: Jan Kock. De olieramp, de fouten die gemaakt zijn en de hulp die ze bood en kreeg. Odette Doest veert op en is graag bereid dit onderwerp te bespreken. Op de vraag welke consequenties deze ramp met zich meebrengt en hoe lang deze gaan duren antwoordt ze dat ze eerst even iets wil rechtzetten. “Kijk”, zegt ze, “natuurlijk zijn de flamingo’s er door alle media-aandacht uitgesprongen wat ellende betreft. Daar zijn mensen ook op emotionele gronden op afgekomen, maar er zitten natuurlijk niet alleen flamingo’s. Wat dacht je van de hele voedselketen die op Jan Kock plaatsvindt. Dat gaat gewoon door hè. Dode krabbetjes die worden gegeten door reigers, kunnen vergiftigd zijn door de olie. En je weet niet hoeveel vergiftigde krabben een reiger gegeten moet hebben voordat hij dood gaat. Het kunnen er twee zijn, maar net zo goed vijftien. Dus op lange termijn is het effect van een gif of olie moeilijk te peilen. Wat je daarentegen wél kunt doen is een dier aan het eind van de voedselketen, bijvoorbeeld een visarend, volgen en onderzoeken. Je kunt de eierschaal onderzoeken, checken op eventueel misvormde kuikens. Als een warawara een door olie vergiftigde leguaan te pakken heeft, zal hij waarschijnlijk niet direct dood neervallen. Wel als hij er een paar op heeft. Maar goed, het was niet om aan te zien daar. Jan Kock is ook behoorlijk vervuild: ruwe olie op het water. Door de hoge waterstand kwam dat ook op de kuststrook en bereikte leguanen, hagedissen, veel vogelsoorten. Curaçao is een prachtig vogeleiland met een grote diversiteit, dus je begrijpt dat veel vogels de dupe zijn. Als je er nu rondloopt merk je niet zoveel meer van de troep, er wordt hard aan de schoonmaak gewerkt. En over een maand zie je er nog minder van. Maar de onzichtbare gevolgen zijn vele malen groter.”

Ze haalt even adem en neemt een slok water. “Qua dierenleed ken je de echte consequenties dus niet. Als een dier geen dode maar levende, vergiftigde krabbetjes eet hoef ik je de uitkomst ook niet voor te kauwen. In deze periode heb je ook veel trekvogels, dus tel uit je winst. Die dieren komen al verzwakt aan en proberen hier weer op krachten te komen. Kort maar goed: er komen hier ook veel dieren langs en dat maakt het effect groter.” Dieren, die tengevolge van de olieramp zijn gestorven, komen bij Doest terecht. “Daar voeren we autopsie op uit en onderzoeken de longen, de darmen, de maag. De levertjes worden bewaard om verder te bestuderen. Ik verzamel alles, maar ben nog aan het uitvogelen hoe verder onderzoek in het buitenland bij een veterinair patholoog bekostigd moet worden. Het ligt in de bedoeling het materiaal naar Utrecht te sturen, maar een en ander moet nog verder worden uitgewerkt. Er gaat tijd in zitten. Mijn eerste en grootste zorg is alle data die we binnenkrijgen correct te registreren, zodat je ook de verbanden kunt ontdekken.”

> De ramp had voor Odette Doest ook zelf consequenties. “Ja, ik was in die periode niet in staat mijn praktijk uit te oefenen. Gelukkig heb ik goede assistentie, dus dat draaide wel door. Maar ik was op enig moment helemaal gaar. Iedereen trouwens, hoor.”

Grootscheepse hulp bij de ramp kwam op gang via de Veterinaire Dienst en Team-CARE (Curaçao Animal Rescue and Education). SMOC en Uniek Curaçao zaten er ook bovenop. “Ik ben die avond gaan kijken, eerst maar eens zien wat er aan de hand is. Er waren al wat mensen bijgesprongen en gewapend met olie, handdoeken en alles wat ik dacht dat nodig was, zijn we die kant opgegaan. Toen we aankwamen stonden er best al wat mensen. Weet je, verwarring in zo’n situatie wordt al snel groot want er werd onmiddellijk geroepen dat ik de hulp had georganiseerd. Maar ik had slechts een aantal mensen in gedachte met wie ik naar het rampgebied wilde. Nou ja goed, ik heb maar van die gelegenheid gebruik gemaakt om wat regels op te stellen. Gewaarschuwd dat kinderen vooral het water niet in moesten, maar dat zij wel konden helpen met kennels tillen. Voorzichtigheid is altijd geboden in zo’n situatie maar het kan uitlopen op een chaos. Mensen kunnen in hun enthousiasme om te helpen, struikelen en gewond raken. Er kwamen ook steeds meer auto’s aan. Daar schrok ik van omdat je al snel de controle kunt kwijtraken. Ik heb wel getracht een ongecoördineerde massa te voorkomen. Je loopt het risico dat iedereen langs elkaar heen gaat werken. Zondags heb ik er de hele dag rondgelopen om indrukken op te doen en in kaart te brengen hoe we zo efficiënt mogelijk konden handelen. Dan is een goed netwerk het juiste middel. Dat werkt uitstekend. Natuurlijk was het in het begin vreselijk rommelig, ik liep met twee mobiele telefoons. Die zijn allebei kapot gegaan. Water, zout, teveel bellen, de displays begaven het, batterijen raakten leeg.” Doest rolde organisatorisch van het een in het ander. Toevallig had zij de volgende dag een bespreking met Carmabi over vleermuizen en werd er een structuur uitgestippeld om de dieren te redden. “Via Facebook waren er ook veel oproepen, maar dat liep ook een beetje door elkaar heen. Eigenlijk hadden we meer mensen nodig voor het opruimen en de schoonmaak dan voor hulp aan de dieren. Dat viel eigenlijk nogal mee. Een kleine groep dieren moest echt behandeld worden, maar de emotie van veel vrijwilligers lag natuurlijk bij die flamingo’s. Bij de schoonmaak rukte de Isla zelf ook uit, maar die hebben ook schade aangericht. Er moest een weg worden gemaakt voor de containers; daardoor is het conserveringsgebied beschadigd. Maar sommige zaken zijn niet te vermijden. In de emotie werd ook de schuldvraag opgeworpen, maar die vind ik dan op zo’n moment niet relevant. Dat komt dan later wel.”

De ramp had voor Odette Doest ook zelf consequenties. “Ja, ik was in die periode niet in staat mijn praktijk uit te oefenen. Gelukkig heb ik goede assistentie, dus dat draaide wel door. Maar ik was op enig moment helemaal gaar. Iedereen trouwens, hoor.” Heeft Doest de indruk dat er maatregelen worden genomen om een ramp van dergelijke omvang in de toekomst te voorkomen? “Ja”, zegt ze. “Carmabi is een echte watchdog en houdt alles strikt in de gaten. Dit was een trieste oefening, een les. We zijn nu beter voorbereid omdat er in principe van alles kan gebeuren. Een olietanker die voor de kust lekslaat bijvoorbeeld. We hebben rekening gehouden met alle mogelijke scenario’s. EcoVision, Greenforce Curaçao, het zijn organisaties die zich ook inzetten om een goed systeem in elkaar te draaien. Iedereen heeft er nu een eigen taak in en dat is mooi. En allen, ook Stanley Ignacio, hebben zich belangeloos ingezet. Misschien dat ik bepaalde mensen vergeet, maar ik weet dat echt iedereen zich met enorme wilskracht en een niet te stuiten enthousiasme op het probleem heeft gestort. De opkomst van vrijwilligers was, en is nog steeds, geweldig en daar wil ik ze ook vanaf deze plek nog even voor bedanken.” Doest staat overigens zelf vrij nuchter tegenover het gebeurde. “Het is wat het is. Ik vond dat het soms wat overtrokken werd in sommige media, maar daar ontkom je niet aan. Hier speelt ook de emotie weer een rol. Het is erg wat er gebeurd is, maar het komt ook wel weer goed, daar wordt keihard aan gewerkt.” Er ligt een plan klaar en het tweede, reeds bestaande plan heeft aanpassingen ondergaan. “Wat ik wel heel belangrijk vind, is dat mensen zich conformeren aan de regels die in die plannen zijn opgesteld. Je ziet dat sommigen zich wat meer en beter willen profileren dan anderen, maar het ego moet absoluut van ondergeschikt belang zijn ten opzichte van het geheel.” Waarbij een goed verstaander een half woord nodig heeft. Doest: “De helft van de tijd ben ik beziggeweest om problemen, opgeworpen door mensen, op te lossen en recht te trekken, terwijl ik mijn tijd hard nodig had op een ander gebied. Dat gedoe stagneert de boel. En ik weet heel goed dat het allemaal reuzegoed bedoeld is, maar ga nou niet je eigen ding lopen doen, dat creëert alleen maar chaos. Maar ja, ik ben niet voor niets dierenarts geworden”, schatert ze.

> “Misschien dat ik bepaalde mensen vergeet, maar ik weet dat echt iedereen zich met enorme wilskracht en een niet te stuiten enthousiasme op het probleem heeft gestort. De opkomst van vrijwilligers was, en is nog steeds, geweldig en daar wil ik ze ook vanaf deze plek nog even voor bedanken.”

Haar grote ervaring met vooral vogels en alle mogelijke problemen heeft ze opgedaan in de jungle van Peru. Ze bouwde een groot netwerk op door in die periode Conservation-congressen te bezoeken, waardoor ze veel mensen kent aan wie ze advies kan vragen. Tijdens haar coördinatie op Jan Kock heeft ze dan ook contact gehad met dat netwerk. Dierenartsen in diverse disciplines. Specifiek voor de ramp op Jan Kock weet ze ook dat Carmabi en Uniek Curaçao, in samenwerking met de Isla, momenteel hard werken aan een biologische oplossing voor de olievervuiling met middelen die zo min mogelijk schade aan de overige natuur toebrengen. “Sommige zaken worden niet aangepakt en dat schept verwarring”, weet Doest. “De reden is dat de natuur op bepaalde stukjes in staat is zichzelf te herstellen. Dan moet je een keuze maken. Natuur beschadigen met een oplossing is ongewenst. Het kan even duren, maar uiteindelijk lost het probleem zich dan op.”
Op Dia di Willibrordus zal grote aandacht worden besteed aan de ramp, maar ook aan milieuvervuiling in het algemeen. Odette Doest is daar erg blij mee. “We waren gefocust op die olie, maar als je je omdraaide zag je oude koelkasten, glas en overige troep die daar is neergekwakt. Bijna nog vervuilender dan de olie die in het water is terechtgekomen.”

Ze wil dan ook iedereen oproepen om meer aandacht aan specifiek deze vervuiling te besteden. “Echt hoor, daar moet duidelijkheid over komen. Mensen doen maar wat!” En als deze olieramp als eye opener fungeert, dan moet dat maar, besluit ze.

Ñapa Business
29 september 2012

Business Agenda

Curaçao

26 oktober: Curaçao, Gateway for Colombia
Conferentie georganiseerd door PwC getiteld 'Using the Curaçao Gateway for investments in and out of Colombia'.
Tijdens de conferentie wordt het huidige investeringsklimaat in Colombia behandeld met aandacht voor financiële, juridische en belasting-aspecten. Marion Kappeyne, voormalig ambassadeur van Nederland in Colombia is keynote speaker van het evenement. Andere sprekers zijn onder anderen Eliana Bernal, partner bij PwC Colombia en Roland Brandsma, partner bij PwC Netherlands.
Hun kennis en ervaring wordt gedeeld op het gebied van de Colombiaanse zakenwereld, initiatieven van de Nederlandse overheid, Colombiaanse belastinghervormingen en trends, modellen voor investering in of van Colombia, belastingoptimalisatie voor individuen en business opportunities voor Curaçaose investeerders of financiële dienstverleners.
Datum: Vrijdag 26 oktober
Tijd: 13.30 - 17.30 uur (gevolgd door een cocktail)
Locatie: Auditorium, Centrale Bank van Curaçao en St. Maarten, Curaçao
Deelname is gratis.
Registratie (verplicht): email events@an.pwc.com of bel: 430 0001 / 430 0211.

17 oktober: 6 Steps to a Better Business
Gratis workshop '6 Steps to a Better Business' op woensdag 17 oktober van 18.30 - 21.00 uur. Tijdens deze workshop leren ondernemers de 6 stappen naar een succesvol bedrijf.
Om deel te nemen kunt u bellen naar 737-0956 of mailen naar
dutchcaribbean@actioncoach.com

14 en 15 november: Studie- en Beroepenmarkt Curaçao
Onder auspiciën van de Curaçaose Kamer van Koophandel en Nijverheid organiseert Mon Art Productions ook dit jaar weer de Studie- en Beroepenmarkt Curaçao. Jongeren en hun ouders krijgen de kans om al hun vragen te stellen over studeren en werken. Vertegenwoordigers van universiteiten, hbo's en mbo's/sbo's, bedrijven en organisaties zijn aanwezig om ze te helpen bij het maken van een keuze.
Locatie: World Trade Center
Meer informatie: www.curacaostudyfair.com/
Telefoon/fax: +599 9 462 2962.
Email: studieberoepenmarkt@gmail.com

TGIM
Eerste maandag van de maand: TGIM.
Thank God it's Monday is een informeel business happy hour. Iedere eerste maandag van de maand, maar nu op een nieuwe lokatie: De Netto Bar, Breedestraat, Otrobanda.
Van 17.00 tot 20.00 uur.

Aruba

5 oktober: GrowthCLUB planning workshop
Vrijdag 5 oktober is de eerste GrowthCLUB op Aruba. In deze workshop plannen ondernemers en managers hun volgende kwartaal.
Voor meer informatie en aanmeldingen bel 564-3577 of mail
aruba@actioncoach.com

26 - 28 september: Drug Abuse Congress 2012
Congres met de nadruk op de consequenties van verslaving/psychiatrie op familie, vrienden en omgeving van betreffende personen alsmede het effect op het toerisme. Bedoeling is de expertise te verbeteren van sociaal werkers en anderen die met drugsverslaafden en psychiatrische patiënten te maken hebben. Tevens worden de mogelijkheden van zorgverleners op Aruba besproken.
Locatie: Westin Aruba Resort & Casino, Aruba
Meer informatie: http://www.congresverslavingaruba2012.com/#!home/mainPage

28 - 30 september: Expo Cas
Alles wat u moet weten over bouwen, verbouwen en onroerend goed op Aruba. Deelnemers zijn onder meer 'gated communities', binnen- en buitenfinishing, makelaars, banken. Bijna 70 bedrijven zijn vertegenwoordigd tijdens de beurs. Diverse interessante prijzen. Evenement georganiseerd door Multi Media International N.V.
Locatie: Renaissance Convention Center
Openingstijden:
28 september: 17.00 - 22.00 uur
29 september: 12.00 - 20.00 uur
30 september: 12.00 - 20.00 uur
Meer informatie: www.expocas.net

3 - 5 oktober: Smart & Sustainable Aruba goes green
Thema van de conferentie van dit jaar is 'Smart and Sustainable'. Slim beleid maken, een update met betrekking tot de ontwikkeling van nieuwe 'smart' groene technologie. Met name onderwerpen als het opslaan van elektriciteit, elektrisch rijden en smart technologie om energieverbruik van huishoudens te verlagen.
Nederlandse, Amerikaanse, regionale en internationale experts op het gebied van wind-, zonne- en maritieme energietechnologie delen hun kennis en ervaring op het gebied van nieuwe 'proven technologies' op deze gebieden. De conferentie wil een platform zijn waar kennis wordt gedeeld door verschillende internationale partijen.
Locatie: Renaissance Aruba Resort & Casino, Aruba
Meer informatie: http://www.greenaruba.org

9 - 10 november: Aruba College Fair
De beurs biedt Arubaanse leerlingen informatie over opleidingen, scholen en meer. Georganiseerd door de Aruba College Fair Foundation (ACFF).
Locatie : Renaissance Convention Center
Meer informatie: www.arubacollegefair.com

Internationaal

28 - 29 september: International Tourism Expo
Promotie en mogelijkheden verkennen.
Locatie: Convention Center Atlapa, Panama City
Contact: expoturismo@panacamara.org
Meer informatie: www.expotur.org

28 - 29 september: International Tourism Expo
Deze expo is een goede gelegenheid om toerisme te promoten en de mogelijkheden te onderzoeken in Panama.
Locatie: Convention Center Atlapa, Panama City
Contact: expoturismo@panacamara.org
www.expotur.org

30 september - 2 oktober: JAPEX 2012
Jamaica Product Exchange (JAPEX) is voor Jamaica de belangrijkste beurs op het gebied van toerisme. Twee dagen met vooraf vastgestelde afspraken. Circa 150 Jamaicaanse deelnemers.
Locatie: Sunset Jamaica Grande Resort & Spa in Ocho Rios.
Meer informatie: www.japex.org/

15 - 17 oktober: 2012 Caribbean Renewable Energy Forum
Caribbean-Central American Action is een founding partner van de eerste en inmiddels grootste jaarlijkse bijeenkomst van Caribische en internationale renewable energy stakeholders.
Het 2012 Caribbean Renewable Energy Forum wordt mede georganiseerd door CREF en de overheid van Puerto Rico.
Locatie: Ritz Carlton, San Juan, Puerto Rico
Meer informatie: www.caribbeanenergyforum.com

24 - 25 oktober: Green Energy Conference 2012
Locatie: San Francisco, Verenigde Staten
www.greeneconomygroup.com

De Business Agenda verschijnt wekelijks in de Ñapa. Informatie over zakelijke evenementen, zoals symposia, lezingen, trainingen en conferenties, zowel op Aruba, Bonaire als op Curaçao, is welkom op napa@amigoe.com.

Beroep onder de loep

Fabio Ocampo: stoffeerder

In de rubriek 'Beroep onder de loep' vertellen mensen over hun ervaringen in hun beroep. Deze week: Fabio Ocampo (50), geboren in Colombia en nu woonachtig op Curaçao. Hij is stoffeerder.

Wat houdt je beroep in?
"Als stoffeerder breng ik nieuwe stoffen aan op meubels. Dat doe ik via mijn bedrijf 'El Gran Diseño' (het beste te vertalen als: Het geweldige ontwerp, red.). Het is een familiebedrijf. Mijn vrouw doet al het naaiwerk. Samen met mijn twee zoons doe ik het stoffeerwerk. Behalve meubels stofferen we ook autostoelen en autoplafonds. Zo nu en dan doen we ook meubelreparatie. Zoals ik al aangaf: het is een familiebedrijf waarvan ik hoop dat mijn kinderen het later zullen overnemen. Maar mijn jongste zoon Jairo is aan het studeren voor boekhoudkundig medewerker en het ziet er naar uit dat hij niet verder gaat in het bedrijf. Mijn andere zoon Luis-Hernando studeert niet en is fulltime aan het werk bij de stoffeerderij. Hij zal het maar moeten nemen."

Hoe lang ben je al stoffeerder?
"Op Curaçao doe ik het al 12 jaar. Maar met mijn tijd in Colombia erbij is het al 35 jaar."

Wat is het vervelendste dat je hebt meegemaakt als stoffeerder?
"Ik kan niet echt een vervelende ervaring noemen. Wel kan meubelreparatie soms het minst prettige werk zijn. Vooral wanneer de meubels geverfd moeten worden. Het schuren brengt veel stof met zich mee en ook het verven maakt veel rommel."

Wat is het leukste dat je hebt meegemaakt?
"Elke dag is eigenlijk weer leuk. Ik vind het leuk als er klanten terugkomen met een ander meubelstuk uit hun huis of kantoor dat ze opnieuw willen laten bekleden."

Waarom is stoffeerder het beste beroep dat er is?
"Het is heel rustig werk. Er is niet zoveel druk zoals bij ander werk. Mensen willen wel hun meubels snel terug hebben, maar er is toch altijd begrip voor het feit dat stofferen en/of reparatie zijn tijd neemt. Mensen zijn ook altijd heel blij met het resultaat. Het is een soort kunst om een niet zo mooi meubelstuk weer helemaal als nieuw te maken."

Wat was je geweest als je geen stoffeerder was?
"Nou, ik zal je vertellen; ik was misschien politieagent geweest", zegt Fabio lachend. "In Colombia ben ik begonnen met de politieopleiding. Maar ik had toen een vriendinnetje en ik bracht mijn tijd veel liever met haar door. Ik ben vaak niet naar de les geweest waardoor ik die opleiding nooit heb afgerond."

Bestemming Curaçao

'Het is hier fantastisch'

Naam: Lieve en Mike van de Staak
Komen uit: Erpe-Mere, België
'Business or pleasure?': Pleasure. Honeymoon om precies te zijn.
Aantal dagen: 14
Verblijven in: Renaissance Curaçao Resort & Casino

Na negen jaar samen besloten Mike (42) en Lieve (50) afgelopen juni in het huwelijksbootje te stappen. Het echtpaar komt uit Erpe-Mere, een plaatsje tussen Gent en Brussel. De bestemming voor de huwelijksreis mocht Lieve kiezen. "De meeste mensen die we kennen in België gaan naar de Dominicaanse Republiek op vakantie wanneer ze zon, zee en strand willen", vertelt Lieve. "Wij wilden iets anders. Dus ben ik op internet gaan kijken en is de keuze op Curaçao gevallen."

"We zijn er helemaal zelf op gekomen", zegt Mike. "Om de één of andere reden wordt Curaçao als vakantiebestemming in België niet aangeboden. Ik heb bijvoorbeeld gezien dat Neckerman in Nederland dat wel doet, maar de Neckerman van België niet."

Curaçao blijkt een goede keuze te zijn geweest voor het stel. Ze vinden het hier 'fantastisch', zoals Lieve zegt. "Het is vooral een relaxvakantie", vindt Mike. "Veel op het strand gelegen."

Ze hebben al aardig wat souvenirtjes gekocht. Onder meer een kleurig schilderij van een knoekhuisje dat ze thuis gaan ophangen. Verder hebben ze een mooie rozenkrans gekocht voor de ouders van Lieve. Ook nemen ze een fles Blue Curaçao en andere likeurtjes mee terug. Op Curaçao dronken ze af en toe een 'Blue Lagoon', maar in België gaan ze zelf experimenteren met het blauwe likeurtje. De Blue Curaçao hebben ze overigens gewoon in een winkel gekocht. "We zijn niet naar Chobolobo geweest, want we bezochten in België al een likeurstokerij en het principe is denk ik hier ook hetzelfde", aldus Mike. Lieve: "Veel van de toeristische attracties op het eiland zoals de struisvogelfarm en de dolfijnenshows, hebben we in België ook. We hebben dus dingen gedaan die anders zijn dan in België."
"We zijn naar de Grotten van Hato geweest. Dat was heel bijzonder om die koraalgrotten te zien. Verder zijn we ook naar de kruidentuin van Dina Veeris geweest. Het Christoffelpark is ook heel mooi. We zijn helaas niet de berg op geweest. We waren er pas om een uur of elf. Dan is het veel te warm om nog de berg te beklimmen. Wel hebben we beide routes met de auto gereden. De eerste route was gedeeltelijk bij de berg en de tweede langs de kust. Ook daar hebben we grotten gezien met Indiaanse tekeningen. Helaas hebben we geen herten gezien. Opvallend genoeg ook geen leguanen. Wel veel hagedissen", vertellen ze met veel plezier.

De honeymoon zit er bijna op voor Lieve en Mike. Ze hebben nog geen concrete plannen voor een volgende vakantie. "Maar als we weer gaan, dan komen we opnieuw deze kant op. Misschien naar Aruba of Bonaire."

Business boeken

Antipulatie

Dagelijks worden vele professionals en leidinggevenden doelbewust gemanipuleerd door elkaar en door hun meerderen. Vaak gebeurt dit met een positieve bedoeling, zoals het verhogen van de motivatie en de prestaties, maar steeds vaker worden mensen op de werkvloer ook negatief gemanipuleerd ten gunste van degene die manipuleert.

Denk bijvoorbeeld aan de vele situaties waarin feiten worden verdraaid, goede prestaties worden genegeerd, zaken worden gegeneraliseerd, of persoonlijke meningen als absolute waarheid of als totale onzin worden beschouwd.

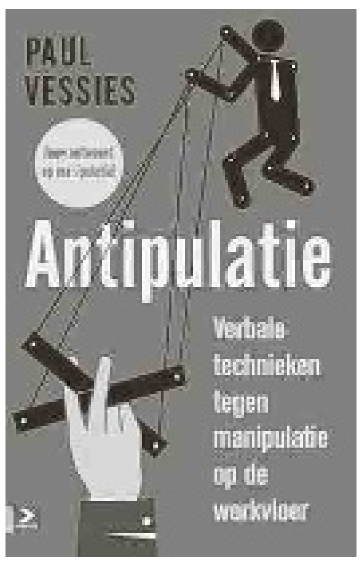

Het ontbreekt medewerkers, maar ook leidinggevenden, vaak aan manieren om zich tegen manipulatie te verzetten. Met de 14 'antipulatie'-technieken in dit boek leert u hoe u zelf de situaties kunt herkennen waarin negatieve manipulatie plaatsvindt, hoe u zich kunt wapenen tegen de meest invloedrijke en veel voorkomende manipulatietechnieken op de werkvloer en hoe u zonder de onderlinge relatie te verstoren zelf manipulatoren kunt manipuleren.

Paul Vessies is expert op het gebied van zakelijke overtuigingskunst en oprichter van de internationale netwerkorganisatie Persuasure. Persuasure is als samenwerkingspartner en actieve participant betrokken bij de ontwikkeling van de marketing en communicatie van diverse ondernemingen en zakelijke projecten. Het doel: waardestijging van de onderneming door een optimale afstemming van de marketing en communicatie op het natuurlijke denkproces van de doelgroep. Dit met de achterliggende filosofie dat ieder ingezet middel het doel heeft om een maximaal (financieel) resultaat te behalen, dat een enkele meting waardevoller is dan honderd meningen, en dat er op een integere wijze gecommuniceerd wordt met de markt.

Titel: Antipulatie, Verbale technieken tegen manipulatie op de werkvloer
Auteur: Paul Vessies
Uitgever: Academic Service
EAN: 9789052619774

Recht

Aandelen en aandeelhouderschap

Kapitaalvennootschappen, waaronder naamloze vennootschappen, worden in de praktijk gefinancierd met eigen vermogen (equity) en vreemd vermogen (debt). De Arubaanse wetgever heeft naamloze vennootschappen grote vrijheden gegeven ten aanzien van de wijze waarop de ondernemingsactiviteiten van een vennootschap worden gefinancierd.

Tekst: Milly Schwengle

Het eigen vermogen omvat het geplaatste kapitaal en de reserves. Het vreemd vermogen wordt gevormd door de schulden van de naamloze vennootschap, waaronder bijvoorbeeld bankleningen en andere kredieten. Voor het vreemd vermogen geldt dat er een terugbetalingsplicht bestaat, terwijl een dergelijke plicht in beginsel voor het eigen vermogen ontbreekt. In deze column zal ik zeer beknopt ingaan op het aandelenkapitaal bij naamloze vennootschappen ('de vennootschap') en de positie van de aandeelhouder.

Aandeelhouders participeren in het kapitaal van een vennootschap. Het Wetboek van Koophandel schrijft voor dat dit kapitaal wordt onderverdeeld in aandelen. De statuten van de vennootschap regelen het maatschappelijk kapitaal, het geplaatst kapitaal en het gestort kapitaal van de vennootschap. Ook de nominale waarde van de aandelen en/of de aandelen op naam of aan toonder staat in de statuten, terwijl de statuten ingeval verschillende soorten aandelen worden uitgegeven dat nader regelen.

Wat houden deze begrippen in? Naar algemeen wordt aangenomen betreft het maatschappelijk kapitaal het maximaal volgens de oprichtingsakte of de statuten te plaatsen kapitaal, verdeeld in aandelen. Elk aandeel vertegenwoordigt een in de statuten bepaald bedrag. Het bedrag van de aandelen zoals vermeld in de statuten is de nominale waarde (a pari) van de aandelen. Opgelet zij dat de nominale waarde van een aandeel in beginsel niets zegt over de intrinsieke waarde van het aandeel. Aandelen kunnen voorts worden uitgegeven onder beding van agio hetgeen betekent dat de aandeelhouder per aandeel meer inbrengt dan de nominale waarde van de aandelen.
Het geplaatst kapitaal is het bedrag tot hetwelk aandelen daadwerkelijk zijn geplaatst. Ook dit kapitaalbegrip wordt aangeduid in de oprichtingsakte of de statuten.
Het gestort kapitaal betreft het door de aandeelhouder gestorte deel van het geplaatst kapitaal.

Als laatst resterende binnen het Koninkrijk kent Aruba op grond van artikel 38 van het Wetboek van Koophandel een administratieve toets voorafgaande aan de oprichting (of statutenwijziging) van de vennootschap en de statutenwijzigingen van naamloze vennootschappen. Deze toets wordt door de High Commissioner uitgevoerd en vindt plaats aan de hand van de geldende richtlijnen voor het beoordelen van oprichtingen en van statutenwijzigingen van naamloze vennootschappen. De richtlijnen bepalen dat er tussen de activiteiten van de vennootschap en het geplaatste deel van het maatschappelijk kapitaal, mede gelet op andere financieringsmogelijkheden, geen kennelijk onredelijk verband dient te bestaan. De High Commissioner gaat er vanuit dat er geen onredelijk verband bestaat indien een geplaatst kapitaal van 10.000,00 florin wordt aangehouden voor vennootschappen niet zijnde hypotheekbanken en bank- en verzekeringsmaatschappijen. De richtlijnen zijn gebaseerd op in 1977 vastgestelde Nederlands Antilliaanse richtlijnen.
Concreet betekent dit dat bij oprichting minimaal 10.000,00 florin moet zijn geplaatst en geplaatst moet blijven. Omdat de wet bepaalt dat 20 procent van het maatschappelijk kapitaal moet worden geplaatst, betekent dit dat het maatschappelijk kapitaal minimaal 50.000,00 florin moet bedragen. Voor het gestort kapitaal geldt dat minimaal 10 procent van het geplaatste kapitaal, aldus 1.000,00 florin, gestort moet worden.

Hiervoor werd de aandeelhouder al genoemd. Wat wordt met de term aandeelhouderschap bedoeld? Daarmee wordt aangeduid dat de aandeelhouder tot de vennootschap in een bepaalde rechtsbetrekking staat waaruit rechten en verplichtingen voortvloeien.
Voor wat betreft de verplichtingen kan ik kort zijn. Aan aandeelhouders kunnen niet meer verplichtingen worden opgelegd - ook niet in de statuten - boven de verplichting te voldoen aan de stortingsplicht op de aandelen. In de rechtspraak wordt wel (in uitzonderlijke gevallen) aangenomen dat op de aandeelhouder verplichtingen kunnen rusten die voortvloeien uit de ongeschreven normen van de redelijkheid en billijkheid of de objectieve goede trouw.

De rechten van aandeelhouders zijn van drieërlei aard.
Aan aandelen zijn financiële rechten en zeggenschapsrechten verbonden. Bij financiële rechten valt te denken aan het recht op uitkering van dividend waar daar plaats voor is. Ook het recht mee te delen in een batig saldo bij de liquidatie van een vennootschap is een financieel recht.
Zeggenschapsrechten behelzen het recht van de aandeelhouder om zijn stem uit te brengen gedurende een algemene vergadering van aandeelhouders, het vergaderrecht en het recht om te doen agenderen van agendapunten voor een algemene vergadering van aandeelhouders, mits aan bepaalde randvoorwaarden wordt voldaan.
Aandeelhouders hebben voorts het recht dat de wet en de bepalingen van de statuten worden nageleefd.
De wet schrijft voor dat de statuten moeten bepalen of de aandelen op naam of aan toonder luiden. Aandelen op naam zijn de meest voorkomende in de Arubaanse on-shore. De namen van de aandeelhouders (rechtspersonen en/of natuurlijke personen) staan dan vermeld in het aandeelhoudersregister. Bij het aandeel aan toonder wordt een aandeelbewijs uitgegeven. Dit aandeelbewijs belichaamt als het ware het aandeelhouderschap.
Tenslotte nog de soorten aandelen. Het meest voorkomende zijn de gewone aandelen waar geen extra rechten aan zijn verbonden. In de Arubaanse praktijk zien we veelvuldig ook de volgende aandelen.
Prioriteitsaandelen: aandelen waaraan bepaalde nauwkeurig in de statuten omschreven rechten zijn verbonden die liggen op het vlak van zeggenschap. Hierbij kan worden gedacht aan het goedkeuren van bepaalde besluiten. Ten tweede preferente aandelen. Dit zijn aandelen waaraan bijzondere statutair aangeduide rechten zijn verbonden die liggen op het financiële vlak. Hierbij kan worden gedacht aan voorrang bij winstuitkering.

Milly Schwengle is advocaat en partner bij HBN Law op Aruba.

Mens & Werk

Het belang van een 'exit-gesprek'

Als een medewerker zijn baan opzegt dan gaat personeelszaken zo snel mogelijk op zoek naar iemand anders om de vacature te vervullen. Een goed exitgesprek met de vertrekkende medewerker wordt dikwijls niet gedaan. Dat is jammer, want het kan veel informatie opleveren over zaken die wel en niet goed gaan bij een organisatie.

Tekst: Judice Ledeboer Foto: Archief

Met het vertrek van iemand gaan er ook kennis, ervaring en contacten weg. Iedereen heeft zijn eigen redenen om van baan te veranderen en het is aan de organisatie om iets te doen met de informatie die hij krijgt van de vertrekkende werknemer. Allereerst is het natuurlijk belangrijk om te achterhalen waarom iemand weggaat. Een werknemer kan van grote waarde zijn voor een organisatie en als hij weggaat heeft de organisatie een probleem: waar vinden ze weer een goede werknemer in die functie? Het komt dan ook regelmatig voor dat op bepaalde plekken maandenlang niemand zit. Dit komt vooral voor bij leidinggevende functies. Er is een groot tekort aan goede leidinggevenden met kennis van zaken, visie en andere leidinggevende capaciteiten en bedrijven zien goede managers niet graag gaan.

Doel van een exitgesprek is vooral om erachter te komen welke probleemgebieden er zijn. Het doel is niet om medewerkers alsnog te overtuigen om te blijven. Het gaat erom dat de organisatie informatie krijgt over zaken als de stijl van leidinggeven, de heersende bedrijfscultuur, de communicatie in het algemeen, de kansen om door te groeien, de onderlinge omgang en beloning en secundaire arbeidsvoorwaarden.

Wie voert het exitgesprek? Dit gesprek kan door een personeelsfunctionaris gedaan worden en niet door een directe collega of leidinggevende van de vertrekkende werknemer. Het is de vraag of de vertrekkende werknemer de leidinggevende wel verteld heeft wat de voornaamste reden van vertrek is, want dat kan met de leidinggevende te maken hebben. Een medewerker voelt zich dikwijls veiliger bij iemand die minder dichtbij staat en dat kan iemand van personeelszaken zijn. Eerlijk vertellen over de reden waarom iemand weggaat bij een organisatie doet een werknemer pas bij zijn vertrek. Hij heeft niets meer te verliezen bij kritiek op de organisatie, zijn collega's of leidinggevende.

Door de informatie van vertrekkende werknemers te verzamelen kan er een beeld ontstaan van de probleemgebieden bij de organisatie: bepaalde klachten komen steeds terug of de medewerkers lopen om dezelfde reden vast. Daar kan de organisatie zeker iets mee doen.

Bij de uitnodiging voor een exitgesprek is het belangrijk om de vertrekkende werknemer informatie te geven over het doel van het gesprek, wat er met de informatie die hij geeft gebeurt, hoe lang de betreffende informatie bewaard wordt en hoe lang het gesprek ongeveer gaat duren. De vertrekkende werknemer kan weigeren om bepaalde antwoorden te geven. Er mag nooit onder dwang een exitgesprek plaatsvinden. Als er ruzie is tussen werkgever en werknemer en de samenwerking wordt ontbonden, dan heeft een exitgesprek niet veel zin. De informatie die er dan komt zal behoorlijk 'gekleurd' zijn.

Het exitgesprek kan het beste gedaan worden in de week voordat iemand vertrekt. Aangezien veel werknemers hun vakantiedagen nog opnemen voordat ze vertrekken moet dit gesprek goed ingepland worden.
Een exitgesprek biedt een organisatie ook de kans om te toetsen hoe het staat met de aantrekkelijkheid van een bedrijf als werkgever en de positie op de arbeidsmarkt. Krijgt de medewerker dezelfde functie bij een andere organisatie? Gaat hij meer verdienen?
Vaste onderdelen van een exitgesprek zijn arbeidsomstandigheden (waar kan er verbeterd worden?), arbeidsverhoudingen (hoe was de relatie met collega's en leidinggevenden?) en arbeidsinhoud (waren de taken gemakkelijk/moeilijk?).

Degene die het exitgesprek gevoerd heeft moet de informatie en kritiek die hij van de vertrekkende werknemer heeft ontvangen wel terugkoppelen naar de directie of direct leidinggevenden. Het is niet correct om informatie die men heeft gekregen over anderen die nog werkzaam zijn bij de organisatie mee te nemen in functie- en beoordelingsgesprekken. Dit bevordert het vertrouwen van de werknemers niet. Een exitgesprek kan dan gezien worden als een manier om de vuile was buiten te hangen (te klikken) en dat kan als een natrap van de vertrekkende werknemer gezien worden.

Het gaat om de beleving van een vertrekkende werknemer die informatie geeft over werksfeer, onderlinge verhoudingen en beleid. Die informatie is juist zeer waardevol en een exitgesprek kan een goede afronding zijn van de samenwerking tussen werkgever en werknemer.

Over management

Organiseren, ondernemen, managen en leidinggeven

Bedrijfscultuur (5)

Tekst: Jan de Ruijter

Waarden en gedrag vormen het eerste onderdeel van het thema bedrijfscultuur, de onmiskenbare fundering van elk goed geleid bedrijf en de richtlijn van het Excel-managementsysteem. De platinumregel is het tweede onderdeel samen met de gouden, zilveren en bronzen regels.

De gouden regel wordt overal ter wereld als de Golden Rule erkend, ook in de literatuur en is een ethische code die stelt dat je anderen moet behandelen zoals je zelf behandeld wilt worden, oftewel behandel anderen niet zoals je zelf niet behandeld wilt worden. In een goed geleide onderneming wordt als onderdeel van de bedrijfscultuur de volgende code gehanteerd: Wij behandelen onze medewerkers zoals wij willen dat zij onze tien allerbeste klanten behandelen. Disney World stelt terecht dat employees de bezoekers behandelen zoals zij zelf door hun management behandeld worden. Wat een verlicht denken. Helaas zijn ontelbaar veel bedrijven hier nog heel ver van verwijderd. Het befaamde en internationaal als de toonaangevende vijfsterrenhotelketen erkende Four Seasons hanteert al van haar vroege jaren de Gouden Regel zowel als richtinggevende waarde haar de buitenwereld (guiding principle) en intern als gedragscode binnen haar bedrijfscultuur. Alles wat opgesteld is door Four Seasons aan missie, visie en dergelijke is knap, effectief en verdient complimenten. De missie wordt verduidelijkt met de woorden 'Who we are', de visie met de woorden 'What we believe', hun strategie en actieplan met de woorden 'How we succeed' en de richtinggevende waarden als 'How we behave'. Zij erkennen en stellen daarbij heel duidelijk dat hun belangrijkste 'assets' hun medewerkers zijn (en niet hun gebouwen, kantoren of auto's) en dat die de sleutel zijn tot hun succes. Echte luxe wordt niet bepaald door architectuur of décor maar door service. Kwaliteit van service is daarom hun meest onderscheidende kracht en stelt hen in staat optimaal met andere hotels te kunnen concurreren. De hoeksteen van de Four Season's cultuur is dat zij anderen, alle anderen zoals gasten, employees, partners, en leveranciers, behandelen zoals zij zelf graag behandeld willen worden. Four Seasons geeft het goede voorbeeld waaraan veel andere bedrijven zich zouden moeten spiegelen. Goede bedrijven houden de gouden regel hoog in het vaandel. De Golden Rule vindt zijn oorsprong in alle oude wereldreligies en de implementatie van de Golden Rule zou internationaal veel sterker moeten lopen. Als iedereen, burgers, managers, leiders, politici, de Golden Rule in hun programma en cultuur zouden opnemen, ontstaat er een betere wereld. In de bedrijven die dit tot hun vaste cultuur en gedrag hebben gemaakt, merk je inderdaad geen ruw en onfatsoenlijk gedrag meer. Men gedraagt

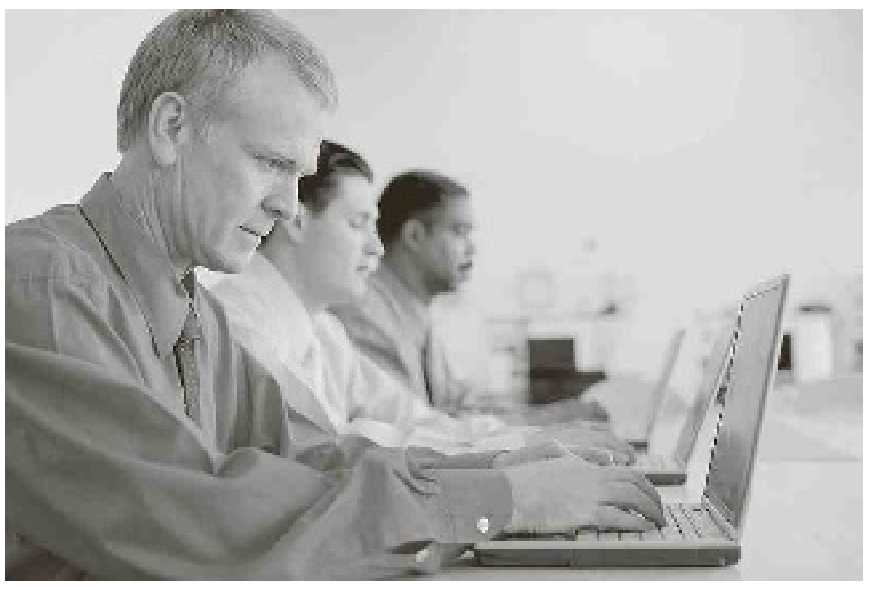

zich netjes en mensen corrigeren elkaar als iemand zich niet aan het juiste gedrag houdt.

De zilveren regel
Het werk moet nooit alleen maar slechts een job zijn, een verplichting waaraan je wel moet voldoen omdat je nu eenmaal wat geld moet verdienen. Zonder enig enthousiasme en passie voor het werk, gaat een derde van iemands leven zonder vreugde voorbij en dat is diep- en dieptriest. Het is niet de bedoeling van het leven om acht uur per dag te werken, vijf dagen per week, 45 weken per jaar om alleen tussen vijf uur 's middags en acht uur 's morgens gelukkig te zijn. Een baan mag nooit alleen maar broodwinning zijn. Goede organisaties zorgen ervoor dat voor een ieder het werk interessant en zinvol is in het besef dat elk mens de behoefte heeft aan zinvol werk, aan zinvol bezig kunnen zijn en daarvoor gewaardeerd worden. Het is intens triest om in de dagelijkse praktijk helaas nog steeds veelal te zien dat employees elke dag routinematig en met tegenzin naar hun werk gaan, daar zonder plezier aankomen, acht uren smakeloos en zonder bezieling bezig zijn met een taak en dan lichamelijk en vooral geestelijk moe maar onvoldaan weer naar huis gaan. Velen zijn dat nog normaal gaan vinden ook. Verloren levens en verloren tijd die nooit vervangen kan worden. Goede bedrijven zorgen ervoor dat werk nuttig, zinvol en bevredigend is.

De bronzen regel
In het Engels luidt die: 'If you don't get the people thing right, you will never fulfill the potential of your business'. U zult nooit het potentieel van uw bedrijf behalen als u het belang en de bijdragen van de medewerkers niet op zijn juiste waarde erkent. Voor goed geleide organisaties zijn al deze punten a,b,c. Maar dat is helaas bij verre de grote minderheid van de bedrijven. Bij de meeste bedrijven is er geen sprake van een goed personeelsbeleid. Men loert op employees om te zien of ze fouten maken om die dan te bestraffen. Men maakt het werk saai in plaats van zinvol en nuttig, men waardeert goede prestaties niet voldoende en zo kunnen we nog uren doorgaan. Voor de leiders en managers die deze materie goed begrijpen is dit allemaal gemakkelijk en vanzelfsprekend, voor anderen is het volkomen onbekend terrein, men wil de waarheid en de zin ervan ook niet inzien en heeft te allen tijde voortdurend problemen met dat moeilijke personeel van tegenwoordig. Hoe anders kan dat zijn! In alle dienstverlenende bedrijven zijn mensen de sleutel tot succes. Niet de mooie gebouwen en kantoren van het bedrijf. Erken medewerkers als intelligente mensen, als teamleden, als familie, als de 'core assets' van de organisatie en maak goed gebruik van hun intelligentie, hun betrokkenheid, hun bekwaamheden, ervaring en creativiteit. De medewerkers zijn de ambassadeurs en veelal de spreekpersonen van een bedrijf. Medewerkers zijn de 'brand', het merk, en de uitstraling en vriendelijkheid van employees bestempelen een bedrijf als een goed of als een slecht bedrijf.
Medewerkers zijn ook geen 'resources' of gereedschap. Mensen hebben 'resources' zoals kennis, ervaring, creativiteit, ideeën, talent en motivatie.
Net zoals de vroegere titel van Industrial Relations Manager uit den boze is voor een personeelsmanager, is ook het latere Human Resources Manager even denigrerend onjuist. Mensen zijn geen resources, mensen hebben resources. En personeelsmanagers zijn eigenlijk Human Development Managers of Human Talent Managers.
Goede organisaties hebben het 'people thing' goed voor elkaar.

(Wordt vervolgd)

**Jan G. de Ruijter is bedrijfsconsultant op Aruba.
Reacties: janderuijter@yahoo.com**

De bedrijfsarts

Kanker en werk

Misschien had u al een tijdje last van 'vage' klachten en was u regelmatig moe, futloos en misselijk. Ook kan het zijn dat u afgevallen bent. De diagnose kanker kan deze klachten verklaren en zet tegelijk uw wereld op zijn kop. U kampt met gevoelens van onzekerheid en angst voor de toekomst.

Tekst: AVVB

Overleven heeft prioriteit, werk komt op de tweede plaats. Vaak lukt werken ook niet meer.

Mogelijk wilt u zoveel mogelijk rust en ruimte om met de nieuwe situatie om te gaan, maar het kan ook zijn dat u uw dagelijks leven - voor zover uw ziekteproces dat toelaat - voort wilt zetten.

De behandelend arts informeert u over de medische diagnose en het behandelplan. Kanker kan op verschillende manieren worden behandeld. Elke behandeling kan bijwerkingen hebben en complicaties met zich mee brengen. Bijwerkingen kunnen fysiek van aard zijn: algehele malaise, misselijkheid, haarverlies, vermoeidheid. De behandeling kan ook hormonale gevolgen hebben als onvruchtbaarheid, opvliegers, stemmingswisselingen, gewrichtsproblemen en botontkalking. Vermoeidheid is een bijwerking die vaak voorkomt.

Psychosociale problemen zoals gevoelens van angst, somberheid en verdriet zijn een natuurlijke reactie op de diagnose kanker. Praat met uw behandelend arts, huisarts of bedrijfsarts over uw gevoelens. Eventueel kunt u doorverwezen worden naar een psychosociale zorgverlener. Ook het uitwisselen en delen van ervaringen en emoties met mensen die in dezelfde situatie zitten, kan u helpen om beter met de ziekte om te gaan.

De diagnose kanker heeft gevolgen voor uw werk. Het is van belang dat uw werkgever op de hoogte is van uw situatie en dat een inschatting gemaakt kan worden van de ziekte- en verzuimduur. Uw werkgever heeft deze informatie nodig om te beslissen of iemand anders uw werkzaamheden moet overnemen en zo ja, voor hoe lang.

Een gesprek met uw werkgever is belangrijk. Hierin kunt u aangeven wat u kunt en wilt en wat u van uw werkgever verwacht.

Als u wilt kunt u ook uitleggen welke vorm van kanker u heeft en wat daarvan de consequenties zijn. Veel werkgevers weten dat niet en weten vaak ook niet hoe ze met mensen met kanker om moeten gaan. Uit onderzoek is verder gebleken, dat het regelmatig contact houden met collega's het gemakkelijker maakt om in de toekomst weer te gaan werken. In de praktijk gaat dat niet altijd even gemakkelijk. Soms hebt u er zelf geen behoefte aan. Sommige collega's zullen mogelijk contact vermijden, sommigen vinden het confronterend. Maar het is goed om onwetendheid en eventuele vooroordelen uit de weg te helpen.

Sommige mensen met kanker blijven naast de behandelingen doorwerken, omdat ze het belangrijk vinden hun 'oude' leven zoveel mogelijk voort te zetten en het contact met hun collega's te behouden. Het merendeel gaat pas na de behandeling weer aan het werk, omdat de bijwerkingen, het werken onmogelijk kunnen maken.

U mag van uw werkgever verwachten, dat hij zijn best doet om contact met u te houden door u bijvoorbeeld uit te nodigen voor een kopje koffie of voor verjaardagen van collega's. Ook mag u verwachten dat hij interesse toont voor uw situatie en naar u luistert. Als het contact tussen u en uw werkgever wat minder goed is, mag u uiteraard nog steeds verwachten dat uw werkgever zijn betrokkenheid toont. Neem zelf (ook) initiatief: ga af en toe eens een uurtje langs of bel eens.

In dit gehele proces kan de bedrijfsarts een grote rol spelen, met name begeleidt hij/zij u naar werkhervatting. Hij houdt hierbij rekening met de ziekteprognose, uw wensen, de mogelijkheden van de werkgever, wat u aankunt gezien uw gezondheidssituatie, wat u zelf denkt te kunnen en hoe u uw situatie ervaart. Hij bespreekt de gevolgen van ziekte en behandeling voor het werk en geeft informatie en advies over de mogelijkheden terug te keren naar het werk. Hij beoordeelt of er belemmeringen aanwezig zijn voor werkhervatting en adviseert tijdig over het inzetten van interventies, die de terugkeer naar het werk kunnen vergemakkelijken.

In het bijzonder als de zware behandelperiode achter de rug is en u de eerste weken van herstel gehad heeft, kan langzamerhand weer aan werkhervatting gedacht worden. Vaak zijn er vanwege de bijwerkingen van de behandeling aanpassingen op uw werk nodig. Bij fysieke beperkingen zijn bijvoorbeeld aangepast meubilair of technische hulpmiddelen nodig. Bij vermoeidheid bijvoorbeeld een rustigere werkplek, het weglaten van taken, korter werken of flexibele werktijden. Bij cognitieve beperkingen denken we aan het verlagen van werktempo, rustige werkplek en aanpassen van werkzaamheden. Vaak kunt beginnen met uw werkzaamheden gedeeltelijk te hervatten op arbeidstherapeutische basis. Maak duidelijk afspraken met de bedrijfsarts en met uw werkgever hierover, in welke stappen u dat gaat proberen en wat er gebeurt als het niet zo goed gaat.

Antilliaanse Vereniging voor Verzekerings- en Bedrijfsgeneeskunde

De Vereniging voor Verzekerings- en Bedrijfsgeneeskunde (AVVB) bestaat uit verzekerings- en bedrijfsartsen en buitengewone leden (huisartsen) met een grote affiniteit op het gebied van verzekerings- en bedrijfsgeneeskunde. De leden van de vereniging zijn werkzaam op Curaçao en op Bonaire.

Namens de AVVB schrijft iedere maand een lid een informatief artikel over een specifiek medisch onderwerp in relatie met het werk. Deze maand is dat Anne Dijkstra, bedrijfsarts bij Arbo Consult.

Als u vragen heeft naar aanleiding van dit of volgende artikelen, dan kunt u contact opnemen met de AVVB via email avvb.secretariaat@gmail.com.

MKB

Service-innovatie

In de vorige column 'Trendonderzoek' besprak Bertine Vermeer hoe u externe kansen kunt leren herkennen en benutten. In deze column zal ze ingaan op de innovatie-kansen binnen uw organisatie, toegespitst op service-innovatie. Vermeer is innovatie-adviseur bij InnovatieCentrum Curaçao en gespecialiseerd in product- en dienst-innovatie.

Tekst: Bertine Vermeer

Goede service naar de klant toe is één van de meest waardevolle kwaliteiten die een bedrijf kan hebben. Gebeurt het dan een keer dat een klant niet tevreden is over een geleverd product, dan kan de manier waarop een klacht wordt afgehandeld - of nog beter - de manier waarop er pro-actief voor een oplossing wordt gezorgd, al heel veel goedmaken. Service maakt een belangrijk onderdeel uit van de totale consumentenervaring.

Goede service betekent onder meer:

- Goede bereikbaarheid: van de vestiging zelf, telefonisch, of per email. Op binnenkomende berichten wordt snel gereageerd;
- Klantvriendelijkheid: de klant wordt vriendelijk te woord gestaan;
- Kennis: de klant wordt op een vakkundige manier geholpen en wordt van de juiste informatie voorzien;
- Hulpvaardigheid: personeel speelt pro-actief in op klantenbehoeftes.

Bertine Vermeer is innovatie-adviseur bij het Innovatie Centrum Curaçao en gespecialiseerd in product- en dienstinnovatie.

Bovenstaande factoren, die de kwaliteit van service bepalen, zijn grotendeels afhankelijk van het gedrag, de kennis en de vaardigheid van uw personeel (ervan uitgaande dat u voldoende personeel in dienst heeft). Ze zijn daardoor niet voor 100 procent beheersbaar. Maar er zijn wel methoden die een goede service kunnen faciliteren of bevorderen. Hieronder worden deze per factor besproken.

Bereikbaarheid
Er zijn tegenwoordig veel manieren waarop u bereikbaar kunt zijn voor uw klanten. Fysieke bereikbaarheid wordt steeds minder belangrijk, vooral in de dienstverlenende sector. Werkt u op basis van afspraken, dan hoeft u in principe alleen gedurende die uren op een bepaalde locatie aanwezig te zijn. Daarnaast bieden moderne communicatiemiddelen zoals skype de mogelijkheid om op afstand toch een persoonlijk gesprek te kunnen voeren.
Telefonische bereikbaarheid is ook niet altijd meer nodig, maar is nog wel belangrijk wanneer een klant direct geholpen wil worden. Wilt u dat uw organisatie 24 uur per dag telefonisch bereikbaar is, dan kunt u het telefoongesprek buiten kantooruren automatisch laten doorschakelen, bijvoorbeeld naar uw privé-telefoon. Of u laat het gesprek doorsturen naar een extern call centre, die het bericht namens uw bedrijf kan aannemen en het eventueel ook meteen kan afhandelen.
Wanneer een klant u via email benadert, kan het zo zijn dat het bericht de volgende dag pas kan worden beantwoord. Om een klant dan te verzekeren dat het bericht is ontvangen, kunt u een automatic reply instellen, waarbij de ontvangst wordt bevestigd en waarbij wordt aangegeven binnen welke termijn de klant een antwoord kan verwachten.
En dan zijn er nog diverse sociale communicatiemedia, zoals Facebook, Twitter, whatsapp, Ping en Linkedin. Allemaal media waarmee u uw bereikbaarheid kunt verbeteren. Echter, u moet ze dan natuurlijk wel regelmatig controleren. Dat kan veel tijd kosten, dus kies bewust voor die communicatiemedia die voor uw bedrijf het meest effectief werken.

De manier waarop een klacht wordt behandeld, kan veel goedmaken.

Klantvriendelijkheid
Vriendelijkheid naar de klant kan worden bevorderd door uw personeel te zeggen dat ze altijd vriendelijk moeten zijn en positief moeten lachen naar de klant. De vraag is echter of dit werkt en of het dan ook echt gemeend overkomt. Effectiever is om ervoor te zorgen dat uw personeel plezier heeft in het werk en dat ze de mogelijkheid krijgt om het werk ook goed uit te voeren, onder meer door overbelasting van uw personeel te voorkomen.

Kennis
U wilt natuurlijk dat uw klanten snel en vakkundig worden geholpen. Dat wil niet zeggen dat al uw personeelsleden van alles op de hoogte moeten zijn, maar wel dat ze weten waar ze de informatie kunnen vinden. Dat kan zijn door bedrijfsinformatie in een toegankelijke digitale database onder te brengen, of door een vraag van een klant naar de juiste persoon door te laten sturen. In het laatste geval is het belangrijk dat het duidelijk blijft wie verantwoordelijk is voor de afhandeling van de vraag, zodat de klant niet vergeten wordt.

Hulpvaardigheid
Bij hulpvaardigheid gaat het erom dat uw personeel pro-actief handelt. Het is dus niet de bedoeling dat een klant eerst met een klacht moet komen, maar dat een probleem of behoefte, al voordat de klant iets hoeft te doen of te zeggen, wordt herkend en behandeld. Zo'n pro-actieve houding is iets dat net als bij klantvriendelijkheid van binnenuit moet komen. Dit kan worden gestimuleerd door transparant beleid en bijvoorbeeld door uw personeel meer verantwoordelijkheid te geven. Een werknemer zal zich dan meer betrokken voelen bij het bedrijf en zal zichzelf ermee gaan identificeren, waardoor hij of zij meer zijn best gaat doen om de kwaliteit van de organisatie te bewaken en te verbeteren.

Hierboven zijn een aantal tips gegeven voor het verbeteren van de service naar uw klanten. In een volgende column wordt besproken hoe u de kwaliteit vervolgens kunt meten, zodat u daar waar het nodig is gericht kunt corrigeren en bijsturen.

Wilt u meer weten over deze column, over onze service en diensten, of een afspraak maken voor een kennismakingsgesprek? Dan kunt u contact opnemen met het InnovatieCentrum Curaçao, via bvermeer@icc.an, of (+599 9) 737-1360.

InnovatieCentrum Curaçao

Het InnovatieCentrum Curaçao is een stichting die als doel heeft: ondernemers stimuleren en ondersteunen bij duurzame innovatie van hun organisatie, producten en/of diensten. Meer informatie vindt u op www.icc.an

Dierenarts Margot Hack:

‘Radertje in mondiaal onderzoek’

Kanker, het is de ziekte van deze tijd. En hoewel in veel gevallen patiënten behandeld kunnen worden met goede resultaten, zijn er nog veel vraagtekens over de oorzaak en ontwikkeling van de ziekte, de behandelmethoden en de medicijnen. Al tientallen jaren zijn wetenschappers bezig met het onderzoeken en ontwikkelen van nieuwe medicijnen en dat zal nog wel tientallen jaren doorgaan. En het klinkt misschien vreemd, maar onze eigen dierenarts Margot Hack werkt mee aan onderzoek naar een nieuw medicijn tegen kanker - bij mensen.

Margot Hack

Tekst: Lisette Keus Foto’s: Mike Schepers

Vooralsnog worden vooral chemokuren en bestralingen ingezet in de strijd tegen kanker, maar de bijwerkingen zijn vaak verre van ideaal; haaruitval, een ernstig verzwakt immuunsysteem en misselijkheid zijn bij kankerpatiënten eerder regel dan uitzondering.

De vroegere professor van Hack, Den Otter, is al lange tijd betrokken bij een onderzoek naar een nieuw medicijn met als doel deze bijwerkingen te minimaliseren. Het idee was een meer lichaamseigen stof te gebruiken, wat de onderzoekers bracht bij het eiwit Interleukine 2. Dit is een stof die het lichaam zelf aanmaakt en inzet bij een zogenaamde immuunrespons; het lichaam vecht dan tegen iets dat het niet kent. De bedoeling is dat de tumor met dit eiwit wordt geïnjecteerd en dan door het lichaam wordt afgestoten. Vooral chimpansees, honden, koeien, muizen en ratten hebben een hoge mate van dit eiwit, net als mensen.

Inmiddels wordt er in Polen en Rusland onderzoek gedaan in het lab en wordt het medicijn getest op ratten en muizen; in Utrecht onderzoeken ze of dit medicijn werkt op paarden met huidkanker; in Zimbabwe zijn Hack en collega’s ooit begonnen met het testen op honden, maar dat gaat nu verder op Curaçao en in Chicago zijn ze zelfs al bezig met testen op mensen met blaashalskanker.

Hack: “Ik ben eigenlijk een klein radertje in een groot onderzoek naar een nieuwe manier van het behandelen van tumoren voor - uiteindelijk - mensen. Wat we doen is het nieuwe medicijn, wat eigenlijk een lichaameigen stof is, testen op honden met de Transmissible Venereal Tumor (T.V.T.). Dit is een seksueel overdraagbare tumor bij honden die hier best vaak voorkomt. En eigenlijk is deze heel goed te behandelen, maar ook heel geschikt voor het testen van dit medicijn, vooral omdat de tumor namelijk goed te bereiken is. Ik heb mijn scriptieonderzoek in Zimbabwe gedaan over dit onderwerp en heb sindsdien goed contact met professor Den Otter. Dus toen ik in mijn praktijk hier honden tegenkwam met deze tumor heb ik meteen contact met hem opgenomen en gevraagd of hij interesse had. Hij reageerde heel enthousiast, want door de instabiele situatie in Zimbabwe lag dat onderzoek daar helemaal stil.”

Testen

De honden worden dus gebruikt om te kijken hoe het lichaam reageert op het nieuwe medicijn met als uiteindelijk doel om mensen beter te maken. Hack benadrukt dat er al een medicijn is tegen de T.V.T. en dat dit dus puur is om te kijken wat de effecten zijn van het nieuwe medicijn. Altijd wel een gevoelig onderwerp: testen op dieren. Maar Hack verzekert ons dat de hond er niets van voelt. Eigenlijk is het: baat het niet, dan schaadt het niet. Hack: “Het dier heeft de tumor al en het behandelen met het bestaande medicijn is heel kostbaar. Als dit middel werkt is dat mooi meegenomen. We zeggen ook altijd tegen het baasje of de persoon die met de hond langskomt, dat als het medicijn niet aanslaat, we over zullen gaan op de gewone behandeling. Daarbij worden deze medicijnen gefinancierd door de Europese Unie en onze praktijk sponsort de materialen, dus het kost de eigenaar ook niets.”

De dierenarts aan het werk op de praktijk.

“De bedoeling van dit nieuwe medicijn is dus dat het lichaam getriggerd wordt om zelf meer van deze stof aan te maken, waardoor het afweersysteem zelf de tumor afstoot. We doordrenken de tumor met IL-2 waardoor het lichaam een boost krijgt en dan de aanmaak zelf overneemt. Bij honden kan goed getest worden, want je kunt er goed bij. Van alle kanten kan je het medicijn inspuiten.”

Hack is inmiddels acht jaar onderweg en heeft alles bij elkaar zeker zo’n vijfendertig honden behandeld met zowel goede als minder goede resultaten. Een redelijk aantal, alleen het hadden er veel meer kunnen zijn, ware het niet dat voor de behandeling en het onderzoek Hack de hond een aantal keren terug moet zien. “Het probleem hier is dat ik wel de garantie moet hebben dat ik de hond nog een keer zie. De T.V.T. wordt overgedragen van hond op hond door seksueel contact en dus zijn het vaak zwerfhonden of honden die los op straat lopen en waar niet echt naar wordt omgekeken, die deze tumor hebben. Als ik dus een hond krijg met een T.V.T. weet ik vaak niet zeker of ik het dier nog een keer zal zien. Soms ligt er een hond op tafel en dan zie ik zo’n mooie tumor, maar dan weet ik dat het eenmalig zal zijn. Zonder die commitment kan ik niet onderzoeken, daarvoor is het medicijn te duur. In de praktijk behandelen wij ook de honden van CARF en met hen heb ik wel een nieuwe bron aangeboord voor het onderzoek. Zij zijn zo gedreven en toegewijd, op hen kan ik vertrouwen dat ze terugkomen met het dier. Het is een gratis behandeling, én draagt bij aan een hoger doel”, aldus Hack.

Conclusies

Ze begint te lachen en bekent dan dat ze graag meewerkt met een onderzoek voor een medicijn voor mensen, maar dat boven alles haar werk komt. Per slot van rekening blijft Hack de bevlogen dierenarts. “Eigenlijk voer ik het onderzoek niet helemaal goed uit, want ik heb bijvoorbeeld geen controlegroep. Ik heb dus niet een groep honden die ik wel volg, maar niet behandel. Ik vind gewoon dat ik dat ethisch niet kan maken - niet tegenover de hond en niet tegenover de baasjes. Zo van: ik wil wel even snijden en of je ook even wilt terugkomen, maar ik behandel niet. Nee, dat wil ik niet en dat hoef ik ook niet, want ik hoef helemaal niet te promoveren. Wat heb ik aan die extra titel? Ik draag gewoon mijn steentje bij door een deel van het veldwerk op me te nemen. Ik doe zelf ook geen microscopisch onderzoek, alleen macroscopisch. Ik snijd dus stukjes af en zet die op sterk water, ik bekijk de tumor en rapporteer dit. Eén keer in de zoveel tijd gaat alles naar de Vrije Universiteit in Amsterdam en zij doen het microscopische gedeelte. Wel ben ik in juni in Nederland geweest en we hebben toen de onderzoeksresultaten met elkaar vergeleken. Vreemd genoeg kwamen ze niet echt overeen. Waar ik zei: deze tumor is geslonken, minder activiteit, wees het microscopisch onderzoek iets anders uit. En andersom. Hoe dat kan? Daar zijn we nog niet over uit. Wat we wel weten is dat het medicijn beter werkt bij mannetjes dan bij vrouwtjes en daar hebben we waarschijnlijk wel een verklaring voor. Dat kan ik echter nog niet vertellen, want wellicht gaan we dat nog publiceren.”

“Uiteindelijk zal dit niet een of ander wondermiddel zijn dat de wereld kankervrij maakt, maar als het werkt bij een paar tumoren, zonder bijwerkingen, dan heb ik daar toch mooi aan meegewerkt. Dan geeft dan wel een kick. Maar aan de andere kant kan het ook teleurstellend zijn. Voor de pure wetenschap is dit ook een uitkomst, maar voor mij minder.”

ARUBA ANIMAL RESCUE FOUNDATION
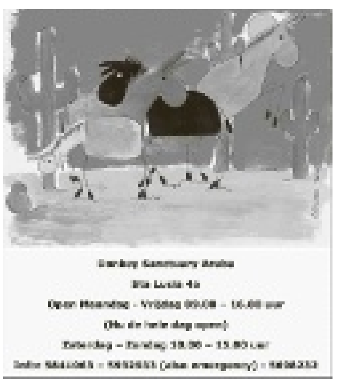
“ADOPTION DAY!”
11 February 2012
10 am – 2 pm
Theaterstraat 4
San Nicolas